

Programma**begroting** 2022 - 2025

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Begroting in een oogopslag	6
Leeswijzer	13
Programmaplan.....	14
Programma 1 Vitaliteit	15
Programma 2 Leefomgeving	34
Programma 3 Bedrijvigheid	61
Programma 4 Bestuur en ondersteuning.....	72
Algemene dekkingsmiddelen.....	89
Paragrafen	92
Paragraaf Lokale heffingen	93
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	102
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.....	110
Paragraaf Financiering	121
Paragraaf Bedrijfsvoering	126
Paragraaf Verbonden partijen	128
Paragraaf Grondbeleid	140
Financiële begroting	153
Financieel overzicht van baten en lasten	154
Grondslagen begroting en meerjarenraming	154
Overzicht van baten en lasten.....	156
Verschillen tussen de begroting 2022 en de gewijzigde begroting 2021	158
Overzicht van incidentele baten en lasten.....	181
Structureel begrotingsevenwicht	182
Uiteenzetting van de financiële positie	185
Investeringen 2022-2025	188
Reserves en voorzieningen 2022-2025.....	190
Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld	192

Voorwoord

Scherp aan de wind varen. Noodgedwongen is dit college daar behendig in geworden tijdens deze collegeperiode. Voor de programmabegroting 2022 was wederom de wind uit de zeilen geslagen. Dan is het omgaan met de omstandigheden en laten zien wat je bestuurlijk in het laatste jaar van dit college voor elkaar wilt krijgen: samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen. Ook nu. Het is geen comfortabele koers en het wordt niet makkelijk. Maar we zijn voorzichtig positief: we hebben een sluitende begroting voor 2022, die ik u hierbij aanbied.

We willen vooruit blijven gaan, ondanks de (financiële) tegenwind en de gevolgen van de coronacrisis. We zetten voor dit laatste collegejaar vooral in op het afronden van de ambities die we in gang hebben gezet. Daarbij komt de financiële uitdaging waar we dit jaar voor staan. We stellen u daarom voor om meer financieel risico te nemen door scherper te begroten. En we doen een aantal financiële voorstellen voor budgetten die een beperkt effect hebben op de uitvoering van taken en voorzieningen.

Onze ambities voor 2022

De gemeenteraadsverkiezingen zijn in aantocht. Daarom wordt komend jaar voor dit college een jaar van uitvoering van plannen die al zijn opgestart en/of ingezet. Bij ons aantreden hebben wij drie ambities gepresenteerd die we graag dit laatste collegejaar zo ver mogelijk vooruit willen brengen: een aantrekkelijk Lisse, vitale inwoners en duurzame innovatie.

1. Een aantrekkelijk Lisse

Lisse is en blijft een groene woongemeente waar ruimte is voor iedereen. We zijn het centrum van de Bollenstreek en zijn trots op onze voorzieningen, die we willen behouden.

Mobiliteit

In 2022 staat de uitwerking van de mobiliteitsplannen centraal. We werken onder andere aan het bereikbaar houden van het centrum van Lisse. Dat doen we door het fietsparkeren en de loop- en fietsverbindingen naar het centrum te verbeteren. Ook zetten we in op duurzame mobiliteit, onder meer door het verbeteren van de laadinfrastructuur en het stimuleren van elektrisch rijden.

Woningbouw

Woningbouw in Lisse blijft een speerpunt. Daarbij zijn de ambities uit ons woonprogramma leidend. De uitbreiding van het woningaanbod blijven we stimuleren. Enkele voorbeelden hiervan zijn sociale woningbouw op het terrein van de Rembrandtschool, de herontwikkeling van het terrein van Microformat en de realisatie van starterswoningen bij het Van Heemskerkplein. Daarnaast zijn we nieuwe woonvormen aan het verkennen met locatieonderzoeken voor de initiatieven Knarrenhof en Tiny Houses. Komend jaar worden de plannen voor De Beukenhof verder uitgewerkt. Het plan van aanpak dat in 2021 is vastgesteld, werken we uit om te komen tot nieuwbouw van het centrum en de bouw van seniorenwoningen.

Centrum

Samen met de ondernemersvereniging en andere belanghebbenden zijn we in 2021 gestart met de voorbereidingen voor het opknappen van het winkelcentrum Blokhuis. In 2022 wordt dit plan daadwerkelijk uitgevoerd. Daarmee bieden we bezoekers en ondernemers een aantrekkelijker winkelcentrum. Maar we kijken ook breder: hoe willen we ons centrum op termijn levendig en aantrekkelijk houden? Daar stellen wij in 2022 een centrumvisie voor op.

Sporthal- en park

We willen onze gemeentelijke voorzieningen zo goed mogelijk in stand houden. In 2021 wordt de nieuwe sporthal Ter Specke opgeleverd. Daaropvolgend willen we in 2022 het parkeerterrein van het sportpark Ter Specke en de Speckelaan op duurzame wijze herinrichten.

Keukenhof

Afgelopen jaar hebben we stevig ingezet op de samenwerking met Keukenhof. De gemaakte afspraken zetten wij voort in bijvoorbeeld groenonderhoud, het samen optrekken tijdens de 'bollendrukke' en het verkennen van mogelijkheden in gezamenlijke duurzaamheidsinitiatieven.

2. Vitale inwoners

In Lisse willen we dat iedereen kan meedoen naar vermogen. Als gemeente zijn we er voor de mensen die dat lastig vinden of niet redden. We ontwikkelen een samenhangend beleid om onze inwoners vitaal te houden en waar nodig te helpen.

Aanpak eenzaamheid

De aanpak van eenzaamheid wordt voortgezet, want zeker in en helaas ook na de coronaperiode blijft hiervoor aandacht nodig. De opgaven die beschreven zijn in de maatschappelijke agenda gaan we verder uitwerken. Via de stichting 'Voor ieder 1' krijgt de ingezette koers op integrale toegang en één loket in 2022 verder vorm.

Jeugdhulp

Het streven is het aanbod van kwalitatief goede, toegankelijke jeugdhulp te behouden en tegelijk de financiële houdbaarheid te borgen. De tijdelijke werkorganisatie (TWO) voor de jeugdhulpverlening als onderdeel van samenwerkingsverband Holland Rijnland wordt in 2022 vervangen door een nieuw op te richten gemeenschappelijke regeling. Hiermee beoogt het gemeentebestuur meer sturing en controle. In 2022 wordt een set van kostenbesparende maatregelen doorgevoerd, die we in 2021 samen met gemeenten in de regio en de TWO hebben vastgesteld. Het komende jaar schenken we blijvend aandacht aan preventie en vroegsignalering van zorgbehoefte bij jeugdigen en gezinnen. De praktijkondersteuners jeugd bij de huisartsenpraktijken hebben hun waarde bewezen. Hun aantal wordt uitgebreid.

Fit worden en blijven

We blijven inwoners stimuleren om te bewegen. We zetten ons meerjarenprogramma 'Sport, bewegen en spelen' door, dat kinderen en volwassenen helpt om fit te blijven.

3. Duurzame innovatie

Een duurzame toekomst van ons dorp is belangrijk. De ingezette energietransitie en alle bijbehorende uitdagingen werken we verder uit in 2022. Onze inzet op het gebied van veiligheid, crisisbeheersing en ondermijning gaat eveneens onverminderd door.

Groene omgeving en klimaatadaptieve maatregelen

Een mooie groene omgeving draagt bij aan een prettig leefklimaat voor onze inwoners. Biodiversiteit is een voorwaarde voor het behoud van de natuur. In ons reguliere onderhouds- en inrichtingswerk besteden we hier aandacht aan. De klimaatverandering en de huidige risico's op wateroverlast en dijkdoorbraken vragen waterberging en risicobeheersing. We gaan daarom actief aan de slag met klimaatadaptieve maatregelen in de grootste risicogebieden van Lisse. Deze opgave integreren we in onze nieuwe inrichtingen, het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Dit alles borgen we in ons duurzaamheidsbeleid, met een nadrukkelijke koppeling aan onze omgevingsvisie.

Een toekomstbestendige begroting

Dit college is aangetreden in 2018. Gegeven de financiële situatie van dat moment hebben we de eerste jaren ingezet op een versteviging van de financiële functie. Daarna volgde de harmonisatie van de administratieve processen binnen HLTsamen. Dit zijn twee randvoorwaarden om te komen tot een toekomstbestendige begroting. Bij de begroting 2022 bieden we een eerste concept van toekomstige begrotingsregels aan om ook in de toekomst tot structureel sluitende begrotingen te komen en om onze financiële positie te verbeteren.

Het schip voert (te) grote zeilen: geen sluitend financieel meerjarenperspectief

De afgelopen tijd heeft de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) landelijk aandacht gevraagd voor de financiële positie van gemeenten onder het motto 'Zonder knaken, geen extra taken'. De komende jaren komen er meerdere ontwikkelingen op ons af. Denk onder andere aan de herijking van het Gemeentefonds, de toereikendheid van de middelen voor jeugdzorg, het abonnementstarief in de Wmo, het mogelijk terugdraaien van de opschalingskorting, de bekostiging van maatregelen rondom klimaatadaptatie en duurzaamheid en de kosten van de invoering van de Omgevingswet. Op dit moment is het nog onbekend welke structurele financiële gevolgen voor de gemeente gaan ontstaan en de compensaties die het Rijk hier tegenover stelt.

De afgelopen jaren was de rode draad in de begrotingen van Lisse dat bijsturing nodig is om tegenvallers aan de inkomsten- en uitgavenkant op te vangen. Dan is het heel lastig om een structureel financieel evenwicht te bereiken. De ombuigingsmaatregelen in de begroting 2020 hebben geholpen om Lisse financieel op peil te houden. We willen ingrijpende financiële maatregelen op de korte termijn voorkomen, maar ook onverantwoorde risico's op de lange termijn vermijden. Tegen deze achtergrond dient u dan ook de ambities in deze programmabegroting te lezen. En tegen deze achtergrond doen wij u ook geen voorstellen om te komen tot een sluitend meerjarenperspectief naast een sluitende begroting voor 2022.

Op naar 2022

Om in nautische termen te blijven: we roeien met de riemen die we hebben, het voelt af en toe dat we tussen de klippen doorzeilen en we hopen dat we de wind weer in de zeilen krijgen. Wij doen er in ieder geval alles aan om onze prachtige gemeente op koers te houden en wensen allen een behouden vaart.

Kees van der Zwet
Wethouder Financiën

Begroting in een oogopslag

<Visuele begroting in één opslag wordt nog toegevoegd>

Financieel beeld 2022-2025

Inleiding

De gemeentelijke financiën blijven, mede door de decentralisaties van taken waar niet altijd de passende budgetten bijgeleverd worden, onder druk staan. En de aanhoudende onzekere ontwikkelingen van de uitkering uit het Gemeentefonds vormen een onrustige basis voor een stabiele financiële basis. Ook de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft landelijk aandacht gevraagd voor de financiële positie van gemeenten onder het motto 'Geen knaken, geen extra taken'. De komende jaren komen er meerdere ontwikkelingen op ons al gemeente af. Denk hierbij onder andere aan de herijking gemeentefonds, de toereikendheid van de middelen voor jeugdzorg, abonnementstarief Wmo, het mogelijk terugdraaien van de opschalingskorting, de bekostiging van maatregelen rondom klimaatadaptatie en duurzaamheid en de kosten voor de invoering van de Omgevingswet.

Om, ondanks alle ontwikkelingen waar Lisse geen direct invloed op kan uitoefenen, meer grip en regie te krijgen op het meerjarig financieel beeld is na de Programmabegroting 2021-2024 gestart met toekomstbestendig begroten. Tegelijk met deze begroting voor 2022 ligt het eerste concept van toekomstige begrotingsregels voor. Deze begrotingsregels moeten Lisse gaan helpen om ook in de toekomst tot structureel sluitende begrotingen te komen en om onze financiële positie te verbeteren. De begrotingsregels worden in december 2021 vastgesteld in de raad, zodat deze bij de Kadernota 2023-2026 kunnen worden toegepast.

In september 2021 heeft het college u geïnformeerd over de geconstateerde aansluitverschillen tussen de begroting van Lisse en de goedgekeurde begroting van een aantal gemeenschappelijke regelingen in het sociaal domein. Daarnaast werd geconstateerd dat Holland Rijnland TWO een fors hogere begroting voor 2022 had ingediend, waardoor het meerjarenperspectief met € 1,2 miljoen structureel verslechterde. Dit was aanleiding om aan de raad te verzoeken om de behandeling van de begroting en de 2e tussentijdse rapportage met een week op te schuiven, zodat het college de ruimte had om te zoeken naar oplossingsrichtingen en de mogelijkheid had om de septembercirculaire te verwerken in de begroting. Uiteindelijk kwamen de definitieve cijfers van de Septembercirculaire 2021 te laat om alsnog verwerkt te worden in de begroting en was dat ook niet nodig, omdat het college voldoende oplossingsrichtingen gevonden had om de begroting (structureel) sluitend te maken voor 2022. Uit de actualisatie van de begroting op dat moment bleek een positief saldo van € 215.000. Dit betekende dat er nog € 1 miljoen aan oplossingsrichtingen gevonden moesten worden om in 2022 een (structureel) sluitende begroting te presenteren.

In de raadsbrief is toegezegd dat het college met financiële oplossingsrichtingen zouden komen en tevens zou terugkomen met een nadere analyse op de nog niet verklaarde verschillen. De financiële oplossingsrichtingen zijn opgenomen onder punt 5 in tabel 1 "Van Kadernota naar Programmabegroting". Gezien het toezicht van het provincie, op het (structureel) sluitend maken van de begroting had dit prioriteit. Zoals toegezegd in de commissie van 5 oktober 2021 gaan we met de auditcommissie verder in gesprek over de oorzaken en beheersmaatregelen rondom de aansluitingsverschillen

Van Kadernota naar Programmabegroting

De Programmabegroting 2022-2025 is stap voor stap tot stand gekomen. In dit hoofdstuk beschrijven we dit proces en de genomen stappen aan de hand van onderstaande tabel. De Kadernota 2022-2025 is vastgesteld op 1 juli 2021. De Kadernota 2022-2025 vormt het uitgangspunt voor deze begroting. De autonome ontwikkelingen, zoals de begrotingsuitgangspunten en tussentijdse wijzigingen uit separate raadsbesluiten, zijn verwerkt. Het saldo van de Kadernota 2022-2025 is € 976.000 negatief, aflopend naar € 290.000 negatief.

	2022	2023	2024	2025
				x € 1.000
Saldo Kadernota 2022-2025	-976	-474	-623	-290
Ontwikkelingen na de kadernota:				
1. Meicirculaire 2021				
Actualisatie meicirculaire conform memo aan raad	705	92	-56	-143
Uitgaven taakmutaties conform memo aan raad	-269	-273	-278	-288
<i>Subtotaal</i>	436	-181	-334	-431
2. Extra rijksmiddelen Jeugd				
Extra rijksmiddelen Jeugd 2022	1.297			
75% Extra rijksmiddelen Jeugd 2023 en verder		785	719	640
<i>Subtotaal</i>	1.297	785	719	640
3. Nieuwe voorstellen				
Omgevingswet - incidentele gelden	-40			
Inzet van een POH-jeugd GGZ	-60			
Economische agenda Duin- en Bollenstreek	-100	PM	PM	PM
Omgevingsvisie	-80			
<i>Subtotaal</i>	-280	-	-	-
4. Actualisatie begroting				
Actualisatie kapitaallasten	-254	-225	-335	-500
Memo sociaal domein - mutaties GR-en				
- Begroting 2022 Holland Rijnland TWO	-1.063	-878	-747	-610
- Begroting 2022 ISD	-62	-62	-62	-62
- Begroting 2022 RDOG	-57	-57	-57	-57
<i>Subtotaal</i>	-1.436	-1.222	-1.201	-1.229
5. Stelposten Begroting 2022				
Stelpost Jeugd effecten inkoopbeleid 2022	100			
Stelpost Maatwerkvoorzieningen	85			
Verlagen onvoorzien naar € 25.000	75			
Subsidies	120			
Actualisatie planning investeringen	380	-203	-145	-32
Actualisatie bouwleges	100			
Bestaande uitgaven uit andere dekkingsmiddelen	125			
<i>Subtotaal</i>	985	-203	-145	-32
Stand Begroting 2022-2025	26	-1.295	-1.584	-1.342

Minus incidentele uitgaven en inkomsten	349	239	64	
Stand Begroting 2022-2025: structureel evenwicht	375	-1.056	-1.520	-1.342

Ontwikkelingen na de Kadernota 2022-2025

1. Meicirculaire

Bedragen x € 1.000	- = nadeel	2022	2023	2024	2025
1. Meicirculaire 2021					
Actualisatie meicirculaire conform memo aan raad		705	92	-56	-143
Uitgaven taakmutaties conform memo aan raad		-269	-273	-278	-288
<i>Subtotaal</i>		<i>436</i>	<i>-181</i>	<i>-334</i>	<i>-431</i>

Na de aanbieding van de Kadernota 2022-2025 aan de gemeenteraad, is de Meicirculaire 2021 van de algemene uitkering bekendgemaakt. Dit heeft een positief effect op 2022 (€ 436.000), maar in de jaren erna verslechtert de algemene uitkering tot - € 431.000 in 2025.

2. Extra Rijksmiddelen voor tekorten Jeugd

Bedragen x € 1.000	- = nadeel	2022	2023	2024	2025
2. Extra rijksmiddelen Jeugd					
Extra rijksmiddelen Jeugd 2022		1.297			
75% Extra rijksmiddelen Jeugd 2023 en verder			785	719	640
<i>Subtotaal</i>		<i>1.297</i>	<i>785</i>	<i>719</i>	<i>640</i>

Rijk en de gemeenten (VNG) hebben in mei 2019 afspraken gemaakt om een onderzoek in te stellen om te bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten structureel **aanvullende extra rijksmiddelen** nodig hebben voor de jeugdzorg. Indien het Rijk en gemeenten na dit onderzoek niet tot overeenstemming zouden komen over extra financiering van het Rijk, zou het vraagstuk voorgelegd worden aan een commissie van wijzen (vergelijkbaar met arbitrage). Deze zou een semi-bindend oordeel geven. Deze arbitragecommissie heeft in juni 2021 uitspraak gedaan. Het kabinet volgt de uitspraak van de arbitragecommissie en heeft een toezegging gedaan voor een rijksbijdrage in 2022 van € 1,8 miljard. Het deel voor Lisse bedraagt netto in 2022 € 1,297 miljoen. In de berekening van de extra middelen is rekening gehouden met het bedrag van € 291.000 wat al was opgenomen in de begroting.

Het is nu de verantwoordelijkheid van een nieuw kabinet om te kijken naar de jaren na 2022 en zo tot een structurele oplossing te komen voor de financieringsproblemen rondom de uitvoering van de jeugdhulp. De toezichthouder (Provincie Zuid-Holland) heeft vooruitlopend hierop gemeenten toegestaan om voor de jaren 2023-2025 een stelpost van 75% van de verwachte extra rijksmiddelen op te nemen.

3. Nieuwe voorstellen

Bedragen x € 1.000	- = nadeel	2022	2023	2024	2025
3. Nieuwe voorstellen					
Omgevingswet - incidentele gelden		-40			
Inzet van een POH-jeugd GGZ		-60			
Economische agenda Duin- en Bollenstreek		-100	PM	PM	PM
Omgevingsvisie		-80			
<i>Subtotaal</i>		-280	-	-	-

Tabel 1: van Kadernota naar Programmabegroting

In de Programmabegroting 2022-2026 doet het college een voorstel voor incidenteel budget voor de verdere implementatie van de Omgevingswet en Omgevingsvisie, een voorstel voor de incidentele inzet van een Praktijk Ondersteuner Huisarts Jeugd, een voorstel voor de incidentele financiering voor de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek (EBDB) in 2022. Voor 2023 en verder is de EBDB in de begroting opgenomen als PM-post. Het college zal de raad hierover in de komende periode een voorstel doen.

- Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet staat gepland voor 1 juli 2022. De implementatie loopt vertraging op vanwege het uitstel van de wet en de late oplevering van het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet). Wij stellen voor het implementatiebudget van het programma incidenteel nog in te zetten in 2022, bijvoorbeeld vanwege het programmamanagement en externe communicatie.

- Structurele inzet van Praktijk Ondersteuner Huisarts Jeugd

Een POH-jeugd GGZ krijgt door een uitgebreidere intake een completer beeld van de hulpvraag en complexiteit van de problematiek en is daardoor beter in staat de juiste hulp in te zetten voor de jeugdige. Soms blijkt doorverwijzing niet nodig, en als dat wel zo is, wordt beter verwezen naar de juiste specialistische hulp (first time right). Resultaat is laagdrempeliger hulp, betere doorverwijzingen en minder inzet van specialistische zorg. Uit de pilot blijkt dat hier wordt voorzien in een grote behoefte. Het college stelt bij de Programmabegroting 2022-2025 voor om een Praktijk Ondersteuner Huisarts (POH) incidenteel in te zetten en te evalueren.

- Economische agenda Duin- en Bollenstreek (EBDB)

De huidige samenwerking in de EBDB loopt af per 31 december 2021. Er is nog geen besluit genomen over de toekomst van de EBDB en de bijbehorende financiële gevolgen. Vooruitlopend op het voorstel wat het college aan de raad zal doen, wordt in de Programmabegroting 2022-2025 een budget opgenomen van € 100.000 ter dekking van de organisatorische kosten van de EBDB.

- Omgevingsvisie

De invoering van de Omgevingswet staat gepland voor 1 juli 2022. Het opstellen van de omgevingsvisie loopt daardoor vertraging op. De incidentele kosten zijn voor de inhuur van een externe projectleider. Daarnaast is er sprake van een hoger uitgevalen aanbesteding door toegenomen vraag naar experts.

4. Actualisatie begroting

Bedragen x € 1.000	- = nadeel	2022	2023	2024	2025
4. Actualisatie begroting					
Actualisatie kapitaallasten	-254	-225	-335	-500	
Memo sociaal domein - mutaties GR-en					
- Begroting 2022 Holland Rijnland TWO	-1.063	-878	-747	-610	
- Begroting 2022 ISD	-62	-62	-62	-62	
- Begroting 2022 RDOG	-57	-57	-57	-57	
<i>Subtotaal</i>	<i>-1.436</i>	<i>-1.222</i>	<i>-1.201</i>	<i>-1.229</i>	

- Actualisatie investeringsplan

Het investeringsplan is op basis van de realisatie bij de Programmarekening 2020 geactualiseerd. Dit heeft geleid tot met name lagere afschrijvingen in 2022, omdat een groot aantal investeringen in 2022 en verder worden gedaan in plaats van in 2021.

- Memo sociaal domein - mutaties GR-en

Het college heeft de raad via een raadsbrief geïnformeerd over de financiële effecten van de aansluitingsverschillen van de GR'en in het sociaal domein en de latere aanlevering van Holland Rijnland TWO begroting 2022. Dit heeft een nadelig financieel effect op de financiële meerjarenbegroting van Lisse. In deze Programmabegroting 2022-2025 is dit verwerkt.

Oplossingsrichtingen Begroting 2022

Bedragen x € 1.000	- = nadeel	2022	2023	2024	2025
5. Oplossingsrichtingen 2022 en verder					
Stelpost Jeugd effecten inkoopbeleid 2022	100				
Stelpost Maatwerkvoorzieningen	85				
Verlagen onvoorzien naar € 25.000	75				
Subsidies	120				
Actualisatie planning investeringen	380	-203	-145	-32	
Actualisatie bouwleges	100				
Bestaande uitgaven uit andere gelden	125				
<i>Subtotaal</i>	<i>985</i>	<i>-203</i>	<i>-145</i>	<i>-32</i>	

- Stelpost Jeugd effecten inkoopbeleid 2022

In de begroting van Holland Rijnland TWO wordt vanaf 2023 rekening gehouden met de effecten van het nieuwe inkoopbeleid jeugd. Dit nieuwe inkoopbeleid is vanaf 1 januari 2022 al van kracht. Door scherp aan de wind te begroten vinden wij het verdedigbaar om de financiële effecten van de nieuwe inkoopafspraken voor een deel al in 2022 via een stelpost van €100.000 in de begroting op te nemen. Dit bedraagt ca. 55% van het voordelige effect wat Holland Rijnland TWO in 2023 heeft opgenomen. In de paragraaf Weerstandsvermogen is rekening gehouden met een kans van 50% dat deze bezuiniging niet gerealiseerd kan worden.

- Stelpost Maatwerkvoorzieningen

Op basis van diverse maatregelen, zoals bijvoorbeeld de inzet van POH Jeugd, is de verwachting dat in 2022 een beperkt effect van gerealiseerd kan worden om de kosten voor de diverse maatwerkvoorzieningen. Het college heeft hiervoor een stelpost opgenomen in 2022 van € 85.000.

In de paragraaf Weerstandsvermogen is rekening gehouden met een kans van 50% dat deze bezuiniging niet gerealiseerd kan worden.

- Verlagen post onvoorzien naar €25.000

De verwachting is dat de post onvoorzien in 2022 wederom niet ingezet gaat worden. De post onvoorzien wordt daarom eenmalig verlaagd van € 100.000 naar € 25.000.

- Subsidies

Bij de Programmabegroting 2020 zijn als onderdeel van de bezuinigingen een taakstellende bezuiniging opgenomen oplopend tot 5% van de subsidies. Uit 2020 en 2021 blijkt de bezuiniging tot op heden € 60.000 meer heeft opgebracht dan vooraf ingeschat. Bij de subsidieverlening voor 2022 is de verwachting dat er nog eens € 60.000 incidenteel bezuinigd kan worden door instellingen met een hoog eigen vermogen minder subsidie te verstrekken. De verwachting is dat dit niet tot extra problemen bij de desbetreffende organisaties gaat leiden.

- Actualisatie planning investeringen

Naast de actualisatie op basis van de realisatie van de Programmarekening 2021 heeft een tweede actualisatie van de planning van de investeringen plaats gevonden op basis van de stand van zaken, zoals opgenomen in de 2e Tussentijdse rapportage 2021. Een aantal projecten schuiven qua oplevering door in de tijd, waardoor de kapitaallasten in 2022 lager uitvallen. In 2023 en verder zijn deze kapitaallasten zichtbaar.

- Actualisatie bouwleges

Als gevolg van de huidige verwachting bouwleges voor 2022 met diverse projecten is het de verwachting dat de opbrengsten € 100.000 hoger uit zullen vallen dan tot op heden begroot is.

- Bestaande uitgaven uit andere gelden

Binnen bestaande en nieuwe subsidies en middelen van het Rijk is bekeken of huidige uitgaven binnen de reikwijdte van deze regelingen vallen. Geconcludeerd is dat € 25.000 voor het versterken van de peuteropvang passen binnen het Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) en de verwachting is dat activiteiten in het kader van opgelopen achterstanden bij jeugdigen zoveel mogelijk inlopen binnen het budget Nationaal Programma Onderwijs (NPO) gefinancierd kan worden. Hierdoor ontstaat een positief effect van € 100.000.

Stand Programmabegroting 2022-2025:

Bedragen x € 1.000	- = nadeel	2022	2023	2024	2025
Stand Programmabegroting 2022-2025		26	-1.295	-1.584	-1.342

Het financiële meerjarenperspectief is voor 2022 omgebogen naar een licht positief resultaat van € 26.000. Het financiële meerjarenperspectief vanaf 2023 laat een oplopend tekort zien tot een bedrag van ongeveer € 1,3 miljoen negatief. In 2024 is het verwachte tekort groter, nl. € 1,5 miljoen.

Stand Begroting 2022-2025: Structureel evenwicht 2022-2025

Bedragen x € 1.000	- = nadeel	2022	2023	2024	2025
Minus incidentele uitgaven en inkomsten		349	239	64	
Stand Begroting 2022-2025: structureel evenwicht		375	-1.056	-1.520	-1.342

Door het begrotingssaldo 2022 -2025 te salderen met de incidentele uitgaven en inkomsten wordt het structurele financiële meerjarenperspectief 2022-2025 berekend. Hieruit kunnen wij concluderen dat het jaar 2022 structureel en materieel in evenwicht is. We voldoen hiermee aan het Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader (GTK 2020 Gemeenten) van de provincie voor repressief (achteraf) toezicht.

Vanaf 2023 zien we een negatief financieel meerjarenperspectief. Daarnaast zijn er nieuwe ontwikkelingen in de herverdeling van het gemeentefonds. Dit is een voorstel van het Rijk, waarbij vanaf 2023 het totale gemeentefonds (€ 30 miljard) wordt herverdeeld over de gemeenten. Waar het effect voor Lisse eerder nog positief was, laat het vernieuwde voorstel een op dit moment een negatief effect zien.

Naast de onzekerheid over de gemeentelijke inkomsten bestaat er ook nog veel onzekerheid over de ontwikkeling van uitgaven inzake de Omgevingswet en de uitgaven in het sociaal domein.

In maart 2022 zijn de gemeenteraadsverkiezingen, waarna een nieuwe raad en een college zal worden samengesteld. Het huidige college wil de komende maanden een overzicht opstellen met mogelijkheden waar uitgaven verminderd kunnen worden en waar extra inkomsten kunnen worden gegenereerd. Dit overzicht zal tegelijk gereed zijn met de met de strategische verkenningen die door HLTsamen worden opgesteld. Beide producten zijn daarmee input voor de coalitieonderhandelingen.

Leeswijzer

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft de inrichting van de programmabegroting voor. Die bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. De financiële begroting bevat onder meer een totaaloverzicht van de lasten en baten en inzicht in de financiële positie van de gemeenten.

Beleidsbegroting

Vanaf 2019 kent het programmaplan een indeling die de raad heeft vastgesteld:

1. Vitaliteit
2. Leefomgeving
3. Bedrijvigheid
4. Bestuur en ondersteuning

Hierna volgt het onderdeel over de algemene dekkingsmiddelen.

Met deze indeling in programma's en thema's ontstaat een logische clustering van beleid. Dit versterkt de integraliteit en programmasturing. Daarnaast ontstaat er meer aansluiting tussen het coalitieakkoord en de programmabegroting. Elk thema bevat een bundeling van de landelijk voorgeschreven taakvelden.

Inzicht per thema

Elk programma geeft per thema inzicht in de doelstellingen (wat willen we bereiken?). Aan de hand van een beschrijving van activiteiten (wat gaan we daarvoor doen?) leggen we vervolgens uit hoe we deze doelstellingen willen bereiken. Deze activiteiten hebben in 2022 onze speciale aandacht. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken zonder verdere bijzonderheden zijn – evenals vorig jaar – niet meer in de toelichting van de begroting opgenomen. Reguliere taken die het komende jaar onze specifieke aandacht vragen, hebben we zo mogelijk benoemd.

Elk thema wordt afgesloten met de verplichte beleidsindicatoren en – waar van toepassing – de prestatie-indicatoren. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens zijn voornamelijk afkomstig uit externe bronnen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl.

Financieel overzicht

Elk programma sluit af met het financiële overzicht (wat mag het kosten?). In dit overzicht staan per taakveld de lasten en baten vermeld. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen, alle baten positief. In de tabellen waarin de bedragen afgerond zijn op € 1.000, treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaalstellingen aan. Na de vier programma's geven we inzicht in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting.

Totaaloverzicht van programmaelementen

Naast het programmaplan geven de paragrafen een totaaloverzicht van de elementen die in diverse programma's opgenomen zijn. Zoals de paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' of 'Verbonden partijen'. Wij gebruiken de standaardindeling van het BBV.

Financiële begroting

In dit hoofdstuk zijn de grondslagen opgenomen. Daarnaast bevat het een totaaloverzicht van de lasten en baten per programma en op taakveldniveau. Ook geven we inzicht in de financiële positie en de toelichting. Voorbeelden zijn het overzicht van de incidentele lasten en baten, de investeringen en een geprognosticeerde balans.

Programmaplan

Programma 1 Vitaliteit

Trends en ontwikkelingen

Maatschappelijke agenda: een leven lang meedoen

In 2021 hebben we onze maatschappelijke agenda voorgelegd aan de raad. Gezondheid zien we als het vermogen van mensen om met fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. We gaan uit van wat mensen wél kunnen. Positieve gezondheid loopt als een rode draad door de maatschappelijke agenda. De volgende stap is het maken van uitvoeringsprogramma's, waarin de visie en ambities van de agenda worden uitgewerkt. Deze gaan we samen met inwoners, ondernemers, onderwijs, verenigingen en maatschappelijke organisaties maken. Ofwel: met iedereen die kan en wil bijdragen aan het bereiken van de opgaven van de maatschappelijke agenda.

Integrale toegang

In 2021 is de laagdrempelige, integrale toegang 'Voor Ieder 1' van start gegaan. Onze inwoners kunnen hier terecht met al hun (hulp)vragen over de Jeugdwet, Participatiewet, schuldhulpverlening en Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Bij deze integrale toegang wordt de hulpvraag van inwoners van alle leeftijden bekeken in de context van individu en gezin. Daarbij worden ook de verschillende leefgebieden van de aanvrager meegewogen, zodat we maximaal inzicht verkrijgen in de aanleiding en achtergrond van de hulpvraag. Een aantal belangrijke uitgangspunten daarbij zijn: preventie, de gemeente goed kennen en normaliseren. Het startpunt is niet de diagnose van de hulpverlener, maar het verhaal van de inwoner. Daarbij gaan we uit van het herstel van het dagelijks leven en het versterken van de eigen kracht, met de eigen sociale omgeving.

Integrale verordening sociaal domein

Om maatwerk en de menselijke maat nog beter mogelijk te maken, werken we in 2022 aan een integrale verordening sociaal domein. Dit doen we samen met de gemeenten van de Bollenstreek. De nieuwe verordening zal circa vijftien bestaande verordeningen bundelen, zoals de verordeningen voor jeugdhulp, Wmo, participatie en schulddienstverlening. Professionals van 'Voor Ieder 1' en de ISD gaan deze verordening gebruiken.

Prenataal huisbezoek

De Tweede Kamer heeft in juni het wetsvoorstel 'Prenataal huisbezoek' aangenomen. De wet gaat in op 1 januari 2022. In de meicirculaire is bekendgemaakt welke middelen het Rijk beschikbaar stelt voor de uitvoering van deze wet. Deze middelen zijn beperkt, zodat we zorgvuldig moeten bepalen hoe we deze het best kunnen inzetten. Het prenataal huisbezoek beleggen we (verplicht) bij de organisatie die de jeugdgezondheidszorg uitvoert: de GGD. Met het huisbezoek worden aanstaande ouders in kwetsbare situaties begeleid naar steviger ouderschap en naar een goede en kansrijke start voor hun kind.

Praktijkondersteuner Huisarts (POH)-jeugd geestelijke gezondheidszorg

Een POH-jeugd GGZ voorziet in een uitgebreide intake van jeugdigen met ggz-problematiek. Dit leidt tot een completer beeld van de hulpvraag en complexiteit van de problematiek, waardoor deze ondersteuner beter in staat is de juiste hulp in te zetten. Soms blijkt verwijzing daarna niet nodig. Als dat wel zo is, wordt beter verwezen naar de juiste specialistische hulp (*first time right*). Het resultaat is laagdrempelige hulp, betere verwijzingen en minder inzet van specialistische zorg.

Uit de pilot die in 2020 is gestart, blijkt dat hier wordt voorzien in een grote behoefte. Het is wenselijk om de inzet van de POH-jeugd met een jaar te verlengen, met meer uren inzet. Zo bereiken we dat de POH-jeugd alle jeugdigen kan zien die bij de huisarts komen. Het aantal uren in de pilotvorm is daarvoor niet voldoende. Met de inzichten uit de pilot wordt de inzet van de POH-

jeugd verder ontwikkeld, met aangescherpte kaders en een duidelijker opdracht op het gebied van netwerksamenwerking en normaliseren. Op deze manier verwachten we meer inzicht te krijgen in de vraag of de inzet van de POH-jeugd kan worden bekostigd met de besparing op jeugdhulp die dit oplevert. De jaarlijkse kosten worden begroot op € 60.000 voor 20 uur PHO. Het voorstel van Lisse is om dit voor een jaar in te zetten, dus niet structureel. De dekking van deze kosten halen we uit de verwachte extra middelen voor jeugdhulp in 2022, die hopelijk ook structureel worden.

Jeugdhulp

Budget verhoogd

De financiële druk op de jeugdhulp blijft onverminderd hoog. In 2021 is het budget voor jeugdhulp daarom structureel verhoogd. Tegelijkertijd werken we nauw samen met gemeenten van de regio, TWO en de verschillende 'gemeentelijke toegangen' om de kostenbesparingsmaatregelen te realiseren die in de zomer van 2020 zijn vastgesteld. Het financiële effect van deze interventies is naar verwachting in 2023 merkbaar in de uitgaven.

Extra middelen

Vanwege de nieuwe contractering regionale jeugdhulp 2022-2025 is in sommige segmenten in 2022 een eenmalige extra investering nodig. Ook daarmee willen we toekomstige besparingen bereiken, die hopelijk al in 2023 merkbaar zijn. Daarbij merken we op dat de rijksoverheid heeft aangegeven voor 2022 €1,314 miljard extra beschikbaar te stellen aan gemeenten ter compensatie van de tekorten in de jeugdhulp. Voor Lisse zal dit circa € 1.300.000 zijn. Gezien de uitspraak van de arbitragecommissie rekenen we erop dat er structureel extra middelen komen voor jeugdhulp.

Voorstel GR jeugd

Vanaf 1 januari 2022 wordt de TWO opgeheven en is voorgesteld om de nieuwe *governance* jeugdhulp vorm te geven door oprichting van een nieuwe gemeenschappelijke regeling (GR) voor jeugd. Besluitvorming over de voorgestelde *governance* vindt plaats in 2021. Voor een kwaliteitsimpuls is er zowel incidenteel als structureel extra budget opgenomen in de begroting.

Woonplaatsbeginsel Jeugdwet

Daarnaast wordt vanaf 1 januari 2022 de Wet wijziging woonplaatsbeginsel Jeugdwet van kracht. Het nieuwe woonplaatsbeginsel gaat uit van de woonplaats waar de jeugdige staat ingeschreven op het moment van de zorgvraag. Doel van de wetwijziging is de administratieve lasten te verminderen, sneller zorg en ondersteuning aan jeugdigen te leveren en preventie te versterken. De wijziging van het woonplaatsbeginsel kan financiële gevolgen hebben voor de gemeente Lisse. De daadwerkelijke kosten of besparingen zullen gedurende 2022 inzichtelijk worden. Dit is afhankelijk van het aantal jeugdigen dat we financieel overdragen aan andere gemeenten en het aantal jeugdigen dat andere gemeenten aan ons overdragen.

Van maatwerk naar algemeen

Bij de ondersteuning van kwetsbare inwoners ligt de focus momenteel in veel gevallen op de inzet van individuele maatwerkvoorzieningen. Wij zetten in op een verschuiving van deze maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen voor thuisadministratie, het opbouwen en onderhouden van een sociaal netwerk, belevingsgerichte dagbesteding en mantelzorgondersteuning voor kwetsbare inwoners met een lage indicatie.

Algemene voorzieningen kunnen preventief werken en zijn een belangrijk onderdeel van de sociale basisinfrastructuur, dicht bij de inwoners. Zij bieden een solide basis voor ontmoeting, ondersteuning, informatie en advies. Vergelijken met maatwerkvoorzieningen zijn algemene voorzieningen niet alleen laagdrempeliger en toegankelijker, maar ook goedkoper.

In het tweede kwartaal van 2022 starten we met een tweejarige pilot voor een algemene voorziening was- en strijkservice. Dit is een laagdrempelige voorziening waarin mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen participeren en waarmee de ondersteuning via de huishoudelijke hulp toegankelijk, beschikbaar en betaalbaar blijft.

Mantelzorg

De druk op mantelzorg neemt toe in de toekomst. De in 2021 vastgestelde notitie 'Mantelzorgondersteuning en –waardering 2022' biedt een visie en handvatten om de ondersteuning en waardering van mantelzorgers duurzaam te maken. Er is aandacht voor invulling van het eigen leven en medezeggenschap door mantelzorgers. We geven dit onder andere vorm via de Adempauzeregeling: kortdurende incidentele hulp voor mantelzorgers die dit nodig hebben.

Nieuwe Wet inburgering

De nieuwe Wet inburgering treedt definitief in werking op 1 januari 2022. De gemeente krijgt er dan inburgeringstaken bij, waaronder inburgeringscursussen. Andere onderdelen van de nieuwe wet zijn maatschappelijke begeleiding en de Participatieverklaring. Voor het proces rond de integratie en participatie van statushouders maken wij in 2021 nieuwe afspraken, zodat wij in 2022 een sterke en slimme keten kunnen inrichten met de bestaande en nieuwe wettelijke taken en onze nieuwe afspraken.

Maatschappelijke zorg

De andere decentralisatie is die van de maatschappelijke zorg. Maatschappelijke zorg is er voor de meest kwetsbare inwoners. Er ligt een forse uitdaging om voor hen te zorgen voor goede oplossingen voor primaire levensbehoeften. Opvang, (beschermd) wonen, zorg, preventie, welzijn en participatie zijn hierbij onlosmakelijk met elkaar verbonden.

We gaan verder met het uitvoeren van het programma 'Omzien naar elkaar' en het convenant 'Maatschappelijke opvang'. Tegelijkertijd treffen we voorbereidingen voor deze decentralisatie per 2023. Dit doen we samen met gemeenten van de Duin- en Bollenstreek. We stemmen af met centrumgemeente Leiden en de andere Holland Rijnland-gemeenten. We voeren ook de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg uit.

Aankomend jaar ligt de focus onder andere op de voorbereidingen van de regionale en lokale toegang tot maatschappelijke zorg en het organiseren van andere vormen van beschermd wonen, zoals 'beschermd wonen thuis' en 'beschermd wonen licht' voor jongeren.

Onderwijs

In een inclusieve samenleving kunnen alle inwoners (blijven) meedoen. Op het gebied van onderwijs doen we dat door een 'leven lang leren' mogelijk te maken. Ook is er aandacht voor de aanpak van laaggeletterdheid en een gebrek aan digitale vaardigheden.

Onderwijskansenbeleid

Met het onderwijskansenbeleid streven wij naar gelijke kansen voor ieder kind in het onderwijs, om zich naar vermogen te kunnen ontwikkelen. Het is belangrijk dat elk kind zo goed mogelijk wordt voorbereid op het volwassen leven in de maatschappij. Dit begint al bij de jongste kinderen vanaf 2 jaar. Voor de kinderen in de leeftijdsgroep 2 tot 4 jaar voeren we een beleid op voorschoolse educatie (VE). Hierbij zorgen we voor een sterke samenwerking tussen kinderopvangorganisaties, scholen en jeugdgezondheidszorg.

Passende onderwijsplek

Om te voorkomen dat leerlingen vastlopen in hun ontwikkeling, willen we dat we meer leerlingen op tijd op een passende onderwijsplek krijgen. Daarvoor is intensieve samenwerking tussen het onderwijs en door gemeente verstrekte jeugdhulp noodzakelijk. Het onderwijs ontvangt namelijk de middelen voor passend onderwijs en de gemeenten de middelen voor de jeugdhulp. Op basis van gezamenlijke afspraken tussen onderwijs en gemeenten geven we hier een goede vorm aan met pilots als startpunt (onder andere gefinancierd vanuit het Transformatiefonds Jeugdhulp). De Internationale Schakelklas (ISK) die sinds het schooljaar 2019-2020 in Lisse is gevestigd, heeft hierbij onze speciale aandacht. De ISK ontvangt extra middelen om haar bijzondere doelgroep te steunen.

Onderwijshuisvesting

Bij onze zorgplicht hoort dat wij voldoende en geschikte huisvesting bieden voor onderwijs en bewegingsonderwijs. Wij benutten kansen vanuit de brede school/Integraal Kind Centra-gedachte. De ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en klimaatbestendigheid leiden ertoe dat de kosten voor onderwijshuisvesting naar verwachting gaan stijgen. Bij komende nieuwbouw- en/of renovatieprojecten besteden wij hier nadrukkelijk aandacht aan en zorgen wij ervoor dat de schoolgebouwen zijn voorbereid op de toekomst. De reserve-onderwijshuisvesting wordt hierop afgestemd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Een leven lang leren stimuleren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A3	Samen met maatschappelijke partners voeren we acties uit het Taalpact Bollenstreek uit. Daarmee zetten we in op het verminderen van (digitale) laaggeletterdheid.
A4	We voeren het bestaande Integraal HuisvestingsPlan uit.
A5	Voorbereiden van de nieuwbouw/renovatie van het schoolgebouw van De Lisbloem.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Meer leerlingen tijdig (binnen drie maanden) op een passende onderwijsplek krijgen, met jeugdhulp waar passend en nodig en met de nadruk op normaliseren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	In samenwerking met onderwijs- en de jeugdhulppartners zetten we in op de juiste zorg op het juiste moment en de juiste plek.
C2	Samen met onderwijs, jeugdhulp en Regionaal Bureau Leerplicht werken we aan passende onderwijsplekken met jeugdhulp of jeugdhulp met onderwijs, zogenoemde arrangementen. In het speciaal onderwijs is algemeen toegankelijke jeugdhulp op school beschikbaar voor alle leerlingen, waardoor problemen niet onnodig escaleren en leerlingen op school kunnen blijven.
C3	We voeren de acties uit de ontwikkelagenda Regionale Educatieve Agenda 2019-2023 (REA) uit. In samenwerking met onderwijs, jeugdhulp en het Regionaal Bureau Leerplicht bieden we onderwijs met jeugdhulp of jeugdhulp met onderwijs aan, zogenoemde arrangementen. In het gespecialiseerd onderwijs is jeugdhulp op school algemeen toegankelijk, waardoor problemen niet onnodig escaleren en leerlingen op school kunnen blijven.
C4	We voeren het vastgestelde onderwijskansenbeleid uit.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland (Regionaal Bureau Leerplicht)	Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Gezondheid en vitaliteit

Mensen die bewegen en sporten, zijn niet alleen lichamelijk en mentaal fitter, maar hebben ook minder kans op depressie, hart- en vaatziekten en andere gezondheidsklachten. Meer sporten en bewegen verbetert de kwaliteit van het leven. We zetten in op preventie. Want wanneer de balans op orde is, is er minder kans op gezondheid- en/of andere problemen en houden we onze zorg betaalbaar. Het verbeteren van de positieve gezondheid vraagt een integrale visie en aanpak en gaat daarom verder dan de focus binnen het beleidsdomein maatschappelijke ontwikkeling.

Kansen liggen in het verbinden van de openbare buitenruimte en ruimtelijke ontwikkeling in relatie tot fysieke en mentale gezondheid en participatie. Bijvoorbeeld door een 'leven lang bewegen', waarbij mensen zo jong mogelijk beginnen en zo lang mogelijk (kunnen) blijven sporten en bewegen. De openbare buitenruimte is tegenwoordig een belangrijke beweegruimte. Meer dan de helft van de bevolking gebruikt de openbare ruimte, zoals de openbare weg, het park of bos voor beweging. Deze publieke buitenruimte is daarmee een belangrijke beweegvoorziening die ook in de nota 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022' een prominente rol inneemt.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Voorkomen is beter dan genezen. Inwoners van Lisse worden gezonder en vitaler.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	In lijn met de zes pijlers van positieve gezondheid (lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren) versterken wij de samenwerking tussen de eerstelijnsgezondheidszorg, welzijn, sport en cultuur. Het gebruik van 'Lekker in je lijf' en 'Welzijn op recept' wordt gestimuleerd. Wij voeren het Preventieakkoord 'Lisse positief gezond' uit.
A2	Wij voeren het Preventieakkoord 'Lisse positief gezond' uit en bevorderen een gezonde leefstijl van onze inwoners: gezond eten en drinken, meer bewegen en sporten en minder overmatig alcoholgebruik en roken. Dat doen we met onder meer gezonde sportkantines, een gezond kookcafé, een 'beweeg en doe'-route en de aanleg van watertappunten. Op basis van overleg met de eerste lijn, de zorgverzekeraar Zorg & Zekerheid en Welzijn, bevorderen wij de samenwerking en verwijzing tussen zorgprofessionals. We stellen een uitvoeringsparagraaf over vitaliteit op voor 2021-2024. Deze paragraaf is onderdeel van de maatschappelijke agenda.
A3	In 2022 starten we met de uitvoeringsprogramma's van de maatschappelijke agenda. In het uitvoeringsprogramma 'Vitaliteit' wordt het onderdeel volksgezondheid geactualiseerd. Dit doen we aan de hand van de zes pijlers van positieve gezondheid.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Meer inwoners kunnen een leven lang sporten en bewegen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	De nota 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022', het Preventieakkoord en het Nationale Sportakkoord vallen samen in het uitvoeringsprogramma 'Vitaliteit'.
B3	<p>De JOGG (jongeren op gezond gewicht)-regisseur geeft uitvoering aan het programma 'Jongeren op gezond gewicht'. Dit maakt deel uit van de ambities en doelstellingen vanuit het meerjarenprogramma 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022'.</p> <p>Vanuit de gemeente Lisse is in 2020 een Team buurtsportcoaches gevormd. De JOGG-regisseur is onderdeel van dit team en sluit aan bij de landelijke JOGG-aanpak. De JOGG-regisseur is de lokale verbinder van een groeiend werknet. Dit netwerk gaat uit van een integrale aanpak op verschillende niveaus en maakt in de praktijk de omgeving waarin kinderen opgroeien duurzaam gezonder. We richten ons op thuis, de school, de buurt, sport en vrije tijd, het werk en de online media. Deze omgevingen moeten verleiden tot consumptie van gezonde voeding, meer bewegen en voldoende ontspanning en slaap.</p> <p>Het meerjarenprogramma 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022' bevat drie ambities (1. Een leven lang bewegen, 2. Een sportieve basis voor de jeugd, 3. Bewegen, spelen, sporten in de openbare ruimte), waaraan vijftien doelstellingen zijn gekoppeld. Thema's als gezonde voeding (waterlessen) en meer bewegen (Sjors Sportief) zijn activiteiten om de doelstellingen te behalen.</p>
B4	We streven ernaar om sport, gezondheid en sociale duurzaamheid een plek te geven in de omgevingsvisie.
B5	We maken beweeg- en kindvriendelijke locaties en stimuleren daarmee dat kinderen kunnen spelen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
RDOG Hollands Midden (GGD)	Speeltuinenverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs

Sociaal domein

Innoveren en verbinden

Een inclusieve samenleving met gezonde en vitale inwoners staat voor ons voorop. Iedereen die dat kan, doet mee en wie het niet kan, wordt geholpen om dat wel weer te kunnen. Dit uitgangspunt nemen we mee in de beleidsontwikkelingen voor onderwijs, gezondheid, vitaliteit en het sociaal domein. De komende jaren zetten we in op het veranderen van de koers. We zoeken creatieve en innovatieve oplossingen en zien kansen om verschillende doelgroepen met elkaar te verbinden door het combineren van diensten waarvan zij gebruikmaken. Met deze kanteling bereiken we dat onze zorg betaalbaar blijft, dat het complete aanbod van voorzieningen in Lisse behouden blijft en dat iedere inwoner de zorg die hij of zij nodig heeft kan blijven ontvangen.

De focus op preventie, normalisering en duurzame zorg is voor de komende periode van groot belang. We willen (een deel van de nu) geïndiceerde voorzieningen algemeen toegankelijk maken. Hiermee willen we bereiken dat er eerder ingezet wordt op preventie en dat voorzieningen laagdrempelig toegankelijk worden. Daarbij verliezen we de inclusieve samenleving waarin iedereen kan meedoen, niet uit het oog. De term zelfredzaam is te beperkt. Zelf kun je best veel, maar samen nog veel meer. Daarom spreken we liever over 'samen redzaam'.

In 2021 hebben we onze maatschappelijke agenda voorgelegd aan de raad, zoals we al noemden in de paragraaf 'Trends en ontwikkelingen'. In 2022 gaan we uitvoeringsprogramma's maken voor de opgaven uit deze agenda.

Jeugdhulp

Financiële ontwikkelingen

De financiële druk op de jeugdhulp blijft onverminderd hoog, als gevolg van een grotere vraag naar en meer gebruik van jeugdhulp. Oorzaken zijn onder andere de coronapandemie en complexere problematiek. In 2021 is het budget voor jeugdhulp daarom structureel verhoogd. Daarbij merken we op dat de rijksoverheid heeft aangegeven voor 2022 €1,3 miljard extra beschikbaar te stellen aan gemeenten ter compensatie van de tekorten in de jeugdhulp. Voor Lisse zal dit circa € 1.300.000 zijn. Gezien de uitspraak van de arbitragecommissie rekenen we erop dat er structureel extra middelen komen voor jeugdhulp. De rijksoverheid stelt daarbij overigens als voorwaarde dat gemeenten in samenwerking met ketenpartners aan de hand van een hervormingsagenda structurele besparingen realiseren met betrekking tot jeugdhulp.

Bijsturingsmaatregelen

Om zowel het aanbod van kwalitatief goede, toegankelijke jeugdhulp als de financiële houdbaarheid van het stelsel te borgen, hebben we samen met gemeenten in de regio en de TWO een set van kostenbesparingsmaatregelen vastgesteld. Voor een belangrijk deel worden deze maatregelen in 2022 geïmplementeerd, waar nodig is hiervoor een (eenmalige) extra investering gereserveerd. Het financiële effect van deze interventies wordt in 2023 merkbaar in de uitgaven. Het gaat om de volgende maatregelen:

- Nieuwe contractering en accountmanagement
De inkoop en aanbesteding van jeugdhulp wordt efficiënter en competitiever ingericht aan de hand van zeven segmenten. Het streven is om een kleiner aantal aanbieders te contracteren die tegen scherpere prijzen de gevraagde zorg kunnen leveren. Hoe wij dit doen, staat beschreven in het inkoopplan. Door het accountmanagement strakker te organiseren, houden we gedurende het jaar meer inzicht in het kostenverloop en wordt het mogelijk om eerder te interveniëren.

- Nieuwe governancestructuur
Omdat Holland Rijnland de TWO opheft per 1 januari 2022, wordt de uitvoering van de jeugdzorg weer teruggelegd bij de gemeenten. Een gemeenschappelijke regeling (GR) in de vorm van een bedrijfsvoeringsorganisatie is de geëigende vorm om als gemeenten gezamenlijk de jeugdhulp uit te voeren. De structuur van een GR biedt ook kansen om als gemeentebestuur meer sturing en controle te krijgen op de uitvoering, en eerder bij te sturen in geval van dreigende budgetoverschrijdingen.
- Preventie, vroegsignalering en doorverwijzing
Ook komend jaar is er blijvende aandacht voor preventie en vroegsignalering van zorgbehoeften bij jeugdigen en gezinnen. Het onderwijs en het lokale team ('Voor ieder 1') hebben hierbij een belangrijke signalerende functie. De praktijkondersteuner jeugd bij de huisartsenpraktijk heeft zijn waarde bewezen in de afhandeling van kleine zorgvragen en adequate doorverwijzing naar de juiste hulpverlening en behandeltrajecten. Het aantal uren voor de praktijkondersteuner in Lisse wordt verhoogd van vier naar zestien uur per week.

Het gecombineerde effect van deze serie maatregelen resulteert naar verwachting vanaf 2022 in lagere uitgaven voor de jeugdhulp. Ook hopen wij dat de afspraken die gemaakt worden in de hervormingsagenda ons meer handelingsperspectief bieden voor beleidsinterventies die nu wettelijk nog niet mogelijk zijn. U kunt hierbij denken aan het nader definiëren van de reikwijdte van jeugdhulp en het bespreekbaar maken van een eigen bijdrage voor jeugdhulp.

Woonplaatsbeginsel Jeugdwet

Vanaf 1 januari 2022 is de Wet wijziging woonplaatsbeginsel Jeugdwet van kracht. Het nieuwe woonplaatsbeginsel gaat uit van de woonplaats waar de jeugdige staat ingeschreven op het moment van de zorgvraag. Doel van de wetwijziging is het verminderen van de administratieve lasten te verminderen, sneller zorg en ondersteuning aan jeugdigen te leveren en preventie te versterken. De wijziging van het woonplaatsbeginsel kan financiële gevolgen hebben voor de gemeente Lisse. De daadwerkelijke kosten of besparingen zullen gedurende 2022 inzichtelijk worden. Dit is afhankelijk van het aantal jeugdigen dat we financieel overdragen aan andere gemeenten en het aantal jeugdigen dat andere gemeenten aan ons overdragen.

In deze begroting hebben we nog geen rekening gehouden met de mogelijke financiële consequenties van de wijziging van het woonplaatsbeginsel. De effecten kunnen zowel positief als negatief uitvallen. We verwachten u bij de eerste tussentijdse rapportage 2022 hierover te kunnen informeren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Voorkomen is beter dan genezen. De inclusieve samenleving mogelijk maken in Lisse.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A2	We gebruiken de monitor sociaal domein (en andere data) om meer zicht te krijgen op de maatschappelijke outcome/effecten. We richten een monitor in voor de integrale toegang. We volgen hierin de voortgang op prestatie-indicatoren die we hebben afgesproken met 'Voor Ieder1'. We monitoren actuele gegevens over jeugdhulp via een online dashboard.
A3	We ontwikkelen en transformeren een aantal maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen op het terrein van thuisadministratie, sociaal netwerk, belevingsgerichte dagbesteding en ondersteuning mantelzorgers. De programmering van deze algemene voorzieningen is met name gericht op inwoners met een lichte zorgindicatie in verband met een GGZ- kwetsbaarheid en/of verslaving, een licht verstandelijke beperking, beginnende dementie of zorg voor een naaste.
A4	Eind 2021 is het Servicepunt Werk geïntegreerd in de Maregroep. De Maregroep en Servicepunt Werk zien erop toe dat meer mensen naar werk worden begeleid. Onderdeel van het integratieproces was het benoemen van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI). Aan de hand van deze KPI's zullen we de prestaties volgen en waar nodig bijsturen.
A5	Met Holland Rijnland onderzoeken we interventies om de bijstandsinstream te beperken. We dragen bij aan de vorming van regionale mobiliteitsteams die extra ondersteuning aan werkzoekenden gaan geven. Dit voeren we uit in nauwe samenwerking met lokale teams.
A6	We zetten de lokale zorg- en veiligheidstafel jeugd voort. Naar aanleiding van de positieve ervaringen met de zorg- en veiligheidstafel voor jeugd verkennen we hoe we ook bij de zorg en veiligheid voor volwassenen de samenwerking verder kunnen versterken.
A7	We voeren de notitie 'Mantelzorgondersteuning en -waardering 2022' uit.
A8	Een groep van lokale eerstelijns (geboortezorg)partijen, maatschappelijke organisaties en de gemeente heeft een coalitie gevormd en het actieplan 'Kansrijke Start' opgesteld. In 2022 gaat deze coalitie de acties uitvoeren. Het actieplan is vooral gericht op een betere samenwerking. Zo versterken zij hun mogelijkheden op vroegsignalering. Dat vergroot de kans dat alle pasgeboren kinderen in Lisse, samen met hun ouders, een goede start hebben, met minder risico's en kwetsbaarheden. 'Kansrijke Start' zet hiermee in op de vroege preventie.
A9	We stimuleren het gebruik van 'Welzijn op Recept' bij huisartsen en inwoners.
A11	We stimuleren de samenwerking tussen het wijksamenwerkingsverband en de welzijnsorganisatie, bijvoorbeeld via het Samenwerkingsverband Wonen Welzijn Zorg. Dit vloeit voort uit het Preventieakkoord.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Hulp en ondersteuning voor wie het nodig heeft, zodat deze inwoners weer 'samenredzaam' zijn.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	Vanaf 1 januari 2022 gaan we werken met de nieuwe systematiek van inkoop. We hebben contracten afgesloten voor de zeven segmenten met de geselecteerde jeugdhulpaanbieders. Hiermee beogen we de komende jaren kwalitatief goede en betaalbare jeugdhulp te realiseren. Daarnaast nemen we extra maatregelen om de kosten in de jeugdzorg beheersbaar te houden. Ook pakken we als gemeente het accountmanagement op en versterken het contractmanagement van TWO.
B2	We gaan verder met het uitvoeren van het programma 'Omzien naar elkaar' en het convenant 'Maatschappelijke Opvang'. Tegelijkertijd treffen we voorbereidingen voor de decentralisatie per 2023. Dit doen we samen met gemeenten van de Duin- en Bollenstreek. We stemmen af met centrumgemeente Leiden en de andere Holland Rijnland-gemeenten.
B3	We voeren de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg uit.
B4	De integrale toegang, 'VoorIeder1', is in 2021 gestart. Dit team geeft integrale hulp en ondersteuning aan jeugdigen en volwassenen.
B6	We voeren het nieuwe beleidsplan 'Schuldhulpverlening' uit. We breiden het aantal organisaties uit dat meedoet aan de afspraken over vroegsignalering van schulden.
B7	We voeren de maatregelen uit het armoedebeleid 'Iedereen doet mee' uit.
B8	We verlengen de pilot POH-jeugd GGZ met een jaar. Met de inzichten uit de pilot wordt de inzet van de POH-jeugd verder ontwikkeld, met aangescherpte kaders en een duidelijker opdracht op het gebied van netwerksamenwerking en normaliseren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Iedereen doet mee en werkt samen, voor het grotere doel 'Iedereen kan meedoen'.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C2	We stimuleren en belonen burgercreativiteit en burgerinitiatieven voor de buurtcohesie, onder andere met een lokaal fonds.
C5	We voeren het beleid doorlopende lijnen van 18- naar 18+ uit.
C6	We voeren de regiovisie Hollands Midden 2019-2023 uit voor de aanpak en bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling.
C7	We voeren de notitie 'Ouder worden in Lisse' uit. De conclusies en aanbevelingen in de notitie nemen we mee in de uitvoeringsprogramma's van de maatschappelijke agenda.
C8	Uitvoeren van het beleid in 2021.
C9	We maken uitvoeringsprogramma's voor de maatschappelijke agenda.
C10	We voeren de lokale aanpak eenzaamheid 2020-2022 uit.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (MareGroep) RDOG Hollands Midden (GGD) Holland Rijnland Voor ieder 1	Onderwijs Bibliotheek Organisaties sport en cultuur Welzijnsorganisaties Eerstelijnszorg Aanbieders jeugdhulp en Wmo Politie Woningcorporatie

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen verwijzen we naar de paragraaf 'Verbonden partijen'.

Beleidsindicatoren

Onderstaande beleidsindicatoren komen uit de landelijk verplichte uniforme basisset van beleidsindicatoren voor de begroting en jaarrekening (Besluit Begroting en Verantwoording).

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	NL	Bron
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	670,2	671,2		670	2020: 795,9	LISA
Netto-arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking	71,6%	71,5%	71,5%	71,5%	2020: 68,4 %	CBS
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	157,9	231,2	totaal aantal mensen met uitkering 226	totaal aantal mensen met uitkering 251	2020: 459,7	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	70,8	77,4	108 trajecten	108 trajecten 76,8 per 10.000 inw	2020: 202	CBS
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	610	610	795	803	2020: 700	CBS/GMSD
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	3%	* NB	63 kinderen	63 kinderen	2019 6%	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1%	* NB	1%		2019: 2%	CBS
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	14%	14,2%	A	A	2020: 11,9 %	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,9%	1,0%	B	B	2020: 1,2%	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12-23 jaar	0,3%	0,4%	C	C	2020: 0,4%	CBS
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	1%	* NB	D	D	2019: 1%	CBS

A: Streven is door de inzet van preventie, normalisering, vroeg signalering en het organiseren van passende zorg het percentage jongeren met jeugdhulp terug te dringen.

B: Jeugdbeschermingsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is de voorliggende zorg en hulp en de nazorg aan gezinnen te optimaliseren, waardoor het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen afneemt.

C: Jeugdreclasseringsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen, die in aanraking komen met de politie, waardoor het aantal jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel afneemt.

D: Met de integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen streven we ernaar het aantal jongeren, dat na een delict voor de rechter komt, te verminderen.

Toelichting indicator Banen

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 65 jaar.

Toelichting indicator Kinderen in uitkeringsgezin

Het percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand worden hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan.

Toelichting indicator Netto arbeidsparticipatie

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

Toelichting indicator Werkloze jongeren

Personen van 16 tot en met 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie.

Toelichting indicator Personen met een bijstandsuitkering

Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (Wwb, tot en met 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.

Toelichting indicator Lopende re-integratie- voorzieningen

Het aantal re-integratie-voorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met delict voor de rechter

Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdhulp

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere of opvoedingsproblemen van de ouders.

Toelichting Jongeren met jeugdbescherming

Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdreclassering

Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Als de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door kinderrechter of de officier van justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

Toelichting indicator Cliënten met een maatwerk-arrangement Wmo

Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

* NB: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	NL	Bron
Absoluut verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat niet staat ingeschreven op een school	2,4	*NB	E	E	2019: 2,4	DUO/Ingrado
Relatief verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat ongeoorloofd afwezig is	9	*NB	E	E	2019: 26	DUO/Ingrado
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het vvo- en mbo-onderwijs	1,6%	*NB	E	E	2019: 2%	DUO/Ingrado

E: Onze ambitie is in samenwerking met onderwijs, integrale toegang en jeugdhulp leerlingen optimaal te begeleiden en daarmee het aantal verzuimers en voortijdig schoolverlaters verder terug te dringen.

Toelichting indicator Absoluut verzuim

Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere tussen de 5 en 16 jaar of een jongere van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht, niet is ingeschreven op een school of instelling en ook niet vrijgesteld is van de inschrijvingsplicht.

Toelichting indicator Relatief verzuim

Van relatief verzuim is sprake als een op een school ingeschreven leer- of kwalificatie plichtige jongere ongeoorloofd afwezig is.

Toelichting indicator Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

Het percentage van het totaal aantal leerlingen van het VO en MBO (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

*NB: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	NL	Bron
Niet-sporters	Percentage niet-sporters van het totaal aantal inwoners	2016: 47%	*NB			2016: 48,7%	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM en GGD)

*Onderzoek wordt één keer per vier jaar uitgevoerd. Dat laatste meting is in 2016 gedaan. De vierjaarlijkse update is nog niet beschikbaar.

Toelichting indicator Niet-sporters

Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

*NB: Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Kaderstellende stukken

Onderwijs

- Programma Voortijdig schoolverlaten Holland Rijnland 2017-2020
- Ontwikkelagenda passend onderwijs en jeugdhulp Duin en Bollenstreek 2019-2023
- Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt (dagbesteding) Holland Rijnland

2017-2020

- Onderwijskansenbeleid 2020-2023
- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2016-2019
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs
- Beleidsregels handhaving Wet kinderopvang 2018
- Verordening Leerlingenvervoer

Gezondheid & Vitaliteit

- Meerjarenprogramma 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022'

Sociaal domein

- Maatschappelijke agenda Lisse (onder voorbehoud van vaststelling van de raad in 2021)
- Kadernota WMO Bollen5 2015-2018
- Transformatieagenda WMO en haar omgeving (2017-2018)
- Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd
- Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019
- Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek
- Doelenboom mantelzorg
- Algemene subsidieverordening Lisse 2017
- Verordening Maatschappelijke Ondersteuning 2020
- Verordening Jeugdhulp 2015
- Verordeningen Participatiewet
- Iedereen doet mee, Een gezamenlijke aanpak voor uitkomen met het inkomen, Beleidsnota Lisse 2019-2022
- Omzien naar elkaar, Uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg en beschermd Wonen Duin- en Bollenstreek 2018-2020
- Beleidsplan schulddienstverlening ISD Bollenstreek 2016-2020
- Gemeenschappelijke regeling ISD Bollenstreek
- Gemeenschappelijke regeling Kust-, Duin- en Bollenstreek (MareGroep)
- Gemeenschappelijke regeling Regionale Dienst Openbare Gezondheid Hollands Midden (GGD)
- Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland
- Programmaplan Jeugdhulpaanbod vanaf 2021 Duin & Bollenstreek
- Regionaal Inkoopplan Jeugdhulp
- Maatschappelijke agenda (onder voorbehoud vaststelling raad 2021)

Cultuur

- Aandacht voor Cultuur!, Beleidsnota cultuur 2016-2019

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Gezondheid & Vitaliteit						
Sportaccommodaties	-2.152	-2.491	-2.553	-2.692	-2.666	-2.639
Sportbeleid en activering	-1.040	-1.126	-1.126	-1.098	-1.098	-1.098
Volksgezondheid	-1.348	-1.449	-1.440	-1.440	-1.440	-1.440
Totaal Gezondheid & Vitaliteit	-4.540	-5.066	-5.119	-5.230	-5.204	-5.177
Thema Onderwijs						
Onderwijshuisvesting	-2.467	-2.618	-2.436	-2.501	-2.437	-2.402
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-632	-683	-512	-636	-636	-636
Openbaar basisonderwijs	-190	-141	-81	-141	-141	-141
Totaal Onderwijs	-3.289	-3.442	-3.029	-3.278	-3.214	-3.179
Thema Sociaal domein						
Inkomensregelingen	-6.618	-4.461	-4.478	-4.478	-4.478	-4.478
Wijkteams	-1.240	-1.752	-1.538	-1.499	-1.483	-1.483
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.683	-2.589	-1.659	-1.718	-1.715	-1.712
Arbeidsparticipatie	-223	-269	-299	-299	-299	-299
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-943	-1.421	-472	-472	-472	-472
Geëscaleerde zorg 18-	-292	-475	-499	-499	-499	-499
Geëscaleerde zorg 18+		-17	-17	-17	-17	-17
Maatwerkdienstverlening 18-	-3.689	-3.547	-4.747	-4.654	-4.524	-4.386
Begeleide participatie	-1.968	-1.691	-1.622	-1.622	-1.622	-1.622
Maatwerkdienstverlening 18+	-4.629	-4.312	-5.045	-5.130	-5.130	-5.130
Totaal Sociaal domein	-21.285	-20.534	-20.376	-20.388	-20.239	-20.098
Totaal lasten	-29.114	-29.042	-28.524	-28.896	-28.657	-28.454

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Gezondheid & Vitaliteit						
Sportaccommodaties	410	396	397	398	398	398
Sportbeleid en activering	7	0	0	0	0	
Volksgesondheid	23	94	0	0	0	
Totaal Gezondheid & Vitaliteit	440	490	397	398	398	398
Thema Onderwijs						
Onderwijshuisvesting	429	320	322	324	149	149
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	79	99	61	61	61	61
Totaal Onderwijs	508	419	383	385	210	210
Thema Sociaal domein						
Inkomensregelingen	6.408	3.703	3.670	3.670	3.670	3.670
Samenkracht en burgerparticipatie	220	61	0	0	0	
Maatwerkdienstverlening 18-	-23	0	0	0	0	
Begeleide participatie	0	-72	-105	-67	-42	-42
Totaal Sociaal domein	6.605	3.692	3.565	3.603	3.628	3.628
Totaal baten	7.553	4.601	4.345	4.386	4.236	4.236
Saldo van baten en lasten	-21.559	-24.440	-24.179	-24.511	-24.422	-24.220
Reserves						
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Toevoegingen reserves	-2.000	-2.000	-2.457	-2.567	-2.615	-2699
Ottrekkingen reserves	3.856	5.081	4.074	4.109	4.026	3972
Totaal reserves	1.856	3.081	1.617	1.542	1.411	1273
Saldo na bestemming	-19.703	-21.359	-22.563	-22.971	-23.012	-22.947

Programma 2 Leefomgeving

Trends en ontwikkelingen

Schaarse ruimte

In ons deel van het land is de ruimte schaars. Het zoeken naar een balans tussen wonen, werken, recreëren en verblijven geeft een voortdurende spanning. Ook de energie- en warmtetransitie legt een claim op de ruimte. Het is een uitdaging om de concurrerende ruimtevragen integraal af te wegen en waar mogelijk multifunctioneel gebruik te maken van ruimte. De volgende ontwikkelingen leiden tot extra ruimtevrage:

Woningmarkt

Op de woningmarkt is sprake van grote krapte, met name in het (sociale) huursegment en in het middenhuursegment. Ook de koopmarkt is overspannen. Vraag en aanbod zijn vorig jaar verder uit elkaar gegroeid. Steeds meer woningen worden boven de vraagprijs verkocht en woningen staan minder lang te koop. Tegelijk verandert de woningvraag. Er zijn er steeds meer één- en tweepersoonshuishoudens die andere behoeften hebben dan de traditionele gezinnen. De uitstroom uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen draagt bij aan deze ontwikkeling. De vraag naar flexibele en tijdelijke woonruimte neemt toe, onder andere voor spoedzoekers. En de aanwezigheid van arbeidsintensieve bollenteelt leidt tot een toestroom van arbeidsmigranten met een vraag naar (kwalitatieve) huisvesting.

Recreatie (in het groen)

Met de toenemende verstedelijking groeit de behoefte aan recreatie en groen. Inwoners hebben behoefte aan voldoende gebieden van goede kwaliteit voor bewegen, recreëren, natuur en rust. Ook de vraag naar accommodaties en voorzieningen stijgt.

Infrastructuur en mobiliteit

De toenemende verstedelijking leidt tot zwaardere belasting van de bestaande infrastructuur en vervoersvormen. Dat betekent knelpunten in de capaciteit, veiligheid en leefbaarheid. Robuuste en duurzamere vormen van ontsluiting en mobiliteit vragen om extra ruimte.

Krimp en schaalvergroting

De komende jaren zet de krimp in het aantal bedrijven in de bollensector door. Dat resulteert in verdergaande schaalvergroting en specialisatie binnen de sector, met aandacht voor duurzaam bodembeheer.

Duurzame energie en klimaatadaptatie

Voor de omschakeling van fossiele naar duurzame energiebronnen is veel ruimte nodig, zowel boven de grond (onder andere zonneweides en windturbines) als ondergronds (warmtesystemen). Ook voor het klimaatbestendig inrichten is extra ruimte nodig (onder andere waterberging, meer groen in woonwijken).

Klimaat en biodiversiteit

Het klimaat verandert wereldwijd. De gemiddelde temperatuur en zeespiegel stijgen en de seizoenen worden verstoord. Bovendien nemen de weersextremen toe, zoals langere periodes van droogte, hitte en hevige regenbuien. Om te zorgen dat ook voor de komende generaties onze planeet een goede plek is om te leven, moeten we samen optrekken om de klimaatverandering tegen te gaan.

CO₂-reductie

In het nationale Klimaatakkoord is de doelstelling neergelegd om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49 procent terug te dringen ten opzichte van 1990. In dit akkoord zijn concrete landelijke maatregelen opgenomen om deze doelstelling te behalen. Wij zetten in op de doelstellingen van het Klimaatakkoord en proberen ook lokaal de mogelijke gevolgen van de klimaatverandering te bestrijden. Voor zover mogelijk integreren we dit in lopende projecten van beheer en onderhoud.

Biodiversiteit

De mens kan niet zonder flora en fauna, en wel om de simpele reden dat die ons verscheidene ecosysteemdiensten verleent – voedsel, grondstoffen voor medicijnen en bouwmaterialen. Daarnaast biedt het ons recreatie, speelt het een rol in onze gelukbeleving en bovenal voorzien planten ons van zuurstof. Daarnaast speelt fauna een belangrijke rol bij de huidige uitdagingen die op ons afkomen door het veranderende klimaat, zoals hiervoor beschreven. Ondanks de waarde van de verschillende ecosystemen wordt er wereldwijd een beleid gevoerd waarbij planten en dieren vaak het onderspit delven. Het gevolg is een afnemende biodiversiteit, met mogelijk desastreuze gevolgen. Met het oog op de toekomst is een duurzaam flora- en faunabeleid urgenter dan ooit: we moeten de huidige trend keren.

Voor de komende jaren betekent dit dat we allerlei duurzame veranderingen moeten inpassen in de leefomgeving. Denk hierbij aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving en de omschakeling naar duurzame energie. Deze ontwikkelingen vergen actieve betrokkenheid van vele organisaties, bedrijven en inwoners.

Meer integraal werken

De komst van de Omgevingswet betekent voor de overheid een verandering in het denken over een veilige en gezonde (fysieke) leefomgeving. Een belangrijk verschil tussen de Omgevingswet en de 'oude manier van werken' is dat niet langer allerlei sectoraal beleid op elkaar wordt gestapeld (zoals parkeernormen, structuurvisies, detailhandelsbeleid en woonbeleid), maar dat er sprake is van een integrale beleidscyclus en integrale gebiedsontwikkeling. Bij de integrale afwegingen bij gebiedsontwikkelingen worden ook zaken betrokken zoals klimaatadaptatie, erfgoed, mobiliteit, biodiversiteit en veiligheid.

Veiligheid

Veiligheidsbeleid

Het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 (IVB) 'Samen voor een nog veiliger Lisse' dateert uit 2019. De gemeenteraad heeft dit strategische veiligheidsplan vastgesteld voor vier jaar. Op basis van het IVB stelt het college elk jaar een uitvoeringsprogramma vast: het veiligheidsjaarplan. Voor 2022 is dit inmiddels vastgesteld. Het jaarplan bevat (grotendeels) de prioriteiten en thema's uit het IVB 2020-2023, die verder zijn geconcretiseerd in doelstellingen en streefwaarden.

Intensieve samenwerking, zowel intern als extern, is de sleutel om de huidige en nieuwe vormen van onveiligheid tegen te gaan en de veiligheid voor de inwoners van Lisse te behouden en te verbeteren. Dit doen we binnen de integrale aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit. Samenwerking is ook een voorwaarde voor de aanpak van nieuwe ontwikkelingen zoals mensenhandel en de relatie tussen ondermijning en zorg. Wanneer we de zorg en veiligheidsketen met elkaar verbinden, kunnen we deze problematiek effectief aanpakken en inzetten op preventie. De verdere ontwikkeling van het regionaal Zorg- en Veiligheidshuis sluit hierbij aan.

Aanpak van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit

Georganiseerde, ondermijnende criminaliteit is op het eerste gezicht niet zichtbaar. Denk aan drugslaboratoria, hennepkwekerijen, mensenhandel, witwaspraktijken en vastgoedfraude. Ook in de gemeente Lisse is sprake van criminele, ondermijnende activiteiten en misstanden. Sinds november 2018 werken we daarom intensief en integraal samen met partners als politie, het Openbaar Ministerie en de Belastingdienst. Met als doel georganiseerde, ondermijnende criminaliteit aan te pakken en zoveel mogelijk te voorkomen.

In de jaren 2022-2025 staat de ontwikkeling en versterking van de lokale aanpak van ondermijning centraal. Belangrijke onderdelen van de aanpak zijn werken aan een weerbare samenleving en organisatie. Daarnaast zijn informatiegestuurd werken en preventie belangrijk. We zoomen hierbij specifiek in op vastgoed, malafide bedrijven, bedrijventerreinen en recreatieparken. De afgelopen periode hebben we geïnvesteerd in het verbeteren van het zicht op ondermijning, de weerbaarheid van de gemeentelijke organisatie en het integraal aanpakken van casuïstiek. De samenwerkingsstructuren zijn ontwikkeld en de eerste resultaten van die versterking zijn zichtbaar geworden.

De komende jaren blijven we deze coalitie verder uitbreiden, zowel met specifieke sleutelfiguren als met private partners en inwoners. Doel is te komen tot een weerbare samenleving! In 2021 is er beleid geschreven voor het thema mensenhandel. In 2021 en 2022 worden er organisatiebreed *awareness*strainingen aangeboden. Ook op dit vlak gaan we de samenwerking aan met interne en externe partners om tot een integrale aanpak te komen.

Toezicht en handhaving

Met toezicht en handhaving op het gebied van bouwen en wonen controleren we of gebouwd wordt volgens de vergunning en de bouwvoorschriften. Panden en gronden moeten overeenkomstig de bestemming worden gebruikt. Hiermee gaan we verrommeling van het landschap tegen en stimuleren we ruimtelijke duurzaamheid. De kwaliteit van deze werkzaamheden is vastgelegd in de VTH-verordening (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving).

Voor de periode 2019-2022 doen wij mee aan het project 'Handhaving Buitengebied' (ISG). Om het bollengebied te behouden, is extra inzet nodig voor handhaving in het buitengebied (regionaal afgesproken). In HLT-verband hebben we hiervoor tijdelijk een extra handhaver en juridische ondersteuning ingehuurd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Een veilige woon- en leefomgeving voor onze inwoners.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We maken het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 operationeel in het jaarlijks Veiligheidsjaarplan (2022). Prioriteiten zijn: ondermijning, cybercrime, jeugd en overlast/ maatschappelijke onrust, verkeer en buurtbemiddeling.
A2	Het KVO Meer en Duin (Keurmerk Veilig Ondernemen) is in uitvoering, in samenwerking met de ondernemers. Ondernemers, politie en gemeente werken samen aan een veilig ondernemersklimaat.
A3	We actualiseren de Algemeen Plaatselijke Verordening (alleen juridisch/technisch indien noodzakelijk).
A4	We toetsen het coffeeshopbeleid.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Duurzame oplossingen door veiligheid en zorg combineren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We zetten de pilot 'Zorg en veiligheid jeugd' voort met een lokale zorg- en veiligheidstafel. Bij overlastgevende jeugd kiezen we voor outreachend jongerenwerk, in nauwe samenwerking met de inwoners en politie.
B2	We pakken multiproblematiek aan door veiligheid en zorg te combineren. Dit vraagt ontschotting op casusniveau (veiligheid, zorg, huisvesting enzovoort: problematiek integraal aanpakken).
B3	We voeren de Wet verplichte GGZ uit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

(Georganiseerde) ondermijnende criminaliteit signaleren, voorkomen en aanpakken.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	<p>We zetten het programma 'Ondermijning' voort. We geven uitvoering aan de speerpunten daarvan, te weten: drugscriminaliteit, witwassen, en arbeidsuitbuiting. De focus ligt op het signaleren, voorkomen en aanpakken van ondermijnende criminaliteit.</p> <p>Signaleren: preventief toezicht en integrale controles, het (door)ontwikkelen van datagedreven werken en blijvend investeren in awareness via trainingen en (publieks)campagnes.</p> <p>Voorkomen: verder bouwen aan een weerbare organisatie en samenleving, door middel van een preventieve aanpak (mensenhandel, arbeidsmigranten, KVO) en barrières opwerpen in beleid (zoals sluitingsbeleid Opiumwet en Prostitutiebeleid). Het sluitingsbeleid Opiumwet werd in 2021 vastgesteld.</p> <p>-Aanpakken: gerichte aanpak van casuïstiek, branche- en gebiedsgerichte aanpak, aanpak van hennepcultuur en drugshandel en uitvoeren van integrale projecten (onder andere RIEC/LSI).</p> <p>- Speerpunten 2022: maatschappelijke coalities, focus op sleutelpersonen, inzet op faciliterende branches, voorkomen van criminele aanwas.</p>
C3	<p>We werken verder aan kwalitatieve huisvesting van arbeidsmigranten, met aandacht voor informatiepositie en veiligheidscontroles (in samenwerking met brandweer). We pakken (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit aan.</p> <p>De focus voor 2022 ligt vooral op het verstevigen van de bestaande aanpak, verdere verdieping met als specifieke doelgroep ondernemers/het bedrijfsleven en daarmee samenhangende organisaties en netwerken/coalities. Ook in de communicatie staan de ondernemer en het bedrijfsleven centraal. Daarnaast zijn de inzet op faciliterende branches en het voorkomen van criminele aanwas speerpunten voor 2022. De inhoudelijke aandacht gaat uit naar de speerpunten drugs, arbeidsuitbuiting en witwassen met de focus op het signaleren, voorkomen en aanpakken.</p>

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Veilig en legaal bouwen en voorkomen van strijdig gebruik.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We voeren het handhavingsbeleid 2019-2022 uit op basis van handhavingsprogramma's (prioriteiten zijn onder andere APV en BWT (Bouw- en woning toezicht) en handhaving).
D2	We bereiden veranderingen voor in de VTH-taken als gevolg van de wet Kwaliteitsborging voor het bouwen en de invoering van de Omgevingswet (van kracht op 1 juli 2022).
D3	We voeren het project 'Handhaving Buitengebied 2019-2022' over ruimtelijke duurzaamheid uit. Toezicht en handhaving rond illegale bouw en gebruik in het buitengebied ten behoeve van behoud Bollengebied pakken we intensief op.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Hollands Midden Omgevingsdienst West Holland	Politie, GHOR, CJG/JGT, Veiligheidshuis Hollands Midden, Brijder, Halt Welzijnskwartier, Reclassering, OM, RIEC, Belastingdienst, onderwijs, woningcorporatie, Jeugdbescherming West, ondernemers

Mobiliteit

Goede bereikbaarheid is essentieel voor een gemeente. De behoefte aan mobiliteit en daarmee het aantal verkeersbewegingen blijft groeien. Dit heeft effect op de leefomgeving, klimaat en veiligheid. Het is van belang om samenhangend beleid op te stellen. Dit doen wij door een mobiliteitsplan op te stellen waarvan de visie wordt geïntegreerd in de omgevingsvisie. Dit maakt een integrale afweging mogelijk. In het op te stellen uitvoeringsprogramma nemen we maatregelen op die de bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid verbeteren. We betrekken hierbij alle vormen van mobiliteit: niet alleen traditionele vervoersmiddelen zoals fiets, OV en auto, maar ook nieuwe vormen zoals de deelauto en de elektrische fiets. We volgen de ontwikkelingen rond autonoom vervoer.

Een goede bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid vereisen dat wij voortdurend beschikken over actuele data rond gebruik van infrastructuur en parkeercapaciteit. Hiertoe hebben we in het najaar van 2020 parkeer- en verkeerstellingen opgesteld. Het is de bedoeling deze data tweejaarlijks te actualiseren. Daarnaast streven we ernaar het aantal verkeersslachtoffers terug te brengen, onder meer via campagnes zoals 'School op Seef' en 'Ik maak van de nul een punt'.

Onze samenwerkingspartners hebben we hard nodig om de bereikbaarheid te verbeteren. Dan gaat het zowel om het treffen van samenhangende maatregelen als om een effectieve lobby voor investeringen in onze regio door onder andere provincies, vervoerbedrijven en het Rijk. De opgave van het verbeteren van de ontsluiting van de noordelijke Duin- en Bollenstreek is met het stopzetten van het project Duinpolderweg weer gedeeltelijk teruggekomen bij de gemeente. Met verschillende regionale samenwerkingspartners schakelen we op verschillende tafels en in verschillende projecten en processen. Het is van belang dat de gemeente daarin goed vertegenwoordigd is en actieve, deskundige en strategische inbreng heeft en dat de raad en de stakeholders hierin goed meegenomen worden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Betere auto-, fiets- en OV-bereikbaarheid.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We stellen het Mobiliteitsplan met uitvoeringsprogramma mobiliteit vast en voeren dit uit. Plan en programma sluiten aan op de systematiek van de Omgevingswet en op de inhoud van de omgevingsvisie. Het project is gestart in 2020. Toen zijn de mobiliteitsvisie, het -plan en bijbehorend uitvoeringsprogramma vastgesteld.
A2	We actualiseren de verkeers- en parkeertellingen in het najaar van 2022 (tweejaarlijkse jaarlijkse actualisatie).
A3	We geven opvolging aan het onderzoek naar de verkeersveilige inpassing van de HOV-route op de Sportlaan. Dat doen we door de aanpassingen en de maatregelen op het bestaande wegennet verder uit te werken en voor te bereiden richting uitvoering.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Blijvende aandacht voor verkeersveiligheid.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	Met het uitvoeringsprogramma 'Mobiliteit' hebben we nadrukkelijk aandacht voor verkeersonveilige situaties. In het programma nemen we maatregelen om deze onveilige situaties op te lossen.
B2	We continueren de lopende verkeerseducatie-acties met VVN, alle scholen en Holland Rijnland voor jongeren. We faciliteren de landelijke acties en stimuleren en faciliteren de verkeersbrigadiers bij lagere scholen. Regionaal en/of landelijk worden nieuwe educatieve en/of voorlichtingscampagnes ontwikkeld.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Duurzamere mobiliteit.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We versnellen de plaatsingsprocedure voor laadpalen door het beleid 'Laadinfrastructuur' uit te voeren.
C2	In het mobiliteitsplan en uitvoeringsprogramma 'Mobiliteit' hebben we nadrukkelijk aandacht voor vormen van duurzame mobiliteit.
C3	De ambities voor duurzame parkeervoorzieningen komen voort uit de omgevingsvisie. De huidige CROW-parkeernormen worden na vaststelling van het uitvoeringsprogramma omgezet in een nieuwe parkeernota.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Betere ontsluiting van de Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	Wij zorgen dat de gemeentelijke belangen goed naar voren komen in de verschillende processen en projecten die spelen rondom het verbeteren van de bereikbaarheid van de noordelijke Bollenstreek. Zo komt er een evenwichtig maatregelenpakket voor de korte en middellange termijn tot stand en kan de uitvoering worden voorbereid.
D2	We geven actief uitvoering aan de Regionale Strategie Mobiliteit.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Regiogemeenten/ gemeente Haarlemmermeer Burgers, bedrijfsleven en belanghebbenden Provincies Noord- en Zuid-Holland VVN/ Fietzersbond/ Politie Vervoerregio Amsterdam Openbaarvervoerbedrijven Keukenhof

Wonen

Uit provinciale cijfers van het voorjaar 2021 blijkt de algemene behoefte aan woningen tot 2030 in de regio 30 procent groter dan in 2018 werd aangenomen. Dit geldt ook voor de woningbehoefte in Lisse. In de koopsector is deze behoefte het grootst. In de sociale huursector is de vraag naar (senioren)appartementen het grootst. Kortom: veel inwoners van Lisse zoeken momenteel een passende woning. Tegelijkertijd is het aanbod van woningen en de ruimte voor nieuwbouw beperkt. De komende periode werken we aan de realisatie van nieuwe woningen, transformatie, verduurzaming, doorstroming en diversiteit in het woningaanbod.

In het woonprogramma 2020-2024 'Evenwicht op de woningmarkt' geven we via drie ambities extra aandacht aan senioren, starters, spoedzoekers en arbeidsmigranten. Deze ambities zijn: ruimte bieden aan een gevarieerde woningvraag, woonwijken en woningen klaar voor de toekomst en lang zelfstandig wonen als onderdeel van de gemeenschap.

De nieuwe koers op het gebied van wonen hangt onlosmakelijk samen met het sociaal domein en de ruimtelijk ordening. Binnen de kaders van het nieuwe woonprogramma trekken we samen op met partners (zoals ontwikkelaars en woningcorporatie Stek) en inwoners. De focus voor de komende periode ligt op versnelling van de woningbouwproductie, actualisatie van het (woon-)instrumentarium en uitvoering van het woonprogramma. De gemeente ziet voor zichzelf een regisserende rol: betrokken partners met elkaar verbinden en hen inspireren, bijvoorbeeld in de opgave rondom wonen met zorg.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Voorzien in de lokale en (boven)regionale woningbehoefte (kwantitatief en kwalitatief).

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Jaarlijks voeren we het meerjarig woningbouwprogramma Lisse uit en monitoren dit om tijdig te kunnen bijsturen.
A2	Jaarlijks stemmen we de programmering en fasering van de woningbouwproductie regionaal af, om in de regio het gewenste woningbouwprogramma te realiseren.
A3	Jaarlijks monitoren we de demografische en overige ontwikkelingen op de woningmarkt, om waar nodig te kunnen bijsturen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Beschikken over actueel woonbeleid in samenwerking met betrokken partners.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We voeren het woonprogramma 2020-2024 'Evenwicht op de woningmarkt' uit via een jaarlijks uitvoeringsprogramma. Dit uitvoeringsprogramma sluit aan op de omgevingsvisie en geeft inzicht in de ambities, doelstellingen en prioriteiten.
B3	We actualiseren het woonprogramma om in te spelen op de ontwikkelingen op de woningmarkt.
B4	Jaarlijks sluiten we prestatieafspraken met Stek en Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek, voeren deze uit en monitoren ze. Dit leidt tot afspraken over betaalbaarheid, voldoende woningen voor diverse doelgroepen, duurzame woningen, wonen met zorg en de huisvesting van bijzondere doelgroepen.
B5	Jaarlijks voeren we de Regionale Woonagenda Holland Rijnland uit.
B6	In 2022 actualiseren we de Regionale Woonagenda om in te spelen op de grote en groeiende druk op de woningmarkt.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Een meer passend woningaanbod voor alle doelgroepen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	Jaarlijks zetten we in op een divers aanbod van betaalbare woningen voor senioren en starters/jongeren, zodat er een passend woningaanbod ontstaat.
C2	In 2022 en 2023 stellen we een nieuwe regionale huisvestingsverordening op voor Holland Rijnland, zodat er een transparant verdeelsysteem is dat inspeelt op de huidige woningmarkt.
C3	In 2022 krijgen we inzicht in de huisvestingsopgave voor arbeidsmigranten en faciliteren de daaruit voortvloeiende woonopgave, zodat voor arbeidsmigranten passende huisvesting beschikbaar komt.
C4	Jaarlijks faciliteren we de woonopgave als gevolg van de transitie en transformatie maatschappelijke opvang en beschermd wonen. We bevorderen initiatieven op dit vlak. Zo anticiperen we op de toekomstige woonvraag.
C5	Jaarlijks verstrekken we startersleningen, zodat starters hun eerste stap op de koopmarkt kunnen zetten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Stimuleren van een innovatieve en duurzame woningmarkt in Lisse.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	Jaarlijks onderzoeken we innovatieve woonconcepten voor tijdelijke en/of flexibele huisvesting, zodat passende huisvesting beschikbaar wordt voor allerlei doelgroepen, waaronder spoedzoekers.
D2	Jaarlijks bevorderen we samen met stakeholders initiatieven en faciliteren de woonopgave, zodat ouderen langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen.
D3	Jaarlijks zetten we in op verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en realisatie van duurzame nieuwbouw volgens het uitvoeringsprogramma 'Duurzaamheid', zodat de woonvoorraad toekomstbestendig wordt.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Woningcorporatie Stek Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek Zorgaanbieders

Implementatie Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet biedt kansen. Deze wet gaat uit van het beginsel 'decentraal, tenzij...'. Daardoor ontstaat ruimte voor lokale afwegingen. Voor ons betekent de wet een integrale afweging en open houding ten opzichte van initiatiefnemers en participatie. We zullen hiervoor duidelijke kaders opstellen en pilots organiseren die ons voorbereiden op de wet en de nieuwe manier van werken. Na het vaststellen van de omgevingsvisie gaan we door met het opstellen van één Omgevingsplan voor de hele gemeente.

De ontwikkelingen onder het programma 'Implementatie Omgevingswet' dienen om aan de minimale wettelijke vereisten te kunnen voldoen die voortvloeien uit de Omgevingswet (zoals het versnelde traject vergunningverlening vanaf 1 juli 2022). Het programma 'Implementatie Omgevingswet' staat niet op zichzelf. Het heeft een integraal karakter en draagt bij aan de implementatie van het dienstverleningsconcept, participatie en digitalisering. Voor 2022 is incidenteel werkbudget begroot om de invoering van de Omgevingswet voort te zetten.

Aan de hand van een landelijk ontwikkeld financieel dialoogmodel hebben we een analyse gemaakt om de structurele kosten van de Omgevingswet na inwerkingtreding in beeld te brengen. Hieruit blijkt dat het standpunt van het Rijk dat de invoering en uitwerking van de Omgevingswet kostenneutraal kan verlopen, niet realistisch is. Hierover zijn we al in overleg met het Rijk en in 2022 komen we met een voorstel om deze kosten te mitigeren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Via de instrumenten van de Omgevingswet werken we samen met alle relevante partijen aan een veiligere en gezondere leefomgeving, waarbij innovatie, participatie en creativiteit voorop staan.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We stellen de omgevingsvisie, het omgevingsplan en bijbehorende programma's op, en monitoren, evalueren en/of actualiseren deze.
A3	We stellen een omgevingsplan op volgens de wettelijke vereisten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Optimale dienstverlening. Waar nodig zetten we hiervoor een traject in van cultuurverandering bij bestuurders en ambtenaren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We organiseren bijeenkomsten en proeftuinen voor ambtenaren, bestuurders, samenwerkingspartners en initiatiefnemers om de nieuwe manier van werken te introduceren.
B2	We werken met serviceformules die uitgaan van de één-loket-gedachte (zie programma 4 'Dienstverlening').
B3	We ontwikkelen kaders voor dede vormgeving van (overheids)participatie onder de Omgevingswet (zie programma 4 'Participatie').
B4	We voeren het strategisch communicatie- en participatieplan uit.
B5	We passen competentieprofielen aan.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Een digitale ontsluiting van gegevens en infrastructuur, die aansluit op het landelijke Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) passend bij de invoering van de Omgevingswet.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We wisselen kennis uit en werken samen met partners.
C2	We lanceren pilots die aansluiten op het landelijke digitale stelsel Omgevingswet.
C3	We realiseren de noodzakelijke IT-architectuur (applicaties en gegevens) om nieuwe processen te ondersteunen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West-Holland RDOG Hollands Midden (GGD Hollands Midden) Veiligheidsregio Hollands Midden	Ministerie van Binnenlandse zaken VNG Omgevingswet Livinglab Zuid Holland (Hogeschool Leiden) Provincie Zuid-Holland Hoogheemraadschap van Rijnland Omliggende gemeenten Inwoners en initiatiefnemers

Gebiedsontwikkeling

De ruimtelijke opgaven zijn fors. Daarom zijn innovatie, creativiteit en samenwerking in de regio noodzakelijk bij het realiseren van nieuwe woningen. Dit betekent: samen met de partners zoeken naar ruimte voor verandering. Het zoeken naar balans tussen wonen, werken, recreëren en verblijven geeft een continue spanning. Ook de energie- en warmtetransitie vraagt ruimte. De omgevingsvisie zien we als een integraal afwegingskader voor deze ruimteclaims en de balans die we met elkaar moeten vinden. We faciliteren en stimuleren plannen die daarbij aansluiten.

Zo mogelijk versnellen we ruimtelijke ontwikkelingsprojecten waarin de gemeente een grondpositie heeft. Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) gaat verrommeling van de streek tegen en stimuleert economische herstructurering en landschapsverbetering.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Duurzame gebiedsontwikkeling en realiseren van nieuwe woningen voor doelgroepen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A2	We stimuleren en faciliteren (woningbouw)plannen die bijdragen aan de doelen zoals geformuleerd in de omgevingsvisie en het woonprogramma.
A3	Waar mogelijk versnellen we de woningbouwproductie en -processen waarbij de gemeente een actieve rol heeft.
A4	We zetten in op een kader voor duurzame gebiedsontwikkeling bij gesprekken en onderhandelingen met initiatiefnemers, projectontwikkelaars en bedrijven. Daarbij staan energietransitie, warmtetransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie centraal.
A5	We gaan onverminderd door met de GOM voor de aanpak van verrommeling, ten behoeve van economische structuurversterking en ruimtelijke kwaliteitsverbetering.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V.	Woningbouwcorporaties Projectontwikkelaars Bedrijven Particuliere initiatiefnemers

Openbare ruimte en duurzaamheid

Openbare ruimte

We willen de (leef)omgeving voor bewoners en bedrijven aangenaam en bruikbaar maken en houden. Een prettige, groene leefomgeving heeft een positieve invloed op ons welbevinden en nodigt uit tot bewegen, sporten en ontmoeten. Wij bereiden Lisse voor op klimaatveranderingen en ontwikkelen een toekomstbestendig actieplan. De inrichting van de buitenruimte speelt hierbij een cruciale rol.

Op grond van de Wet milieubeheer is de gemeente verplicht om de inzameling van afval te verzorgen. We stimuleren op dit vlak de circulaire economie. Op basis van de evaluatie van het afvalbeleidsplan optimaliseren we de afvalinzameling en -verwerking. Daarnaast voeren we samen met een eigen servicedienst van HLTsamen het dagelijks beheer en onderhoud uit van de openbare ruimte.

Gezien de beperkte financiële ruimte in de komende jaren moeten we keuzes maken in de ambities. Diverse ambities betekenen een verhoging van beheer en onderhoudskosten, tenzij eigen beheer door bewoners gaat toenemen of een andere wijze van compensatie wordt gevonden. Binnen het lopend beheer en in de projecten zetten we ons maximaal in om doelstellingen op het gebied van duurzaamheid en klimaatadaptatie te realiseren met de beschikbare middelen.

Duurzaamheid

Lisse wil duurzamer worden en niet langer bijdragen aan de opwarming van de aarde: we maken verantwoord gebruik van beschikbare hulpbronnen, we koesteren onze natuur en het milieu en we zorgen voor een maatschappij voor iedereen. Wij gaan dus uit van duurzaamheid in brede zin: sociale, fysieke en economische duurzaamheid moeten op harmonieuze wijze gecombineerd worden. Het gaat om de combinatie van de drie P's: *people*, *planet* en *profit*. De gedachte is dat als deze drie vormen van duurzaamheid in evenwicht zijn, er sprake is van een echt duurzame ontwikkeling. Uitgangspunt hierbij is dat we in de behoeften van de huidige generatie voorzien zonder de behoeften van toekomstige generaties in gevaar te brengen.

Duurzaamheid is een maatschappelijke missie van en voor iedereen. Duurzame ontwikkeling moet dan ook maatschappelijk gedragen worden: betrokkenheid van inwoners, bedrijven en instellingen is erg belangrijk. De gemeente heeft beperkte invloed en middelen ter beschikking om veranderingen te bewerkstelligen. De gemeente zet de eigen mogelijkheden met inspiratie, effectief en efficiënt in om Lisse duurzaam te helpen maken. Dit doen wij aan de hand van de volgende strategie:

- De gemeente stimuleert en faciliteert bewoners, bedrijven, bezoekers, maatschappelijke partners, buurtgemeenten, regionale samenwerkingen, om actief te werken aan een duurzame samenleving. Met kennis, netwerken en geld als dat effectief bijdraagt aan onze duurzame doelstellingen.
- De gemeente benut haar verbindingen en relaties waar mogelijk om duurzaamheid bij alle partnerpartijen te bevorderen.
- De gemeentelijke organisatie geeft zelf het goede voorbeeld. De organisatie werkt zelf duurzaam en richt zich bij de uitvoering van reguliere gemeentelijke taken en diensten op duurzaamheid waar dat maar mogelijk is.

Doelstellingen en activiteiten

In Lisse is het thema duurzaamheid verankerd in de Regionale Energiestrategie (RES) 2021, de Lokale Energiestrategie (LES) en de Transitievisie Warmte (TVW). Op moment van schrijven wordt gewerkt aan het opstellen van overkoepelend nieuw duurzaamheidsbeleid.

Het Energieakkoord Holland Rijnland is vertaald naar de RES 1.0. In de RES 1.0 onderzoeken we hoe we duurzame energie grootschalig kunnen opwekken. Als eerste stap moeten we besparen: de ambitie van de RES is minimaal 11 procent van het energiegebruik in de regio ten opzichte van 2014 te besparen. Daarnaast zetten we in op schonere, slimmere en andere vormen van mobiliteit. De overstap naar duurzame bronnen waarmee we onder andere onze huizen kunnen verwarmen, vraagt dat we onze warmtevraag verkleinen en in de regio goed samenwerken. Een hybride warmtepomp is een nuttige tussenstap op weg naar andere duurzame oplossingen. Het is de regionale ambitie om in 2030 1.05 TWh duurzame elektriciteit gerealiseerd te hebben.

De RES vertalen we naar lokaal beleid. Dit doen we met onze lokale energiestrategie en de transitievisie 'Warmte', die we eind 2021 opstellen. In 2022 volgen de uitvoeringsprogramma's 'Warmte en Energie'. Hierin werken we de ambities uit naar concrete projecten.

Budgettering

De raad heeft voor de aankomende jaren werkbudget beschikbaar gesteld om uitvoering te geven aan de energie-/warmtetransitie. Om de ingezette lijn te kunnen voortzetten, is er voor de jaren 2022 en 2023 ook een werkbudget Duurzaamheid van €60.000 per jaar beschikbaar.

Duurzaamheid vormt op termijn nog meer een structureel onderdeel van onze werkprocessen. De verwachting is dat het onderwerp verder geïntegreerd wordt in de werkwijze van de afzonderlijke (beleids)afdelingen en dientengevolge een inherent onderdeel wordt van de budgetten. Voor 2022 en 2023 zijn aldus nog aanvullende middelen nodig.

Regionale programma's groen

Binnen de Duin- en Bollenstreek wordt samengewerkt op basis van het gebiedsprogramma 'B(l)oeiende Bollenstreek'. Daarin zijn projecten op het gebied van groen en recreatie opgenomen. Holland Rijnland werkt aan het regionaal groenprogramma Holland Rijnland. In 2022 werken we aan lopende en nieuwe initiatieven. Bij de uitvoering van deze projecten is de vraag aan de orde of we hierbij kunnen samenwerken met inwoners en bedrijven.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Lisse is een aantrekkelijke gemeente met specifieke aandacht voor groen, milieu, biodiversiteit en beweging.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We voeren het nieuwe beleid c.q. uitvoeringsprogramma 'Spelen, Sport en Bewegen in de buitenruimte' uit.
A2	We voeren het gebiedsprogramma 'B(l)oeiende Bollenstreek 2016' uit. Daarmee leveren we een bijdrage aan landschap, recreatie, natuur en economie van de streek.
A5	We werken het maatregelenpakket voor klimaatadaptatie uit op basis van in 2021 vastgestelde ambities (afgestemd op de doelstellingen van klimaatadaptatie uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie). Hierbij kijken we naar combinaties met reguliere beheer- en onderhoudsmaatregelen.
A6	We stellen een integraal waterbeheerplan c.q. uitvoeringsprogramma op (Programma Water en Klimaatadaptatie PKWA) waarin ook een maatregelenpakket voor klimaatadaptatie wordt opgenomen. In dit plan is ook aandacht voor meer biodiversiteit in bermen en oevers.
A7	We optimaliseren de samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland bij het invullen van de (milieu) taken.
A8	We zorgen voor gerichte communicatie aan de inwoners over hun eigen invloed op de leefomgeving (bijvoorbeeld over de trias energetica, milieuvervuiling, geluidsoverlast en vergroening ten behoeve van waterberging).
A9	We leveren een bijdrage aan een (mogelijk) nieuw gebiedsprogramma voor de Duinen Bollenstreek aan de hand van de visie 'Rijke Groenblauwe Leefomgeving' van de provincie Zuid-Holland.
A10	Op basis van het traject rond de omgevingsvisie leggen we (nieuwe) kaders en uitgangspunten voor het groenbeleid vast. Op basis daarvan stellen we een nieuw groenbeheerplan c.q. uitvoeringsprogramma op.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Lisse is circulair in 2050.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	Afvalcommunicatie en -voorlichting: op basis van het afvalbeleidsplan geven we voorlichting om bewustzijn te creëren over een duurzame omgang met afval. Dit stimuleert inwoners tot afvalscheiding en hergebruik.
B3	Op basis van in 2020 uitgevoerde metingen over afvaldumpingen en bijplaatsingen voeren we gerichte optimalisaties door ter bevordering van afvalscheiding.
B4	We doen onderzoek naar een nieuwe (gezamenlijke) milieustraat 3.0, die past in de context van een circulaire economie.
B5	Jaarlijks voeren we sorteeranalyses uit naar de samenstelling van het gescheiden en ongescheiden afval. Op basis van die uitkomsten voeren we gerichte optimalisaties en eventuele beleidswijzigingen door ter bevordering van afvalscheiding.
B6	We ronden het onderzoek af naar uniforme tarieven voor straatreiniging, onkruidbestrijding en gladheidsbestrijding.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Lisse is in 2050 een energieneutrale gemeente en op termijn klimaatneutraal.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We nemen actief deel en geven uitvoering aan het Energieakkoord Holland Rijnland (2017-2025).
C2	We stellen het uitvoeringsprogramma '(Lokale) Energiestrategie' op en voeren dit uit.
C3	We stellen het uitvoeringsprogramma 'Warmtetransitie' op en voeren dit uit.
C5	We voeren het nieuwe duurzaamheidsbeleid Lisse uit en monitoren dit in 2021 opgestelde beleid. Hetzelfde geldt voor het hieraan gekoppelde uitvoeringsprogramma waarin de activiteiten per thema nader worden gespecificeerd..
C6	De raad heeft de RES 1.0 vastgesteld op 17 juni 2021. Op basis van nieuwe inzichten, innovaties en ervaringen leveren wij een bijdrage aan het opstellen van de RES 2.0.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Openbare ruimte is klimaatbestendig.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We werken het maatregelenpakket voor klimaatadaptatie uit op basis van de in 2021 vastgestelde ambities (afgestemd op de doelstellingen van klimaatadaptatie uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie). Dit plan wordt onderdeel van het nieuwe integrale waterbeheerplan, ook wel Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) genoemd.
D2	We voeren de bewustwordingscampagne 'Operatie Steenbreek' uit: op basis van de gelijknamige landelijke campagne voeren we jaarlijks bewustwordingscampagnes uit die zijn gericht op het vergroenen van tuinen.
D3	Jaarlijks actualiseren we de leidraad 'Duurzame (her)inrichting van de openbare ruimte' aan de hand van nieuwe ontwikkelingen en ervaringen die voortkomen uit de toepassing van de methode 'Duurzame Gebiedsontwikkeling'.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Omgevingsdienst West-Holland Meerlanden N.V. Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek Veiligheidsregio Hollands Midden Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. Werkvoorziening Kust, Duin- en Bollenstreek - MareGroep	Hoogheemraadschap Rijnland Provincie Zuid-Holland Inwoners Bedrijven

Maatschappelijk vastgoed

Ons doel is de gemeentelijke vastgoedportefeuille optimaal in te zetten voor de uitvoering van het gemeentelijk beleid. Hierbij gaat het mede om de inzet van accommodaties van maatschappelijke organisaties en verenigingen. We streven naar een goede balans in de samenstelling van de vastgoedportefeuille in omvang, samenstelling en spreiding om goed te kunnen aansluiten op de maatschappelijke vraag en ruimtelijke ontwikkelingen.

Het maatschappelijk vastgoed legt beslag op de ruimte en de ruimtelijke ontwikkeling van bepaalde locaties. Tegelijkertijd behoort verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed – bestaande en nieuwe vastgoedobjecten – tot onze opgaven. Door de maatschappelijke, ruimtelijke en duurzame opgaven met elkaar te verbinden en te bundelen, maken we per vastgoedobject een weloverwogen en integrale afweging. De kaders die zijn vastgesteld bij de herziening van het accommodatiebeleid (2016), het grondbeleid en onze duurzaamheidsambitie vormen hierbij de basis.

Lisse moet structureel bezuinigen op het accommodatiebeleid. Maar de gemeente wil ook investeren in haar inwoners en hun leef- en werkomgeving door een goed voorzieningenniveau in stand te houden. Het is een uitdaging om in dit spanningsveld een goede balans te vinden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en de accommodaties van derden efficiënt en effectief inzetten.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We voeren het richtinggevend plan bezuinigen accommodaties 'Stenen voor stenen' uit.
A2	We faciliteren en stimuleren het bij elkaar brengen/clusteren van functies en activiteiten.
A3	We investeren in de samenwerking tussen instellingen/organisaties en verenigingen om elkaar te versterken in efficiënt gebruik van locaties en voorzieningen.
A5	We vernieuwen de beheer- en exploitatieovereenkomsten van gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties.
A6	We geven uitvoering aan de opdracht om het pand (De Greef) locatie Ruishornlaan 21 en het pand op de locatie Bondstraat 13 te herontwikkelen/af te stoten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Vrijkomend maatschappelijk vastgoed herontwikkelen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We herbestemmen en herontwikkelen locaties van vrijkomend vastgoed volgens de uitgangspunten zoals gecommuniceerd naar de raad in maart 2021.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Het maatschappelijk vastgoed verduurzamen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	Wij onderzoeken en prioriteren verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed, zoals het gemeentehuis, sportaccommodaties en sociaal culturele accommodaties. Op basis van de uitkomsten leggen we vervolgstappen en acties voor ter besluitvorming.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Realisatie van de nieuwbouw van de Ter Specke-hal en accommodatie FC Lisse en herinrichting van het parkeerterrein van sportpark Ter Specke. Realisatie ver- en nieuwbouw gymzaal Frans Halsstraat.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D4	We zetten het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en de accommodaties van derden efficiënt en effectief in. In 2021 is de nieuwe Ter Speckehal gerealiseerd en de oude hal afgebroken. In 2022 wordt de accommodatie van FC Lisse en de herinrichting van het parkeerterrein afgerond.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Huurders / gebruikers Verenigingen Woningbouwcorporatie Sportfondsen Bescal FC Lisse Omwonenden Particuliere initiatiefnemers

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen verwijzen we naar de paragraaf Verbonden partijen.

Beleids- en prestatie-indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	NL	Bron
Gemiddelde WOZ-waarde	Per 1.000 euro	€ 278	€ 307	€ 220	€ 322	2021: € 290	CBS
Nieuwgebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	11,5	4,9	7,9	19,9	2020: 8,9	Basis-registratie adressen en gebouwen
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0-20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20-65 jaar (%)	79%	79,5%	78%	79,4	2021: 70,1 %	CBS
Gemeentelijke woonlasten Eenpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 693	€ 755	€ 757	€ 779	2021: € 733	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 771	€ 843	€ 841	€ 868	2021: € 810	COELO

Toelichting indicator Gemiddelde WOZ waarde

De gemiddelde WOZ-waarde van woningen.

Toelichting indicator Nieuwgebouwde woningen

Het aantal nieuwgebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen zoals transformaties.

Toelichting indicator Demografische druk

De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	NL	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per inwoner in kilo's	58	94	46	90	2019: 161	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	% elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	5,5%	*NB	8,1%	9,4%	2019: 19,9%	RWS

Toelichting indicator Omvang huishoudelijk restafval

Niet gescheiden ingezameld restafval dat te groot of te zwaar is om op dezelfde wijze als het huishoudelijk restafval te worden aangeboden.

Toelichting indicator Hernieuwde elektriciteit

Het % hernieuwbare energie, ook wel duurzame of groene energie genoemd. Dit is energie afkomstig van natuurlijke bronnen die constant worden aangevuld zoals uit wind, waterkracht, zon, bodem, buitenlucht warmte en biomassa.

*NB : Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	NL	Bron
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren (in de leeftijd 12 - 17 jaar)	120	50	240		2018: 110	Bureau Halt
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	1,1	*NB *	1		2019: 2,3	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,9	2,2	2,8		2020: 4,6	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	1,8	*NB *	1,5		2019: 2,3	CBS
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	3,7	4,4	3		2020: 6,2	CBS

Toelichting indicator Verwijzingen Halt

Het aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

Toelichting indicator Winkeldiefstallen

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Geweldsmisdrijven

Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, enzovoort).

Toelichting indicator Diefstallen uit woning

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)

Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel, worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.

*NB : Gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Indien de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Prestatie-indicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Begroting 2020	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Bron
RIEC-casussen	Aantal casussen	5	10	3	10		*
Overlast door personen	Aantal meldingen	100	90	96	90		*
Meldingen huiselijk geweld	Aantal meldingen	0	20	8	20		*
Toepassing huisverbod	Aantal toepassingen	5	4	4	4		*
Sluiting panden Opiumwet	Aantal sluitingen	1	2	1 (waarschuwing)	2	6	*
Bibob-formulieren	Aantal formulieren	14	6	13	6		*

* Eigen gegevens.

Kaderstellende stukken

- Wet veiligheidsregio's
- Regionaal Crisisplan
- Integraal Veiligheidsbeleid Lisse 2020-2023
- Handhavingsuitvoeringsprogramma
- Algemene Plaatselijke Verordening Lisse
- Drank- en horecaverordening 2014
- Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016
- Regionale Structuurvisie, 2020 Holland Rijnland
- Prestatieafspraken Wonen Lisse
- Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland
- Afsproken ambities met Omgevingsdienst West-Holland in het werkplan
- Wegenbeleidsplan Lisse 2017-2021
- Visie Ruimte en Mobiliteit provincie Zuid-Holland
- Regionale Strategie Mobiliteit 2021 Holland Rijnland
- Beleidsregel Parkeernormen 2019
- Beleidsplan Openbare Verlichting 2018-2022
- Beleidsplan Civiel Kunstwerken 2018-2022
- Beleid Laadinfrastructuur 2021
- Regionale Omgevingsagenda, 2021 Holland Rijnland
- Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland 2021
- Regionale Strategie Mobiliteit (RSM) Holland Rijnland 2021
- Nota Grondbeleid Lisse
- Woonvisie Lisse 2020-2024
- Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017
- Verordening Erfgoedcommissie Lisse 2019
- Integraal Afvalwaterketenplan 2017-2021
- Bomenbeleidsplan 2014-2030
- Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020
- Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
- Richtinggevend plan Duurzaamheid Lisse 2040
- Gemeentelijke afvalstoffenverordening en uitvoeringsbesluit
- Wet Milieubeheer (Wmb)
- Herziening accommodatiebeleid 2016

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Mobiliteit						
Verkeer en vervoer	-2.373	-2.977	-2.853	-3.014	-3.082	-3.044
Parkeren	-82	-149	-184	-210	-208	-207
Totaal Mobiliteit	-2.455	-3.126	-3.037	-3.224	-3.290	-3.251
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-1.573	-2.109	-2.206	-2.264	-2.297	-2.311
Afval	-2.485	-2.714	-2.894	-2.991	-3.085	-3.084
Riolering	-1.699	-1.684	-1.425	-1.681	-1.670	-1.706
Milieubeheer	-1.046	-1.166	-1.165	-1.124	-1.064	-1.063
Begraafplaatsen en crematoria	-2	-3	-3	-3	-3	-3
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-6.805	-7.676	-7.693	-8.063	-8.119	-8.167
Thema Veiligheid						
Openbare orde en veiligheid	-677	-729	-734	-734	-734	-734
Crisisbeheersing en brandweer	-1.506	-1.655	-1.638	-1.676	-1.676	-1.676
Totaal Veiligheid	-2.183	-2.384	-2.372	-2.410	-2.410	-2.410
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	-808	-881	-912	-871	-871	-871
Ruimtelijke ordening	-3.740	-674	-641	-631	-531	-491
Totaal Wonen	-4.548	-1.555	-1.553	-1.502	-1.402	-1.362
Totaal lasten	-15.991	-14.741	-14.655	-15.199	-15.221	-15.190

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Mobiliteit						
Verkeer en vervoer	169	162	184	184	184	184
Parkeren	5	7	7	7	7	7
Totaal Mobiliteit	174	169	191	191	191	191
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	61	53	53	53	53	53
Afval	3.461	3.484	4.137	4.277	4.402	4.401

Riolering	2.557	2.401	2.130	2.399	2.389	2.429
Milieubeheer	139	0	0	0	0	
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	6.218	5.938	6.320	6.729	6.844	6.883

Thema Veiligheid

Openbare orde en veiligheid	10	20	20	20	20	20
Crisisbeheersing en brandweer	111	110	110	110	110	110
Totaal Veiligheid	121	130	130	130	130	130

Thema Wonen

Wonen en bouwen	1.042	447	810	775	395	395
Ruimtelijke ordening	3.599	0	0	0	0	
Totaal Wonen	4.641	447	810	775	395	395
Totaal baten	11.154	6.684	7.451	7.825	7.560	7.599

Saldo van baten en lasten	-4.838	-8.057	-7.204	-7.375	-7.663	-7.592
----------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	569	536	410	410	410	0
Totaal reserves	569	536	410	410	410	0

Saldo na bestemming	-4.268	-7.522	-6.796	-6.967	-7.253	-7.590
----------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Programma 3 Bedrijvigheid

Trends en ontwikkelingen

Regionale economie

Voor de Duin- en Bollenstreek is gebiedsgericht werken noodzakelijk om integrale ontwikkeling van de economie te realiseren. In het Interbestuurlijk Programma (IBP) wordt gesproken over regionale economie als versneller. Dit reflecteert de ambitie 'werken aan regionale economische structuurversterking'. In de recente analyse van de belangrijkste structuuropgaven voor de Duin- en Bollenstreek blijkt dat de regio en Lisse ondergemiddeld scoort op het aantal arbeidsplaatsen. Daarnaast pakken de scores op opleidingsniveau, vergrijzing, ondernemerschap en verhuismobiliteit niet positief uit ten opzichte van het merendeel van de andere Nederlandse gemeenten. Om krimp op den duur te voorkomen, is samenwerking tussen de triple-helix-partijen nodig. Ook is het van belang aansluiting te zoeken bij de omliggende regio's om in de strijd om kennis en talent overeind te kunnen blijven als regio en daarbinnen als gemeente.

Bollensector

De komende jaren zet de schaalvergroting in combinatie met de krimp van het aantal bedrijven in de bollensector door. Veel bedrijven specialiseren zich steeds verder. De focus blijft ook de komende jaren gericht op duurzaam bodembeheer. Door meer rotatie van gewassen groeit de vraag naar areaal dat geschikt is voor bloembollen. Deze ontwikkelingen leggen een (nog) grotere druk op het ruimtegebruik in de streek.

Met de oprichting van Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) is in 2009 gestart met het optimaal inrichten van de beschikbare ruimte in de streek. Desondanks zien we de afgelopen jaren een trend dat telers meer en meer hectares in andere gebieden opzoeken voor hun teelt. Om de economische positie van de Greenport te versterken, is in 2019 de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek in het leven geroepen. Hierin werken onderwijs, overheid en ondernemers samen. De sector ziet de Bollenstreek nog altijd als bakermat; dit vanwege de aanwezigheid van kennispartners (KAVB, BKD, Hobaho en andere partijen), toeleveranciers, de band met Keukenhof en de nabijheid van kennisinstututen (Leiden, Delft, Amsterdam) en onderwijsinstellingen (Wellant, Hogeschool Leiden, Hogeschool Inholland).

Arbeidsmigranten

De arbeidsintensieve agrarische bedrijfstak (bollenteelt) leidt tot een toestroom van arbeidsmigranten. Dit brengt verschillende aandachts- en knelpunten met zich mee, zoals het stimuleren van deelname aan onze lokale samenleving en illegale of slechte huisvestingssituaties. Oplossingen voor integratie en huisvesting moeten integraal worden afgewogen en tegelijkertijd in evenwicht zijn ten opzichte van andere doelgroepen. Bestaande beleidsterreinen werken samen aan een integrale aanpak.

Lokale economie

De lokale economie in het algemeen, en de detailhandel in het bijzonder, staan onder druk.

Veranderende behoefte

Structurele ontwikkelingen, zoals de opkomst van online winkelen en een veranderende behoefte bij klanten beïnvloeden de opbouw van het centrum; het centrum is in de beleving van bezoekers veranderd van een plek waar zij inkopen doen naar een plaats voor ontmoeting.

Bedrijventerreinen

Verdere internationalisering van productieprocessen heeft gevolgen voor de bedrijventerreinen. We zien dat terug in een vermindering van het aantal winkels en in leegstaande panden op bedrijventerreinen. Ten aanzien van de bedrijventerreinen zien we wel meer vraag ontstaan. De

kwaliteit van de bedrijventerreinen is een punt van aandacht, waarvoor transformatie en herstructurering tot de oplossingen behoren.

Regionale economie

De regionale economische structuur versterken zonder dat dit ten koste gaat van de woonaantrekkelijkheid, dat is onze ambitie. De economische agenda Duin- en Bollenstreek sloot hierop naadloos aan. In 2018 is de Economic Board Duin- en Bollenstreek geïnstalleerd om de doelstellingen van die agenda te realiseren en in 2021 vond de evaluatie plaats.

In de strategische agenda Duin- en Bollenstreek en de regionale omgevingsagenda Holland Rijnland zijn de ruimtelijke randvoorwaarden neergelegd voor het vernieuwen en vergroten van de lokale en regionale economie. Daarnaast komt er een uitvoeringsagenda. Duurzaamheid/circulaire economie is een belangrijk kader.

De drie centrale thema's in onze regio zijn: Space, Greenport en Toerisme. Als (mede-)financier stelt de gemeente kaders. In 2022 worden vooralsnog geen nieuwe projecten opgestart. De komende periode wordt verder onderzocht hoe we de unieke ligging tussen de metropoolregio Amsterdam en Den Haag/Rotterdam beter kunnen benutten.

De bloembollenteelt en -handel hebben onze regio gemaakt tot wat we zijn: de Bollenstreek, wereldwijd beroemd door de bollenvelden en Keukenhof. Economie en toerisme binnen de Greenport Duin- en Bollenstreek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Met diverse inspanningen proberen we onze streek nog mooier en leefbaarder te maken. Onder andere is hiervoor de Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek in 2019 opgericht.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Het versterken van de economische positie van Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Activiteiten (laten) ondersteunen binnen de triple helix, die in lijn zijn met de aanbevelingen van het raadsbesluit 'Evaluatie economische samenwerking Duin- en Bollenstreek'; dit binnen het kader van een nog te ontwikkelen, meer strategische regionale economische agenda Duin- en Bollenstreek.
A2	Ondersteunen van de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek.
A3	Waar mogelijk lokale initiatieven aanhaken bij de regionale samenwerking, om zo de effecten voor Lisse te maximaliseren (en andersom).
A4	Intensiveren van de samenwerking tussen Stichting Lisse Marketing en de regiopartners rondom de promotie van de streek voor recreatie en toerisme.
A5	Werk maken van de uitvoeringsagenda van de strategische agenda Duin- en Bollenstreek.
A6	Verkennen van de strategische samenwerking met omliggende gemeenten (ook buiten de Duin- en Bollenstreek).
A7	Werk maken van de uitvoeringsagenda van de regionale strategische agenda Ruimte.
A8	Verkennen of en hoe de verschillende kernen in de Duin- en Bollenstreek elkaar kunnen versterken en hierover waar mogelijk uitvoeringsafspraken maken.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Economic Board Duin- en Bollenstreek Omliggende gemeenten Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek Provincie Zuid-Holland Provincie Noord-Holland Metropoolregio Amsterdam

Lokale economie

Lisse is en blijft een groene woongemeente met een economisch vitaal en aantrekkelijk dorpshart waar haar inwoners en bezoekers uit de regio graag komen winkelen. In goede samenwerking met ondernemers, bewoners en eigenaren blijven we ons hiervoor inzetten.

Om Lisse als kennis- en expertisecentrum van de bloembollensector te behouden en versterken, leggen we de verbinding tussen economie, Greenport en onderwijs.

De Keukenhof en Lisse zijn belangrijke strategische partners die elkaar kunnen versterken. Daarbij geven we prioriteit aan de thema's economie, duurzaamheid en mobiliteit. De samenwerking is begin 2019 vastgelegd in een convenant dat we jaarlijks verder uitwerken in concrete plannen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Een economisch vitaal dorpshart als ontvangstplek voor de lokale en regionale consument, met een hoog winkelcomfort.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Opstellen van een uitvoeringsprogramma voor het centrum op basis van de omgevingsvisie.
A2	Stimuleren van de locatieontwikkeling zoals benoemd in de detailhandelsvisie (waaronder revitalisatie Blokhuis) en in beeld brengen hoe de gemeente deze ontwikkelingen kan versnellen.
A3	Verbinding zoeken met provinciale detailhandelsprogramma's, daar waar dit bijdraagt aan de versterking van ons dorpshart.
A4	Samenwerken met Stichting Lisse Marketing (SLM).
A5	Voortzetten van de samenwerking met ondernemers en eigenaren uit het centrum.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Voldoende en duurzame bedrijventerreinen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	Kijken hoe we de bedrijventerreinen samen met ondernemers aantrekkelijker, groener en veiliger kunnen inrichten.
B2	We ontwikkelen alleen nieuwe bedrijfslocaties i) als dit vanuit een breed en regionaal perspectief noodzakelijk is of ii) in relatie tot herplaatsing van bestaande bedrijven. Hierbij houden we rekening met ontwikkelingen op het gebied van onder meer mobiliteit en ontsluiting en de opgaven die voortkomen uit de klimaatstresstest en nodig zijn voor verduurzaming.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Behoud van Lisse als kennis-, expertise- én toerismecentrum van de bloembollensector.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C2	Samenwerken met Keukenhof op basis van het convenant, op zo'n manier dat heel Lisse en zo mogelijk de hele Bollenstreek hiervan profijt heeft.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Een integrale en afgewogen aanpak van de huisvesting van arbeidsmigranten. Dit in samenspraak met voor het lokale bedrijfsleven relevante partijen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	De totale omvang en aard in kaart brengen en daarvoor een integraal beleids- en actieplan opstellen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Holland Rijnland	Keukenhof Stichting Lisse Marketing Economic Board DBS Stichting Greenport DBS Provincie Zuid-Holland Huisvesters arbeidsmigranten Informatiepunten voor arbeidsmigranten (andere regio's) Dorpshart Lisse Alverha Ondernemers(fonds) Museum Zwarte Tulp

Kunst en cultuur

Kunst en cultuur zijn van maatschappelijk belang voor de inwoners van Lisse.

Een aantrekkelijk cultuurklimaat

Persoonlijke groei

Een aantrekkelijk cultuurklimaat biedt inwoners kansen voor persoonlijke groei, denk aan mogelijkheden voor talentontwikkeling en impulsen voor creatieve innovatie en vernieuwing. Cultuureducatie draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van kinderen en jongeren: het stimuleert expressie, persoonlijke ontplooiing en maatschappelijke betrokkenheid. Het heeft bovendien een positieve invloed op leren. Uit onderzoek komt naar voren dat mensen die actief of passief deelnemen aan culturele activiteiten zich gelukkiger voelen en gezonder zijn, zowel mentaal als fysiek.

Sociale cohesie

Cultuur bevordert ook de sociale cohesie. Cultuur en cultuureducatie kunnen ingezet worden voor participatie, bijvoorbeeld in de vorm van zinvolle dagbesteding, scholing en vrijwilligerswerk.

Aantrekkelijke gemeente

Kunst en cultuur versterken de economische ontwikkeling van een gemeente als aantrekkelijke vestigingsplaats en toeristische bestemming. Kunst en cultuur dragen bij aan de beleving van de leefomgeving en geven kleur aan een gemeente of een wijk. Het zorgt voor een onderscheidende uitstraling waar een gemeenschap trots op kan zijn. We blijven aandacht houden voor het cultureel erfgoed als toeristische trekker.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Verbinden: door krachten te bundelen en dwarsverbanden te leggen kunnen zo veel mogelijk inwoners meedoen aan cultuur.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Cultureel Café Lisse is een ontmoetingsplek voor het culturele veld. In een nieuwe opzet, die we samen met het culturele veld uitwerken, zetten we het café voort.
A2	We continueren de beleidsregel 'Muziek, zang, podiumkunsten en waardevolle activiteiten'.
A3	We benutten de Bibliotheek Bollenstreek als facilitator van culturele activiteiten.
A4	In 2021-2022 geven we de laatste kroniek over 1990 uit. Hiermee is de serie de 'Kleine Kroniek van Lisse' voltooid en is de historie van Lisse over de jaren 1940-1990 beschreven.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Samenwerken: bevorderen van de samenwerking tussen verschillende culturele instellingen onderling én met het onderwijs en andere organisaties in het maatschappelijk veld. Daarnaast: het vergroten van de diversiteit én kwaliteit van het culturele aanbod.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	omschrijving
B1	We zetten het halfjaarlijks netwerkoeverleg met het onderwijs en de culturele instellingen voort.
B3	We sluiten met culturele activiteiten aan bij de jaarlijkse Nationale Kunstweek in november.
B4	We geven een nieuwe invulling aan de cultuurpagina Lisse. Deze cultuurpagina geeft maandelijks een overzicht van culturele activiteiten/evenementen in de lokale krant De Lisser.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Cultuureducatie: bevorderen van de persoonlijke ontwikkeling van kinderen en jongeren. Vergroten van de kennis over en belangstelling voor cultuur.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We zetten cultuureducatie op de basisscholen in Lisse voort door deelname aan het programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit' 2021-2024.
C2	We zetten de jaarlijkse projectweek 'De Zwarte Tulp' voor de brugklasleerlingen van het Fioretti College voort. Dit is een samenwerkingsproject van het Fioretti College met de Lissese culturele instellingen. Het doel: leerlingen leren hun culturele achtergrond en de streek waarin zij opgroeien beter kennen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Commissie Culturele Zaken Kunstcommissie Cultuurverenigingen- en organisaties Bibliotheek Bollenstreek Vereniging Oud Lisse Cultuureducatiegroep Museum de Zwarte Tulp 't Huys Dever Keukenhof Fioretti Basisscholen Lisse VVV Bollenstreek/Kleurrijk Lisse Stichting Lisse Marketing

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen verwijzen wij naar de paragraaf Verbonden partijen.

Beleidsindicatoren

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	NL	Bron
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar	148,6	130,3	143,7	130	2020: 135,2	LISA
Func-tie-menging	Index van verhoudingswaarde tussen banen en woningen	48,1%	48%	47,2%	48%	2020: 53,2%	LISA

Toelichting indicator Vestigingen (van bedrijven)

Het aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Functiemenging

De functiemengingindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Actuele gegevens , vindt u op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Kaderstellende stukken

Regionale economie

- o Economische agenda Duin- en Bollenstreek, visie 2030 en uitvoeringsprogramma 2016
- o Uitvoeringsagenda Economie en Toerisme 2019
- o Meerjarenprogramma Greenport Duin- en Bollenstreek 2017-2020
- o Intergemeentelijke structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016
- o Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020

Lokale economie

- o Detailhandelsvisie 2016-2020
- o Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt (dagbesteding) Holland Rijnland
- o Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland 2014 – 2018
- o Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland

Kunst en cultuur

- o Aandacht voor Cultuur! 2016-2019

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Kunst & Cultuur						
Media	-702	-684	-687	-687	-687	-687
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-723	-255	-218	-215	-212	-209
Cultureel erfgoed	-16	-81	-56	-56	-56	-56
Musea	-77	-77	-77	-77	-77	-77
Totaal Kunst & Cultuur	-1.518	-1.097	-1.038	-1.035	-1.032	-1.029
Thema Regionale economie						
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-27	-64	-65	-65	-65	-65
Economische promotie	-136	-222	-223	-223	-223	-223
Economische ontwikkeling	-1.001	-1.071	-895	-795	-745	-335
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-9					
Totaal Regionale economie	-1.173	-1.357	-1.183	-1.083	-1.033	-623
Totaal lasten	-2.691	-2.454	-2.221	-2.118	-2.065	-1.652

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Kunst & Cultuur						
Media	198	233	233	233	233	233
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	25	23	23	23	23	23
Totaal Kunst & Cultuur	223	256	256	256	256	256
Thema Regionale economie						
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	8	13	13	13	13	13
Economische promotie	59	124	125	125	125	125
Totaal Regionale economie	67	137	138	138	138	138
Totaal baten	290	393	394	394	394	394
Saldo van baten en lasten	-2.401	-2.062	-1.826	-1.723	-1.670	-1.258

Programma 4 Bestuur en ondersteuning

Trends en ontwikkelingen

Onze samenleving is onderhevig aan een grote dynamiek; voortdurende verandering en ontwikkeling vraagt van de gemeentelijke organisatie dat zij meebeweegt en voortdurend polst welke eisen dit stelt aan de gemeente en het bestuur. Voor Lisse is het belangrijk dat iedereen ertoe doet en kan meedoen in deze dynamische samenleving. De gemeente, inwoners, bedrijven en organisaties zetten zich hiervoor gezamenlijk in.

Participatie en communicatie

Inwoners hebben steeds meer wensen en stellen ook eisen aan de overheid. Ze verwachten kwaliteit van beleid, willen betrokken zijn bij de totstandkoming ervan en nemen soms zelf het initiatief. Deze ontwikkelingen vragen de gemeente meer en meer om 'van buiten naar binnen' te werken en gezamenlijk op te trekken. Dienstverlening, communicatie en participatie raken zo steeds meer met elkaar vervlochten.

Dit vraagt om proactieve communicatie in twee richtingen en een effectieve inzet van communicatiekanalen. De dialoog met onze partners (burgers, bedrijven, verenigingen en instellingen) draagt bij aan een gelijkwaardige samenwerking tussen gemeente en samenleving. Meer ruimte voor burgerinitiatief gaat gepaard met een terughoudende opstelling van de gemeente en een nieuwe verhouding tussen gemeente en inwoners.

Wet open overheid

De Wet open overheid (Woo) moet ervoor gaan zorgen dat overheidsinformatie i) beter vindbaar en uitwisselbaar is, ii) eenvoudig en goed wordt ontsloten en iii) goed wordt gearchiveerd. Om aan de wet te voldoen is een inventarisatie noodzakelijk. Daarmee verkrijgen we inzicht in de Ausgangssituatie en in wat er nodig is om aan de Woo te voldoen. Naar verwachting is hiervoor het budget van de rijksoverheid toereikend. Daarmee maken we in 2022 een begin met de basis en volgen we de wettelijke fasering van de Woo. We trekken hierin op met de regiogemeenten. Bij ruimere middelen en mogelijkheden kunnen we onze ambities naar boven bijstellen.

Smart city

Verdergaande digitalisering – altijd en overal alles online beschikbaar – opent een nieuwe wereld. Denk aan *smart city* (of slimme stad), waarbij we de stad met behulp van informatietechnologie en het internet der dingen kunnen beheren en besturen. De komende jaren krijgen we steeds meer te maken met slimme applicaties en apparaten, in onze samenleving en de buitenruimte. Zoals bijvoorbeeld parkeersystemen die de nog vrije parkeerplekken weergeven, prullenbakken die de gemeente melden wanneer ze vol zijn of lantaarnpalen die meer of minder licht geven afhankelijk van de verkeersstromen.

Datagedreven sturen en monitoren

Het Programma Datagedreven Sturing (DgS) is gestart op 1 juli 2020 en kent een looptijd van drie jaar. Het opbouwen van de benodigde expertise en hulpmiddelen om de programmadoelen te realiseren, is voor 75 procent gereed. De eerste DgS-informatieproducten zijn opgeleverd en er is een goedgevulde ontwikkelagenda.

De verwachting is dat medio 2022 (twee jaar na de start van het programma) de doelen uit het Programmaplan DgS zijn bereikt. HLTsamen beschikt dan over de expertise en voorzieningen om zelf informatieproducten te creëren, waar daar eerder externe partijen voor werden ingeschakeld. Vanaf dat moment is het ontwikkelen van DgS-informatieproducten een standaarddienst van team Informatisering & Automatisering (I&A). Onder het huidige programma kan I&A deze DgS-diensten nog aanbieden tot 1 juli 2023.

Na de raadsverkiezingen van 2022 kunnen de nieuwe besturen hun ambitieniveaus op het gebied van DgS gezamenlijk bepalen. Dat zou zich kunnen beperken tot het in stand houden van het dan bereikte DgS-volwassenheidsniveau. Maar het is ook denkbaar dat op bepaalde beleidsterreinen (binnen de grenzen van de privacy en ethiek) meer wordt ingezet op zaken als kunstmatige intelligentie, voorspellende algoritmen of *smart city*-toepassingen.

Regionale samenwerking

Om voorliggende strategische opgaven zoals de energietransitie en de bereikbaarheid van onze streek het hoofd te bieden, is samenwerking met onze buurgemeenten, gemeenschappelijke regelingen (onder andere Holland Rijnland), de provincies Noord- en Zuid-Holland en een verscheidenheid aan maatschappelijke partners noodzakelijk. In samenwerking kunnen we deze opgaven zo integraal mogelijk aanpakken, onze strategische positie in en invloed op het speelveld vergroten en waar mogelijk de kosten verlagen.

Meer en meer samenwerking

De afgelopen jaren zijn grote stappen gezet om de samenwerking met bovengenoemde partijen naar een hoger niveau te tillen. Voorbeelden van toenemende (regionale) samenwerking: de collegeconferenties van de Duin- en Bollen gemeenten met als doel een gezamenlijke uitvoeringsagenda, de samenwerking in verschillende thematische bestuurlijke overleggen Duin- en Bollenstreek (onder andere duurzaamheid en mobiliteit) en regulier overleg met de provincie Zuid-Holland in het kader van gebiedsgericht werken en het plan noordelijke ontsluiting Duin- en Bollenstreek.

In de volgende periode zullen wij deze samenwerkingsverbanden verder benutten en indien waardevol verder uitbreiden. Veel gemeentelijke taken en ambities kunnen we op eigen kracht realiseren, maar in meerdere gevallen is samenwerking noodzakelijk, wat bijdraagt aan een stevige (regionale) positie van en voor onze gemeente.

Gezamenlijke thema's

In 2021 is onder de vlag 'wat ertoe doet' ambtelijk en bestuurlijk gewerkt aan een intensivering van de samenwerking tussen de Duin- en Bollenstreek gemeenten. Enerzijds met de bedoeling om de bestuurlijke drukte in onze regio te verminderen, anderzijds om ons aan elkaar te verbinden in een gemeenschappelijke uitvoeringsagenda op de gezamenlijke thema's waarvoor uitvoering op de schaal van Duin- en Bollenstreek het meest effectief is.

In het vierde kwartaal van 2021 gaan wij met u in gesprek over deze voorgenomen samenwerking in Duin- en Bollenstreekverband, inclusief de daaraan gekoppelde concept uitvoeringsagenda. De verdere intensivering van de samenwerking op Duin- en Bollenstreekniveau heeft geen directe financiële consequenties. Bij het gezamenlijk optrekken in de uitvoeringsagenda is het uitgangspunt dat bestaande beschikbare middelen worden ingebracht in het gezamenlijke uitvoeringskader.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Verstevigen van de positie van Lisse als samenwerkingspartner binnen en buiten de regio.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Onderhouden van, investeren in en bouwen aan een stevige bestuurlijke samenwerkingsrelatie met onze bestuurlijke partners in de Duin- en Bollenstreek, de gemeente Haarlemmermeer, Holland Rijnland, de MRA en MRDG en externe maatschappelijk partners.
A2	Strategische (bestuurlijke) posities innemen en strategische samenwerkingsverbanden aangaan met bestuurlijk en maatschappelijk partners. Zo kan Lisse haar positie en invloed versterken.
A3	Verder ontwikkelen van het gebiedsgericht werken, samen met de provincie en (regio)gemeenten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Versterken van de belangenbehartiging en versterken van de invloed van Lisse binnen Holland Rijnland op een aantal beleidsterreinen zoals bij verkeer en vervoer.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	In 2022 blijft onze gemeente doorlopend betrokken bij belangrijke dossiers op de tafels van Holland Rijnland, zoals het mobiliteitsdossier en de energietransitie. Door de toegenomen samenwerking tussen de HLT-gemeenten en onze partners binnen de Duin- en Bollenstreek zijn wij beter in staat onze ambities te realiseren.
B2	Aangaan van een brede samenwerking met bestuurlijke en maatschappelijke partners binnen de Duin- en Bollenstreek. Dit om de belangen van onze gemeente binnen Holland Rijnland te borgen, onder meer op het gebied van energie en mobiliteit..

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Benutten van onze 'scharnierfunctie' tussen de grote stedelijke gebieden.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	omschrijving
C1	Het ambtelijk en bestuurlijk brede netwerk opbouwen en verder ontwikkelen om zo kansen en mogelijkheden van onze scharnierfunctie nader te onderzoeken.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland	Haarlemmermeer Schiphol Provincie Zuid-Holland Metropoolregio Amsterdam Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Dienstverlening

We geloven in de kracht van de samenleving. We staan graag dicht bij onze inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven, ook digitaal. Persoonlijk contact staat voorop en we benutten de mogelijkheden van digitale dienstverlening aan inwoners. We zijn toegankelijk (fysiek en digitaal), denken mee met initiatieven en wensen uit de samenleving en helpen die te realiseren.

Contactfunctionaris

De contactfunctionaris vervult een centrale rol in onze ambitie om een laagdrempelig netwerk voor diverse doelgroepen binnen onze gemeente in stand te houden en verder uit te bouwen. Tot op heden is voor deze functie incidenteel budget beschikbaar gesteld. De aantoonbaar succesvolle resultaten van deze 'oren en ogen' in de samenleving zijn voor ons aanleiding de capaciteit voor deze functie structureel te maken en hiervoor vanaf 2022 € 32.000 beschikbaar te stellen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

We werken daadkrachtig en snel en staan dicht bij onze inwoners en ondernemers. We streven naar zo mogelijk één relatie met de klant en geven via elk dienstverleningskanaal hetzelfde antwoord. Onze klanten ondervinden geen hinder van onze interne structuur. Wij leveren service op maat en in een keer goed.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We duiden en geven invulling aan de een-loket-gedachte en zetten het werken met serviceformules voort. De thema's kanaalsynchronisatie, kanaaltransitie (meten en sturen) en kanaalinteractie (<i>newsroom</i>) uit het programma 'Regie op Kanalen' worden doorontwikkeld. We communiceren proactief en in begrijpelijke taal. We helpen onze klanten en versterken hierbij de een-loket-gedachte. We verleiden de klant naar het optimale dienstverleningskanaal.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

We ondersteunen initiatieven van (groepen) inwoners en/of ondernemers vanuit een positieve grondhouding (Ja, mits...) en onderzoeken hoe we initiatieven mogelijk kunnen maken.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We zetten contactfunctionarissen in voor wijken, verenigingen en ondernemers en bij overheids- en buurtparticipatie (ontwerpformule en ontwikkelformule).

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

We willen maximaal digitaliseren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We gaan zoveel mogelijk producten en diensten digitaliseren en automatiseren. Klanten die niet kunnen meekomen in de digitale wereld, kunnen rekenen op maatwerk.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

De klant waardeert de dienstverlening van de gemeente en er vindt gerichte sturing plaats met data en slimme technologieën.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We meten de klanttevredenheid en de prestatie van onze dienstverlening. We relateren de scores aan onze servicenormen. Mede aan de hand van deze uitkomsten sturen we bij en verbeteren wij onze dienstverlening.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) instellingen

Participatie

Zoals opgenomen in het collegeprogramma 2018-2022 wil de gemeente verbonden zijn met de samenleving. We willen meer betrokkenheid van alle doelgroepen en in het bijzonder van jongeren. De afgelopen jaren hebben we veel tijd en energie gestoken in het zoeken naar deze verbinding, bijvoorbeeld in het project 'Grijze pakken', een van de pilotprojecten van de raad om ervaring op te doen met participatie. Dit heeft de raad mooie doelen opgeleverd, die zijn opgesteld op initiatief van de jeugd.

Het meedoen van de samenleving en het delen van verantwoordelijkheden zijn ontwikkelingen waarop de gemeente, in samenspel met raad en college, wil aansluiten.

Ook hierin zijn de afgelopen jaren mooie stappen gezet met fysieke als digitale participatie.

Vanuit het programma 'Participatie' wordt in 2021 en 2022 verder gewerkt aan een breed participatiebeleid met bijbehorende aanpak en tools. Onderdeel hiervan is participatie rondom de Omgevingswet: wie moet wanneer en op welke wijze de omgeving betrekken bij aanpassingen in de fysieke leefomgeving? Waarschijnlijk wordt de Omgevingswet medio 2022 van kracht.

Breed participatiebeleid

Hierop vooruitlopend zijn de participatiepilotprojecten die de raad heeft geïnitieerd in 2021 geëvalueerd. De uitkomsten hiervan worden meegenomen in het ontwikkelproces voor een breed participatiebeleid.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

De raad positioneren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Afstemmen van rollen en verantwoordelijkheden in het kader van (overheids)participatie, met specifieke aandacht voor verwachtingsmanagement. Samen met de raad gaan we aan de slag om vanuit de kracht van ieders rol en helderheid over de opgave de goede stappen te zetten in participatie.
A2	<p>De ontwikkelopgave voor de organisatie is de afgelopen periode in beeld gebracht. Het traject dat is uitgestippeld omvat een programma 'Participatie', dat bestaat uit meerdere projecten.</p> <p>Participatie onder de Omgevingswet loopt in 2022 door en geeft antwoord op de vraag wie, wanneer en op welke wijze de omgeving moet betrekken bij aanpassingen in de fysieke leefomgeving. Dit geldt voor zowel initiatiefnemers van buiten de gemeente als voor de gemeente zelf als initiatiefnemer voor beleid. Medio 2022 wordt de Omgevingswet van kracht en zullen er duidelijke afspraken en tools beschikbaar zijn voor participatie.</p> <p>Het project 'Digitale participatie' dat in 2021 is ingezet, wordt in 2022 verder uitgerold en beheerd. Sinds 2020 wordt er op het digitale vlak geëxperimenteerd met mogelijkheden om inwoners te kunnen laten participeren. Het streven is te komen tot hybride werkvormen (zowel digitaal als fysiek), zodat een zo groot mogelijke doelgroep benaderd en bevraagd kan worden. De raad wordt hierin meegenomen.</p> <p>Ook wordt er vanuit het programma 'Participatie' in 2021 en 2022 verder gewerkt aan een breed participatiebeleid. De strategie bestaat uit een (bestuurlijke) visie en methoden (het 'hoe'). Het beleid komt tot stand door samen met de raad, colleges, inwoners, collega-gemeenten en de werkorganisatie in gesprek te gaan over de reeds opgedane kennis en ervaringen en nieuwe ontwikkelingen. Dat geeft vervolgens input voor de participatieverordening (vervanger inspraak verordening) die mogelijk verplicht wordt.</p> <p>Vooruitlopend hierop zijn in 2021 de participatiepilotprojecten die de raad heeft geïnitieerd geëvalueerd. De uitkomsten hiervan worden meegenomen in het ontwikkelproces voor een breed participatiebeleid. Met name de rolverdeling tussen college, raad, organisatie en inwoners en verwachtingsmanagement zijn punten van aandacht die uit de evaluatie voortkomen. Deze worden meegenomen.</p>

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Versterken van de bijdrage van inwoners (jongeren) aan vraagstukken in de Lissese samenleving.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B2	<p>Het project 'Digitale participatie' levert in 2021 tools en werkwijzen op voor het betrekken van onze inwoners bij maatschappelijke vraagstukken. Dit heeft geleid tot digitale mogelijkheden om (jonge) inwoners te motiveren om mee te denken. De pilot 'Grijze pakken' is een mooi voorbeeld van hoe we jongeren hebben weten te betrekken bij het vormen van beleid. De aandachtspunten die uit deze pilot voortkomen, worden meegenomen bij de verdere ontwikkeling van het participatiebeleid.</p> <p>Ook in 2022 verzorgen we communicatie op maat bij het opzetten en uitvoeren van projecten en thema's (inzet sociale media, directe benadering via scholen, inzet 'Denktank Jeugd', enzovoort) Tot slot zetten we in op het werven van jongeren voor het digipanel.</p>

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

(Pro-)actief ondersteunen van initiatieven van bewoners.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	<p>We geven duiding en invulling aan overheidsparticipatie (we ondersteunen bewonersinitiatieven). Het op te leveren participatiebeleid (start 2021, doorloop 2022) geeft zowel inwoners als initiatiefnemers, toetsers (eigen organisatie) en initiatiefnemers vanuit de gemeente handvatten voor het samenwerken met de omgeving. Zo bestaat er eenduidigheid over wanneer en hoe er samengewerkt kan worden.</p> <p>Dit geldt ook voor participatie als onderdeel van de Omgevingswet die medio 2022 van kracht wordt.</p> <p>Daarnaast spelen de accountmanagers wijken, bedrijven en verenigingen een belangrijke rol bij het begeleiden en actief ophalen van initiatieven.</p>

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

De organisatie is toegerust om te werken met (ideeën en wensen van) inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	<p>Het project 'Digitale participatie' dat in 2021 is ingezet, wordt in 2022 verder uitgerold en beheerd. Het streven is te komen tot hybride werkvormen (zowel digitaal als fysiek) zodat een zo groot mogelijke doelgroep benaderd en bevroegd kan worden. De raad wordt hierin meegenomen. Voor de organisatie zijn hiervoor tools ontwikkeld en opgeleverd.</p> <p>Ook vanuit het programma 'Participatie' wordt in 2021 en 2022 verder gewerkt aan een breed participatiebeleid. Dit beleid bestaat uit een (bestuurlijke) visie en methoden (het 'hoe') en komt tot stand door samen met de raad, colleges, inwoners, collega-gemeenten en de werkorganisatie in gesprek te gaan over de reeds opgedane kennis en ervaringen en nieuwe ontwikkelingen. De uitkomst hiervan is een duidelijke aanpak en beschrijving van werkvormen en methoden die de organisatie kan inzetten bij het samenwerken met de omgeving.</p> <p>Daarnaast werken we toe naar omgevingsgericht werken. In elke fase van beleidsontwikkeling zoeken wij actief naar wat inwoners belangrijk vinden door hen (ondernemers en organisaties) te benaderen, te stimuleren om mee te denken en te laten weten welk effect hun inbreng op het resultaat heeft gehad. Zo blijven wij aansluiten op de samenleving.</p>

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) instellingen

Communicatie

We communiceren in samenspraak en samenhang met raad, inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen. Proactieve online en offline communicatie is onderdeel van ons handelen waarbij we oog hebben voor ieders rol. We investeren in het verstevigen van de positie van de gemeente Lisse rond de thema's aantrekkelijk Lisse, vitale inwoners en duurzame innovatie. We laten zien wat we doen en welke resultaten we bereiken.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Verder versterken van de positionering van de gemeente Lisse.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Het opstellen en vormgeven van communicatieve speerpunten op basis van het nieuwe regeerakkoord voor de collegeperiode 2022-2026.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Overheidsparticipatie faciliteren met communicatie.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	Pilot (raad) en overheidsparticipatie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Communicatieve vaardigheden van medewerkers verder verbeteren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We stimuleren de maatschappelijke sensitiviteit en het omgevingsbewustzijn. Dit doen we door dagelijks een omgevingsbeeld te versturen vanuit de newsroom naar (delen van) de organisatie. Verder stellen we bestuur en organisatie in staat om proactief op communicatie prioriteren te reageren door het inzetten van communicatie. Wij voorzien medewerkers van communicatie-instructies en toolkits en brengen kennis over via adviezen en (georganiseerde) trainingen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Verder versterken van de verbinding met de samenleving door doordachte online en offline communicatie.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We maken een gemeentelijke communicatieaanpak waarmee wij gericht communiceren over thema's die voor inwoners van belang zijn (gezien vanuit onze gemeentelijke taak).
D2	Inzetten en doorontwikkelen van het digipanel Lisse, onder andere met frequentere vragenlijsten en flitspeilingen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Werkorganisatie HLTsamen Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland Samenwerking Belastingen Bollenstreek Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V. Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK) * De overige verbonden partijen zijn opgenomen bij het desbetreffende programma.	Digipanel

Verbonden partijen

Gebaseerd op het beleidskader uit de nota 'Verbonden partijen' heeft de gemeenteraad de *governance* ingericht op verbonden partijen. Dit geeft de gemeenteraad meer grip op deze partijen. In samenwerking met de raad (expertteams) is het *governanceregime* 'verbonden partijen' nader ingevuld en uitgewerkt. Een evaluatie vindt nog in 2021 plaats.

Voor informatie over de verbonden partijen zelf verwijzen we naar de paragraaf 'Verbonden partijen'.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Een goede regie voeren op de verbonden partijen, waarbij de standpunten van Lisse (tijdig) helder naar voren komen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Het onderhouden van en investeren in ons bestuurlijk netwerk, met (in ieder geval voor Verkeer en vervoer) Holland Rijnland als 'basis' .
A2	Om (lokale en regionale) doelen te realiseren, benoemen we thema's waarvoor we gericht lobbyen – soms ook in samenwerking met andere partners, bijvoorbeeld Holland Rijnland.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Meer grip op de verbonden partijen om samen uiteindelijk tot een betere kwaliteit te komen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	Door de aanpak met expertteams ontstaat onder andere meer grip op de verbonden partijen. Daarnaast zijn de verbonden partijen zelf ook actiever met het delen van informatie en het betrekken van de raad bij diverse onderwerpen.
B2	De gemeenteraad heeft – gelet op het belang en de impact – drie verbonden partijen gekozen voor kwaliteitsverbetering van het <i>governanceregime</i> door de inzet van de expertteams: Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek, Werkbedrijven Kust-, Duin- en Bollenstreek (KDB/Maregroep) en HLTsamen. In 2021 vindt een evaluatie plaats. Aan de hand van de bevindingen kan dit leiden tot een wijziging van de aanpak of werkwijze in 2022.
B3	De zienswijzeprocedure op de ontwerpbegrotingen zorgvuldig en kritisch voorbereiden.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Werkorganisatie HLTsamen Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland Samenwerking Belastingen Bollenstreek Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V. Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK) De overige verbonden partijen zijn opgenomen bij het van toepassing zijnde programma.	

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Zie	Zie	Zie	Zie	*
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	Zie	Zie	Zie	Zie	*
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	begroting GR HLTsamen	begroting GR HLTsamen	begroting GR HLTsamen	begroting GR HLTsamen	*
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	449	520	511	411	*
Overhead	% van de totale lasten	16%	15,3%	16%	12,9%	*

* Eigen gegevens

Toelichting indicator Formatie

Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de organisatie op peildatum 1 januari. Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan (vacature). Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.

Toelichting indicator Bezetting

Het gaat hier om het werkelijke aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan. Terugkijkend op een begrotingsjaar wordt de werkelijke bezetting berekend. Conform de definitie van Vensters voor Bedrijfsvoering is de gemiddelde bezetting in dat begrotingsjaar berekend door het gemiddelde te nemen van de werkelijke bezetting op 1 januari en op 31 december.

Toelichting indicator Externe inhuur

Onder externe inhuur wordt verstaan: het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een opdrachtgever die bij de organisatie in dienst is i) door een private organisatie met winst oogmerk ii) die tegen betaling personele capaciteit en deskundigheid inzet, iii) zonder arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de ingezette personen.

Toelichting indicator Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

Toelichting indicator Overhead

De overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

NB: De apparaatskosten per inwoner zijn ten opzichte van de realisatie 2020 en de oorspronkelijke begroting 2021 gedaald door de actualisatie van de kostenverdeling van de ambtelijke capaciteit van HLTsamen in de begroting.

Kaderstellende stukken

Regionale samenwerking

- Kadernota 2020-2023
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'

Dienstverlening

- Kadernota 2020-2023
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'

Participatie

- Kadernota 2020-2023
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'

Communicatie

- Kadernota 2020-2023
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'

Verbonden partijen

- Plan van aanpak Werkorganisatie Hillegom, Lisse, Teylingen: HLT Samen (2015)
- Bedrijfsplan HLT Samen Sterker! (2016)
- Kadernota 2020-2023
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Dienstverlening						
Beheer overige gebouwen en gronden	-161	-237	-188	-188	-188	-187
Burgerzaken	-466	-719	-594	-626	-626	-626
Totaal Dienstverlening	-627	-956	-782	-814	-814	-813
Thema Regionale samenwerking						
Bestuur	-1.928	-1.680	-1.732	-1.701	-1.701	-1.701
Totaal Regionale samenwerking	-1.928	-1.680	-1.732	-1.701	-1.701	-1.701
Totaal lasten	-2.555	-2.636	-2.514	-2.515	-2.515	-2.514

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Dienstverlening						
Beheer overige gebouwen en gronden	730	138	138	138	138	138
Burgerzaken	226	293	283	283	283	283
Totaal Dienstverlening	956	431	421	421	421	421
Thema Regionale samenwerking						
Bestuur	65	34	34	34	34	34
Totaal Regionale samenwerking	65	34	34	34	34	34
Totaal baten	1.021	465	455	455	455	455
Saldo van baten en lasten	-1.533	-2.170	-2.058	-2.059	-2.059	-2.058

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	301	219	40	0	0	0
Totaal reserves	301	219	40	0	0	0
Saldo na bestemming	-1.236	-1.951	-2.020	-2.059	-2.059	-2.059

Algemene dekkingsmiddelen

Verplichte onderdelen Besluit begroting en verantwoording

Alle lasten en baten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten in algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

In Algemene dekkingsmiddelen staan de volgende onderwerpen:

- o Lokale heffingen
- o Algemene uitkering uit het Gemeentefonds
- o Dividenden
- o Saldo financieringsfunctie
- o Overige algemene dekkingsmiddelen

Lokale heffingen

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak; de besteding is niet geormerkt. De onroerende zaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. Dit geldt niet voor de rioolrechten, afvalstoffenheffing, leges, en marktgelden. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geormerkt voor deze lasten. We verwijzen naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting.

Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de Meicirculaire 2021. Voor de berekening van de algemene uitkering 2022 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en woningen in 2022. De maatstaven zijn in de overige jaren constant gehouden. De decentralisaties zijn voor een deel opgenomen in de algemene uitkering; op termijn worden alle decentralisaties opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering.

Dividenden

We ontvangen dividend van Alliander, Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG) en Meerlanden, naar rato van het bedrijfsresultaat. We begroten het dividend in 2022 overeenkomstig de realisatie 2020. De hogere resultaten van Meerlanden zijn afgelopen jaren veelal incidenteel.

Dividenden	Realisatie	Realisatie	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022 e.v.
Alliander	594	371	371	371
Bank Nederlandse Gemeenten	46	33	33	33
Meerlanden	66	40	40	40
Totaal Dividenden	706	444	444	444

Saldo financieringsfunctie

In het vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoerekening gewijzigd. De notitie 'Rente' van de commissie-BBV geeft aan dat er niet meer rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). Lisse rekent geen bespaarde rente toe aan investeringen.

Lisse hanteert een omslagpercentage van 2 procent – berekend volgens de omslagrentemethode – voor de toerekening van rente aan investeringen die via kapitaallasten ten laste van de taakvelden komt. Voor een overzicht verwijzen wij naar de paragraaf Financiering.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De hier berekende bedragen zijn veroorzaakt door de kostenverdelingssystematiek. In de vernieuwde BBV-voorschriften is de kostenverdeling opgeheven. De overhead wordt verantwoord in prestatieveld bedrijfsvoering, de directe bedrijfskosten worden rechtstreeks toegerekend aan de producten en activiteiten. De overhead wordt wel meegenomen in de berekening van de kostendekkende tarieven.

Mutaties reserves

Per programma is vermeld wat de mutaties op de reserves zijn. Enkele mutaties zijn niet toe te wijzen aan een programma en worden daarom hier verantwoord.

Overhead

In het gewijzigde BBV is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. Daarom heeft de wetgever ervoor gekozen de kosten van overhead op één taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. Door deze nieuwe systematiek gaan gemeenten op dezelfde wijze om met kostentoe rekening, waardoor de vergelijking van kosten van producten en/of diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken, is voor het eerst ook een uniforme definitie van overhead gegeven.

De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen/kennen. In dat verband houden wij conform de financiële verordening extra comptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs, zodat daarop sturing kan plaatsvinden.

In 2022 bedraagt de totale overhead afgerond € 7.462.036. Dit is 12,9 procent van de totale begroting ad € 57.909.000 (totaal lasten).

De overhead bestaat uit:

bedragen x € 1.000	
Overhead	
Deel	Bedrag
Bijdrage HLTsamen (overhead deel)	6.850
Huisvesting (gemeentehuis)	366
Overige overhead (zoals bijdrage VNG)	246
Totaal Overhead	7.462

Vennootschapsbelasting

In de gemeente Lisse is onderzoek gedaan naar de vennootschapsbelastingplicht. De gemeente Lisse is vooralsnog niet vennootschapsbelastingplichtig. Het bedrag is zodoende op 0 euro geraamd.

Onvoorzien

De begroting voor 2022 bevat een stelpost van € 25.000. In de meerjarenbegroting is een stelpost van € 100.000 voor onvoorzien incidentele uitgaven. Voor een beschikking over die stelpost geldt de begrotingsdiscipline, waarbij lasten eenmalig incidenteel ten laste van onvoorzien kunnen worden gebracht. Indien zij een structureel karakter hebben, moet via kadernota en begroting dekking gevonden worden.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Algemene dekkingsmiddelen						
Overhead	-9.875	-7.380	-7.422	-7.460	-7.332	-7.341
Overige baten en lasten	-32	-9	-25	-100	-100	-100
Treasury	-62	426	314	443	537	578
Belastingen overig	-415	-414	-405	-405	-405	-405
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	-10.384	-7.377	-7.538	-7.522	-7.300	-7.268
Totaal lasten	-10.384	-7.377	-7.538	-7.522	-7.300	-7.268

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Thema Algemene dekkingsmiddelen						
Overhead	42	75	0	0	0	
Treasury	626	846	530	523	523	523
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	31.078	31.503	33.436	32.622	32.384	32.456
OZB niet-woningen	2.327	2.169	2.866	2.866	2.866	2.866
OZB woningen	2.672	2.862	3.820	3.820	3.820	3.820
Belastingen overig	2.271	2.263	116	116	116	116
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	39.016	39.718	40.768	39.947	39.709	39.781
Totaal baten	39.016	39.718	40.768	39.947	39.709	39.781

Saldo van baten en lasten	28.632	32.342	33.230	32.426	32.409	32.512
----------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021 na wijziging	2022	2023	2024	2025
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	
Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0	
Totaal reserves	0	0	0	0	0	

Saldo na bestemming	28.632	32.342	33.230	32.426	32.409	32.512
----------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

De paragraaf lokale heffingen bevat, overeenkomstig het BBV, een overzicht van het beleid over de lokale heffingen, de relevante ontwikkelingen die van invloed zijn op de tarieven en een verantwoording over de mate waarin tarieven kostendekkend zijn, inclusief de uitgangspunten die daarbij zijn gehanteerd. Daarnaast presenteren wij een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, de lokale lastendruk en een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. In de Gemeentewet en een aantal bijzondere wetten is geregeld welke heffingen (belastingen en retributies) een gemeente mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt welke van die heffingen daadwerkelijk worden geheven en de hoogte ervan.

Belastingen

De Gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Onze gemeente heft de volgende belastingen: onroerendezaakbelastingen (OZB), roerendezaakbelastingen (RZB), toeristenbelasting, hondenbelasting en precariobelasting (als vergoeding voor het innemen of gebruik van openbare grond).

Rechten

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Lisse worden afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en marktgeld als rechten geheven.

In de raadsvergadering van december 2021 worden de belastingverordeningen 2022 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd.

Ontwikkelingen/actualiteit

Belastinghervormingen

De minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën hebben geen ontwikkelingen bekendgemaakt over de herziening van de belastingverordeningen.

Financiële uitgangspunten

In overeenkomst met de Kadernota 2022 wordt voor belastingen en retributies rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1,1 procent. Voor de heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt het uitgangspunt dat deze 100 procent kostendekkend zijn.

Het percentage voor de overhead, zoals bedoeld in artikel 12 van de financiële verordening, is berekend op 12,9 procent. De overhead bestaat uit de kosten voor 'piofach': personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting. De direct toe te rekenen kosten worden verantwoord op de taakvelden.

In onderstaande tabel zijn alle lokale heffingen opgenomen:

Lokale heffingen	Bedragen x €1.000			
	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Onroerendezaakbelasting	4.432	4.999	4.981	6.686
Roerend zaakbelasting	2	2	3	3
Toeristenbelasting	129	59	124	125
Baatbelasting	2	0	0	0
Hondenbelasting	85	83	102	103
Precariobelasting	2.187	2.177	2.188	10
Totaal niet-bestedingsgebonden	6.836	7.321	7.398	6.927
Secretarieleges	318	247	330	317
Leges omgevingsvergunningen	713	1.007	510	773
Marktgelden	8	8	13	13
Afvalstoffenheffing	2.477	3.216	3.248	3.887
Rioolrechten	2.751	2.556	2.601	2.130
Totaal gebonden aan bestedingen	6.367	7.034	6.702	6.804
Totaal	13.103	14.354	14.100	13.731

Onroerendezaakbelastingen

De vastgestelde WOZ-waarde vormt de grondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB), de Waterschapsomslag gebouwd (geheven bij woning- of bedrijfspandbezitters in het gebied van het waterschap) en het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting. De WOZ-administratie is een basisregistratie. De waarden worden op grond van de WOZ jaarlijks herzien en zijn op basis van de meicirculaire aangepast met percentages die zoals genoemd in het onderdeel OZB. De Waarderingskamer schat de marktontwikkeling voor woningen op een stijging van 9 procent. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op een stijging van 0 procent.

De tarieven van de OZB zijn gebaseerd op de WOZ-waarde – het tarief van 2022 op de waarde per 1 januari 2021 – en worden jaarlijks vastgesteld. De marktontwikkeling wordt gevolgd door Belastingen Bollenstreek. De opbrengsten van de OZB voor zowel woningen als niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zijn verhoogd met het inflatiepercentage van 1,1 procent. Daarnaast zijn de OZB-opbrengsten de afgelopen jaren verhoogd ter compensatie van het wegvallen van de precariobelasting voor kabels en leidingen in 2022, overeenkomstig de kadernota 2019.

De ontwikkeling van de OZB-tarieven van de afgelopen jaren:

% van de WOZ-waarde		% van de WOZ-waarde		
Omschrijving	Van wie	2019	2020	2021
Woningen	Eigenaar	0,0942%	0,1027%	0,1088%
Niet-woningen	Eigenaar	0,2069%	0,2247%	0,2239%
Niet-woningen	Gebruiker	0,1931%	0,2357%	0,2300%

Bij de vaststelling van de OZB-verordening in december wordt de waardeprognose per 1 januari 2022 bepaald. Dit om een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen en de geraamde opbrengsten te garanderen, inclusief de uitgangspunten.

Roerend zaakbelasting

Roerend zaakbelasting (RZB) wordt geheven over roerende woon- en bedrijfsruimte, ofwel: verplaatsbare objecten die desondanks duurzaam aan een plaats verbonden zijn. Woonboten vallen hieronder. De waarde van de objecten is de heffingsgrondslag. De tarieven en voorwaarden zijn gelijk aan die van de onroerendezaakbelastingen.

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting wordt geheven op personen die in de gemeente verblijven en niet als ingezetene ingeschreven staan in de Basisregistratie personen. Degene die het verblijf faciliteert (hotelhouder of campinghouder) is belastingplichtig. De tarieven voor toeristenbelasting zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 1,1 procent.

Tarieven toeristenbelasting			
	2019	2020	2021
Mobiel kampeermiddel	1,30	1,32	1,33
Overige accommodatie	2,60	2,65	2,68

Baatbelasting

Er wordt geen baatbelasting meer geheven.

Hondenbelasting

Wie een hond heeft, betaalt hiervoor hondenbelasting. De tarieven zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 1,1 procent.

Tarieven hondenbelasting			
	2019	2020	2021
Voor de eerste hond	85,08	86,64	87,60
Voor de tweede en iedere volgende hond	132,36	134,76	136,20
Per kennel	346,56	352,80	356,64

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het innemen of gebruiken van de openbare grond. De precariobelasting voor kabels en leidingen is per 1 januari 2022 afgeschaft; het wegvallen daarvan is deels ondergebracht bij de OZB. De tarieven zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 1,1 procent.

Leges en rechten

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met 1,1 procent (inflatiecijfer). Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de leges.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekking leges en rechten		
Omschrijving	2021	2022
Taakveld burgerzaken	543	594
Taakveld wonen en bouwen	716	797
Kosten	1.259	1.390
Toe te rekenen kosten		
Overhead	223	223
Btw	221	244
Totale kosten	1.703	1.806
Opbrengsten leges	330	317
Opbrengsten leges omgevingsvergunningen	410	673
Totale opbrengsten	780	990
Kostendekkingspercentage	43%	55%

Toelichting

1. Onder de leges vallen de kosten van burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en vergunningverlening Algemene Plaatselijke Verordening (APV).
2. De omgevingsvergunningen zijn ondergebracht bij de taakvelden Wonen en bouwen. Handhaving is geen onderdeel van de kostendekking, dit is wettelijk vastgelegd. De opbrengsten zijn de leges voor omgevingsvergunningen en welzijnstoetsing.
3. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.

De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op de taakvelden. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.

Marktgelden

Om de levensvatbaarheid van de markt te stimuleren, worden de marktgelden niet verhoogd. Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de marktgelden.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid marktgelden		
Omschrijving	2021	2022
Taakveld bedrijvenloket (markt)	23	29
Kosten	23	29
Toe te rekenen kosten		
Overhead	4	4
Btw	5	6
Totale kosten	32	39
Opbrengsten marktgelden	13	13
Totale opbrengsten	13	13
Kostendekkingspercentage	41%	33%

Toelichting

Taakveld 'Bedrijfsloket, onderdeel Straatmarkten'.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.

Afvalstoffenheffingen

Het nieuwe afvalstoffenbeleid is in oktober 2015 vastgesteld; het Diftar is per 2020 afgeschaft (restafval per inworp). De tarieven voor de huishoudens zijn maximaal kostendekkend en in overeenstemming met de beleidsuitgangspunten is de afvalstoffenheffing verhoogd naar kostendekkendheid. Ook de kosten voor het ophalen van grofvuil zijn, in overeenstemming met de beleidsuitgangspunten, verhoogd met 1,1 procent.

Tarieven afvalstoffenheffing			
Omschrijving	2020	2021	2022
Meerpersoonshuishouden	347,16	353,40	408,00
Eénpersoonshuishouden	259,08	263,76	304,68
Grofvuil ophalen, grof afval tot 0,5 m ³	38,00	39,00	40,00

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de afvalkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing		
Omschrijving	2021	2022
Lasten taakveld afval	2.817	2.803
Baten taakveld afval	612	250
Kosten	2.205	2.553
Toe te rekenen kosten		
Overhead	303	350
Btw	505	630
Afvoeren veegvuil	120	171
Kwijtschelding	75	75
Perceptiekosten	40	40
Totale (netto)kosten	3.248	3.819
Opbrengsten afvalstoffenheffing	3.248	3.819
Kostendekkingspercentage	100%	100%

Toelichting

Het taakveld 'Afval'.

- a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- b. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
- c. Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing. De kosten worden mede gemaakt om zwerfafval te verwijderen en terug te dringen.
- d. Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- e. Een deel van de perceptiekosten wordt aan de rioolheffing toegerekend. De kosten worden gemaakt door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek.

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100 procent dekking van de kosten.

Tarieven rioolheffing woningen en niet-woningen			
Omschrijving	2020	2021	2022
Gebruiker perceel	233,64	237,84	191,64

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de rioolkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid rioolheffing		
Omschrijving	2021	2022
Lasten taakveld riolering	1.565	1.324
Baten taakveld riolering	-	-
Kosten	1.565	1.324
Toe te rekenen kosten		
Overhead	310	188
Btw	280	321
Afvoeren veegvuil	120	171
Kwijtschelding	86	86
Perceptiekosten	40	40
Totale (netto)kosten	2.401	2.130
Opbrengsten rioolheffing	2.401	2.130
Kostendekkingspercentage	100%	100%

Toelichting

Het taakveld 'Riolering en water'.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing rioolrecht. De kosten worden mede gemaakt om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- Een deel van de perceptiekosten wordt aan de rioolheffing toegerekend. De kosten worden gemaakt door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek.

Kwijtscheldingen

De gemeente kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding verlenen aan inwoners die niet in staat zijn de belastingaanslag te betalen. In de ministeriële regeling Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 zijn hiervoor de regels vastgelegd. Deze regeling geldt ook voor de gemeentelijke heffingen (art. 255 Gemeentewet). Kwijtschelding kan worden verleend voor de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

De gemeenteraad heeft een beperkt aantal keuzen voor kwijtschelding, waaronder de criteria voor de kosten van bestaan. De kwijtscheldingsnorm is bepaald op 100 procent van de geldende bijstandsnorm en wordt jaarlijks met de belastingverordeningen bevestigd.

Waar mogelijk wordt een automatische toets voor kwijtschelding uitgevoerd. Van inwoners die dat jaar kwijtschelding hebben gekregen, wordt het volgende jaar getoetst of de inkomens- en vermogenssituatie is gewijzigd. Bij gelijkblijvende omstandigheden wordt dan automatisch kwijtschelding verleend.

Toegekende en ingeschatte kwijtscheldingen lokale heffingen			
Omschrijving	2020	2021	2022
Kwijtscheldingen rioolheffing	79.012	86.000	86.000
Kwijtscheldingen afvalstoffenheffing	104.303	75.000	75.000
Kwijtscheldingen OZB	0	-	-
Totaal kwijtscheldingen	183.690	161.000	161.000

Woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Door het afschaffen van de precariobelasting (voor kabels en leidingen in gemeentegrond) per 1 januari 2022 worden de lasten voor de huishoudens ook lager; de precariobelastingen van de nutsbedrijven worden immers doorberekend aan de huishoudens in de gemeenten.

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling weer van de lokale lastendruk in de jaren 2019 tot en met 2021 (inclusief de bekende landelijk gemiddelde stijging van de WOZ-waarde). Aangezien de opbrengsten leidend zijn voor het bepalen van het tarief, kunnen er verschillen optreden. Het tarief wijzigt nog door de jaarlijkse herwaardering en wordt vastgesteld op basis van de laatste prognose van de WOZ-waarde. Dit om een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen.

Lokale lastendruk	2020	2021	2022
Huurder woning:			
Rioolheffing	€ 234	€ 234	€ 192
Afvalstoffenheffing vast	€ 347	€ 353	€ 408
Totale lokale lastendruk huurder	€ 581	€ 587	€ 600
Eigenaar woning:			
Rioolheffing	€ 234	€ 234	€ 192
Afvalstoffenheffing vast	€ 347	€ 353	€ 408
Afvalstoffenheffing variabel	€ -	€ -	€ -
OZB	€ 280	€ 306	€ 309
OZB compensatiemaatregel	€ -53	€ -79	€ -
Totale lokale lastendruk eigenaar	808	814	909

Woonlasten 2021 in vergelijking met andere gemeenten

Gemeente	OZB woningen	OZB niet-woningen	Afval-stoffen-heffing	Riool-heffing	Woonlasten huurder	Woonlasten eigenaar
Teylingen	0,0880%	0,3437%	210	146	356	614
Katwijk	0,0845%	0,4614%	334	133	467	752
Haarlemmermeer	0,0795%	0,6370%	382	135	517	809
Lisse	0,1088%	0,4539%	353	238	591	868
Hillegom	0,0962%	0,3800%	330	234	564	871
Noordwijk	0,0923%	0,2865%	362	189	551	920
Leiden	0,1240%	1,0299%	390	170	560	944
Heemstede	0,0736%	0,4127%	357	226	583	1.008
Oegstgeest	0,1073%	0,5153%	390	212	602	1.096
Bloemendaal	0,1081%	0,6299%	402	255	657	1.517

* Bron: Coelo en betreft woonlasten 2021. Coelo hanteert een iets andere berekening dan Lisse.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Deze paragraaf schept inzicht in de actuele risico's en het vermogen om deze risico's te kunnen opvangen. Artikel 11 van het BBV vormt de grondslag voor deze paragraaf.

Sturen op risico's

Lisse omschrijft een risico als een onzekere gebeurtenis die effect heeft op de haalbaarheid van een doelstelling. Een risico onderscheidt zich in die zin van een probleem, dat een probleem een zekerheid is. Risico's kunnen zowel intern als extern zijn.

Door te sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is Lisse beter in staat om met de beschikbare middelen haar doelen te verwezenlijken. Bij het aangaan van risico's worden onderstaande vier vragen in acht genomen:

- Wat willen wij bereiken?
- Wat is daarbij onzeker (voor wie)?
- Wat gaan wij doen (voor wie)?
- Hoeveel risico is aanvaardbaar? *

Het doel van deze vragen is om een gedegen afweging te maken tussen effectiviteit en efficiency. Het beperken van risico is geen doel op zich. Zonder risico's te nemen kan Lisse geen invulling geven aan haar maatschappelijke missie; volledige controle vereist immers een oneindig budget.

*Ten aanzien van de hoeveelheid aanvaardbaar risico is het voorlopige uitgangspunt gekozen dat de (netto)kans x (netto)impact van de risico's per programma in totaal niet groter mag zijn dan 5 procent van het programmabudget (gecorrigeerd voor uitgaven aan verbonden partijen), tenzij hieraan een onderbouwing ten grondslag ligt die door het college goedgekeurd is. Dit uitgangspunt wordt formeel vastgesteld op het moment dat er voldoende ervaring is opgedaan met de herziene methodiek van risicoberekening. In het huidige begrotingsjaar is nog geen goedkeuring vereist.

Het sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is een ontwikkeling die in Lisse de komende jaren meer voet aan de grond krijgt. In het huidige begrotingsjaar ligt de nadruk op het inventariseren en beheren van de strategische risico's per programma. Hierbij wordt gekeken naar de netto risico's: de risico's na het inrichten van de beheersmaatregelen. De operationele risico's binnen het ambtelijk apparaat (HLT samen) komen terug in de risico's ten aanzien van verbonden partijen. De komende jaren komt meer nadruk te liggen op risicobewustzijn op zowel strategisch als operationeel niveau.

Onderstaand figuur toont de huidige opzet met het oog op risicomanagement.

Omvang risico's en weerstandscapaciteit

De omvang van het risico is berekend door per programma inzichtelijk te maken:

- wat de belangrijkste strategische risico's zijn;
- wat de geschatte kans is dat het risico zich door de jaren heen voordoet;
- hoe groot de impact (in euro) naar inschatting is als het risico zich voordoet.

De kans maal de impact is het risicobedrag dat wordt toegevoegd aan het benodigde weerstandsvermogen. Bij het inschatten van kans en impact wordt rekening gehouden met de beheersmaatregelen die zijn getroffen (of worden getroffen) om het risico en/of de impact te verkleinen, bijvoorbeeld een verzekering om de schade na een brand te beperken. Op deze manier wordt het netto risicobedrag berekend.

De risico's zijn geïnventariseerd door de managers die sturen op beheersing van het risico en de doelstellingen die daarmee verbonden zijn. Bij het inschatten van kans en impact hebben zij kunnen kiezen tussen het gebruik van een standaardtabel voor kans en impact of voor het maken van een eigen beoordeling.

In Lisse gaat het om de volgende risico's:

Programma	Categorie	Risico	Toelichting impact	Aandeel
Vitaliteit	Bedrijfsrisico	Leerlingenvervoer wordt niet conform contract geleverd.	Dit resulteert in juridische stappen met als doel de dienstverlening weer op peil te brengen.	225.000
Vitaliteit	Open-einde-regelingen	Stijging van de vraag naar zorg en ondersteuning binnen open-einde-regelingen.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.	225.000
Vitaliteit	Bedrijfsrisico	De verwachte kostenreductie in de begroting van de gemeenschappelijke regelingen in het sociaal domein kan niet worden gerealiseerd.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.	80.000
Leef-omgeving	Bedrijfsrisico	Bouwleges kunnen onvoldoende worden onderbouwd.	Dit kan resulteren in claims door burgers en bedrijven. Als de onderbouwing niet blijkt te kloppen, mogen in 2020 geen leges worden gevorderd. De totale schade is dan de geraamde opbrengst voor omgevingsleges.	34.000
Leef-omgeving	Grond-exploitatie	Het begrote volume aan bouwleges kan niet geïnd worden doordat projecten doorschuiven naar volgende boekjaren.	Dit kan resulteren in een dekkingstekort in de begroting.	34.000
Leef-omgeving	Bedrijfsrisico	Implementatie van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging loopt vertraging op.	Dit kan veroorzaakt worden door een mismatch in kennis, vaardigheden en cultuur. Dit resulteert in	7.000

Programma	Categorie	Risico	Toelichting impact	Aandeel
			extra kosten voor inhuur en begeleiding.	
Leef-omgeving	Bedrijfsrisico	De inventarisatie van kapitaalgoederen is onvolledig.	De oorzaak hiervan is uitbesteding en onvoldoende vastlegging van kennis, met als gevolg: kapitaalgoederen hebben onvoorzien onderhoud nodig. Kapitaalgoederen zijn kostbaar, herstel is vaak kostbaar.	7.000
Leef-omgeving	Juridisch risico	Een bestuurlijke maatregel is gebaseerd op een foute beoordeling.	Als uit de juridische procedure blijkt dat een bestuurlijke maatregel ten onrechte is opgelegd kan dit leiden tot een schadeclaim.	7.000
Leef-omgeving	Bedrijfsrisico	Schade door vandalisme is groter dan voorzien en is niet verzekerd.	De gemeente is verzekerd tegen brand-, storm-, vliegtuig- en inbraakschade voor gebouwen. Schade door vandalisme is voor rekening van de gemeente. Het risico bestaat dat bij onderverzekering een lager bedrag wordt uitgekeerd dan de werkelijke schade. De verzekerde waarden van de gebouwen zijn volgens de polissen geïndexeerd. Periodiek wordt de juistheid daarvan gezien door taxaties. De gemeente heeft budgetten voor vandalisme opgenomen. Tot op heden zijn deze budgetten toereikend.	7.000
Leef-omgeving	Bedrijfsrisico	Ziekten en plagen in de buitenruimte nemen toe door onder andere klimaatverandering.	We zien steeds meer ziekten en plagen in de buitenruimte ontstaan waartegen we maatregelen moeten nemen. Denk aan: essentaksterfte, kastanjabloedingsziekte en eikenprocessierups. Om de negatieve gevolgen hiervan te bestrijden, moeten vaker onvoorziene kosten worden gemaakt.	28.000

Programma	Categorie	Risico	Toelichting impact	Aandeel
Leef-omgeving	Bedrijfsrisico	Versneld vervangen of groot onderhoud uitvoeren door onder andere klimaatverandering.	Klimaatverandering brengt het risico met zich mee dat de huidige inrichting niet meer voldoet of sneller slijt dan voorzien.	79.000
Leef-omgeving	Grond-exploitatie		Zie voor een toelichting de paragraaf 'Grondbeleid'.	-
Bestuur & ondersteuning	Bedrijfsrisico	De publieke opinie ten aanzien van HLTsamen of de gemeenten wordt negatief beïnvloed.	De oorzaken zijn divers en onvoorspelbaar. Dit resulteert in imagoschade en additionele kosten voor communicatiemiddelen en woordvoering.	34.000
Bestuur & ondersteuning	Bedrijfsrisico	De politieke agenda kan niet geheel worden uitgevoerd vanwege vroegtijdig vertrek van een bestuurder.	Dit kan resulteren in vertraging van de politieke agenda en additionele kosten voor wachtgeld. Bij het financieel maken van dit risico is enkel rekening gehouden met het aspect wachtgeld. Het jaarsalaris van een wethouder exclusief werkgeverslasten is afhankelijk van het aantal resterende maanden in het jaar.	9.000
Bestuur & ondersteuning	Bedrijfsrisico	Participatietrajecten wekken vertrouwen dat onvoldoende wordt waargemaakt.	Dit resulteert in imagoschade en additionele communicatie-inspanningen en -kosten voor verwachtingsmanagement en het herstellen/beperken van imagoschade.	28.000
Bestuur & ondersteuning	Bedrijfsrisico	Tussenevaluatie van HLTsamen geeft aanleiding tot nader onderzoek.	Dit resulteert in additionele kosten voor onderzoek(sbureau) en communicatie.	34.000
Overkoepelend risico	Bedrijfsrisico	Risico door operationele tegenvallers.		17.000
Overkoepelend risico	Bedrijfsrisico	Onvoldoende borging van projecten (projectmatig werken).	De oorzaak hiervan is tijd (afhankelijkheid van andere projecten), kennis en cultuur. Dit resulteert in kwaliteitsproblemen en herstelwerkzaamheden.	17.000
Overkoepelend risico	Algemene uitkeringen	Ontwikkeling gemeentefonds	Risico dat de bestaande verdeelmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd.	79.000

Programma	Categorie	Risico	Toelichting impact	Aandeel
Over-koepelend risico	Juridisch risico	Procedurefouten bij aanbestedingen	Bij een gerechtelijke procedure kan de gemeente veroordeeld worden tot het betalen van de financiële schade. Ook kan achteraf blijken dat de aanbesteding niet op rechtmatige wijze heeft plaats gevonden.	28.000
Over-koepelend risico	Bedrijfsrisico	Hogere uitgaven en lagere inkomsten vanwege diverse coronamaatregelen.	Onzekerheid welke compensatie wij ontvangen in relatie tot de noodmaatregelen en of deze compensatie voldoende is om alle extra kosten te dekken.	225.000
Financiering & garantie	Bedrijfsrisico	Risico dat directe tegenpartijen stoppen met betalen waardoor leningen niet of deels terugbetaald worden.	Dit heeft een negatief effect op de exploitatieruimte van de gemeente.	85.000
Verbonden partijen	Bedrijfsrisico	Risico's in de bedrijfsvoering van een verbonden partij.	Hierdoor is de verbonden partij onvoldoende in staat om haar opdracht uit te voeren en/of schade (euro) wordt doorbrekend aan de gemeente.	1.223.000
				2.512.000

Op basis van bovengenoemde risico-inventarisatie is gebleken dat de omvang van het netto risico van Lisse € 2.512.000,- bedraagt. Dit bedrag wordt als ondergrens gehanteerd voor de omvang van de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit kan worden ingezet voor het dekken van niet-geraamde (onvoorzien) lasten van substantiële aard. De structurele weerstandscapaciteit geeft de omvang van de maximale ruimte voor het verhogen van de belastingen om structurele lasten te dragen.

Weerstandsvermogen

In onderstaande tabel is de berekening van de ratio weerstandsvermogen opgenomen.

bedragen x € 1.000

	Rek. 2020	Begr. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025
Totaal van de risico's	2.145	2.141	2.512	2.512	2.512	2.512
Weerstandscapaciteit						
Algemene reserve	2.125	2.165	1.678	1.678	1.678	1.678
Reserve weerstandsvermogen	2.145	2.125	2.512	2.512	2.512	2.512
Onbenutte belastingcapaciteit	-					
Totaal van de weerstandscapaciteit	4.270	4.290	4.190	4.190	4.190	4.190
Ratio weerstandsvermogen	1,99	2,00	1,67	1,67	1,67	1,67

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risico-inventarisatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit is het vrij besteedbaar deel van de reserves. Voor 2022 bedraagt de verwachte beschikbare weerstandscapaciteit € 4.190.000,-.

De ratio voor het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Voor Lisse komt de ratio uit op (afgerond) 1,7 (€ 4,2/€ 2,5 miljoen). Die valt daarmee in niveau B op basis van de waarderingstabel van het Nederlands Adviesbureau voor risicomanagement en voldoet dus aan de eis van minimaal niveau B.

Kengetallen financiële positie

Kengetal Bij begroting ultimo jaar	rek. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024	begr. 2025
Netto schuldquote	119,8%	175,9%	164,5%	173,0%	172,2%	171,4%
Netto schuldpositie gecorrigeerd voor verstrekte leningen	106,8%	160,8%	153,9%	163,4%	163,2%	163,0%
Solvabiliteit	18,8%	14,2%	13,2%	10,5%	9,1%	8,3%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Structurele exploitatieruimte	0,6%	-2,0%	0,7%	-2,0%	-2,9%	-2,6%
Woonlasten Lisse t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor	104,2%	108,5%	113,9%	113,9%	113,9%	113,9%

Nettoschuldquote

bedragen x € 1.000

Netto schuldquote		rek. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024	begr. 2025
Vaste schulden	+	78.896	88.821	86.889	90.806	89.623	91.239
Netto vlottende schuld	+	1.873	9.821	8.988	8.920	8.521	6.678
Overlopende passiva	+	6.365	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	10.775	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Liquide middelen	-	434	500	500	500	500	500
Overlopende activa	-	5.178	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal		70.747	90.642	87.877	91.726	90.144	89.917
Totale baten, excl. mutaties reserves		59.033	51.524	53.414	53.008	52.355	52.466
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		119,8%	175,9%	164,5%	173,0%	172,2%	171,4%

De nettoschuldquote :

- weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen.
- geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100 procent waarboven waakzaamheid is geboden. Een nettoschuldquote hoger dan 130 procent is een indicatie voor een te hoge schuld. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de nettoschuldquote. De nettoschuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de mede-overheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Voor een gemeente geldt dat het licht op rood springt als de nettoschuldquote meer dan 130 procent bedraagt. Er is dan sprake van een zeer hoge schuld. Normaal bevindt de nettoschuldquote van een gemeente zich tussen de 0 en 100 procent. Afhankelijk of een gemeente net grote investeringen achter de rug heeft, is de nettoschuldquote hoger of lager. De schuldquote van Lisse valt in een risicocategorie.

Nettoschuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Voor inzicht in de mate van doorlenen wordt de nettoschuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Dit maakt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De nettoschuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt op dezelfde manier berekend als de nettoschuldquote, onder die voorwaarde dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (bedragen x € 1.000)		rek. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024	begr. 2025
Vaste schulden	+	78.896	88.821	86.889	90.806	89.623	91.239
Netto vlottende schuld	+	1.873	9.821	8.988	8.920	8.521	6.678
Overlopende passiva	+	6.365	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, b,c,d,e,f)*	-	7.709	7.817	5.654	5.133	4.715	4.398
Uitzettingen < 1 jaar	-	10.775	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Liquide middelen	-	434	500	500	500	500	500
Overlopende activa	-	5.178	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal		63.038	82.825	82.223	86.593	85.429	85.519
Totale baten, excl. mutaties reserves		59.033	51.524	53.414	53.008	52.355	52.466
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		106,8%	160,8%	153,9%	163,4%	163,2%	163,0%

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)	rek. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024	begr. 2025
Eigen vermogen	21.995	18.304	16.431	13.231	11.121	10.089
Balanstotaal	117.069	128.504	124.801	125.697	122.089	120.867
Solvabiliteit (ev/balanstotaal)	18,8%	14,2%	13,2%	10,5%	9,1%	8,3%

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in:

- de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen;
- in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen.

De solvabiliteitsratio geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves plus het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten. Met een solvabiliteit van 12,8 procent blijft Lisse onder de 'norm' van 20 procent.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is dat grondexploitatie kan bijdragen aan het verlagen van de schuld.

De voorraden bouwgrond (inclusief bouwgrond in exploitatie en overige voorraden) kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal 'voorraadquote' op. De

gemeente heeft naar verwachting geen bouwgronden in exploitatie per 1 januari 2021, ook al wil de gemeente een actiever grondbeleid gaan voeren.

Structurele exploitatieruimte

Structurele exploitatieruimte (bedragen x € 1.000)	rek. 2020	begr. 2021	begr. 2022	begr. 2023	begr. 2024	begr. 2025
Totale structurele lasten (A)	55.622	52.988	54.693	55.602	55.285	55.080
Totale structurele baten (B)	54.493	49.376	53.414	53.008	52.355	52.466
Totale structurele toevoegingen aan de reserves (C)	2.000	2.000	2.824	2.567	2.615	2.699
Totale structurele onttrekkingen aan de reserves (D)	3.482	4.591	4.482	4.109	4.026	3.972
Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. Mutaties reserves) (E)	59.033	51.524	53.414	53.008	52.355	52.466
Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%	0,6%	-2,0%	0,7%	-2,0%	-2,9%	-2,6%

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Hiervoor worden de structurele baten en structurele lasten vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. Dit kengetal is van belang voor de beoordeling van de financiële positie omdat het laat zien welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een eventuele financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of wat de ruimte is voor nieuw beleid. Er is voor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven, omdat er over het algemeen geen maximum is gesteld aan belastingentarieven (zoals bij de OZB en parkeerbelasting). Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente beheert een groot deel van de openbare ruimte. Hierin spelen zich een groot aantal activiteiten af, waaronder wonen, werken en recreëren. Kapitaalgoederen die in de openbare ruimte aanwezig zijn:

- infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken)
- voorzieningen (groen, sportfaciliteiten)
- gebouwen.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 12 uit het BBV, de belangrijkste kapitaalgoederen die de gemeente in eigendom en/of beheer heeft.

Inrichting en onderhoud hebben een directe relatie met elkaar. Sommige inrichtingen vragen veel onderhoud, andere juist weinig. Aangezien dit een substantieel onderdeel van de begroting vormt, willen we zicht krijgen op het noodzakelijk onderhoud van deze kapitaalgoederen.

Welke ontwikkelingen spelen er?

In 2021 wordt de ambitie vastgesteld voor de klimaatadaptatie. Klimaat krijgt daarmee nadrukkelijker een plek in de beheer- en onderhoudsplannen van de gemeente.

- In 2022 geven we, in lijn met het vastgestelde groenbeheerplan, verder invulling aan de biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- De Europese kaderrichtlijn Water stelt dat er in de toekomst meer natuurlijke oevers moeten komen. Daarnaast wordt in het vierde kwartaal van 2021 het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) vastgesteld, wat effect heeft op het beheer en onderhoud van de watergangen.
- Het integraal en duurzaam inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt verder ontwikkeld. Duurzame oplossingen zijn steeds vaker mogelijk.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

We willen onze kapitaalgoederen goed en duurzaam beheren. Goed onderhouden kapitaalgoederen dragen bij aan een positieve beleving van onze bewoners en aan draagvlak voor het realiseren van de uitvoeringsprogramma's. Het niveau van onderhoud is vastgelegd in beleid. Om grote wisselingen in de exploitatie te voorkomen, werken we onder andere met onderhoudsvoorzieningen. Daaraan voegen we jaarlijks een vast bedrag toe. De uitname kan per jaar verschillen. Met duurzaam beheer en onderhoud streven we naar een minimaal negatief effect op het milieu.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Prioriteiten	Doelstelling	Activiteiten 2021
Beheerplannen worden actueel gehouden.	Het realiseren van een structureel adequaat onderhoudsniveau.	Beheerplannen worden (regionaal) zoveel mogelijk geüniformeerd om integraal beheer en meer duurzame oplossingen mogelijk te maken.
Toepassing LED-verlichting.	Vermindering energieverbruik en uitstoot CO ₂ .	Volgens een geactualiseerd vervangingsplan wordt de openbare verlichting vervangen door LED.

Prioriteiten	Doelstelling	Activiteiten 2021
Onkruidbestrijding op verharding verduurzamen.	Het schoonhouden van verharding integraal aanpakken.	Het schoonhouden en onkruidvrij houden van de verharding op beeldkwaliteit zonder bestrijdingsmiddelen.
Opstellen van beleid.	Met nieuw beleid, passend in het huidige tijdsbeeld, kunnen nieuwe uitvoeringsprogramma's worden opgesteld.	Uitvoering van programma's op basis van beleid: duurzaamheid openbare ruimte, afvalbeleid, groenbeleid, beleid wegen en speelplaatsen.
Samenwerking met Katwijk, Noordwijk, Lisse, het Hoogheemraadschap van Rijnland en waterleidingsbedrijf Dunea.	Uitvoeren Integraal Afvalwaterketepnlan (IAWKP).	Uitwerken van IAWKP in afzonderlijke projecten.

Gemeentelijke gebouwen en objecten

Naam Beleidsplan	Beleidsplan beheer gemeentelijke gebouwen Lisse 2021-2024
Vastgesteld	2021
Looptijd	2021-2024
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	In beleidsplan is per categorie het kwaliteitsniveau benoemd
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Meerjarenonderhoudsplan
Looptijd	2021-2040
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening gemeentelijke gebouwen Lisse

Voorziening gemeentelijke gebouwen Lisse*

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	822	756	787	655
Storting	174	174	174	174
Uitname	240	143	303	296
Stand per 31 december	756	787	655	534

* Eind 2021 stellen we de geactualiseerde meerjarenonderhoudsplannen en het beleidsplan vast. Daarin zijn de nieuwe benodigde storting en uitname in de voorziening opgenomen. Deze gegevens zijn nog niet verwerkt in deze tabel.

Uitvoering in 2022

Kleinschalig en groot planmatig onderhoud aan diverse gebouwen

Sportpark

Naam Beleidsplan	-
Vastgesteld	-

Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheer- en onderhoudsplannen	Beheerplan Sportpark Ter Specke 2019-2028
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2028
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2022	2023	2024	2025
(x € 1.000)				
Investeringsbedragen	0	0	400	0

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

FC Lisse: Lichte toplaag renovatie natuurgras.

Toelichting

In 2019 vond de visuele beoordeling van de sportvoorzieningen plaats; een momentopname. Met name voor de natuurlijke sportvloeren en sportparkinrichting is het beeld veranderlijk door weersinvloeden, speelintensiteit en het tijdstip van beoordeling (op welk moment in het speelseizoen van een sport). Dit laatste heeft vooral invloed op de natuurgrasvelden. Hierdoor kan geplande uitvoering verschuiven.

Vanaf 2020 is het dagelijks onderhoud overgedragen aan de verenigingen; de gemeente voert nog slechts een klein aantal werkzaamheden uit. Afspraken over het onderhoud tussen de vereniging en gemeente zijn per vereniging in een convenant vastgelegd. Elk kwartaal voert een extern inspecteur namens de gemeente een schouw uit van de werkzaamheden door de vereniging om na te gaan of gemaakte afspraken gehaald zijn of bijgesteld moeten worden. Ook bepaalt de extern inspecteur of renovaties wellicht kunnen worden uitgesteld of juist eerder moeten plaatsvinden.

Tijdens de schouwen is vastgesteld dat de verenigingen het onderhoud goed hebben opgepakt en dat de kwaliteit op orde is. Zonder aanpassingen is ook voor 2022 het dagelijks onderhoud ondergebracht bij de verenigingen.

Riolering

Naam Beleidsplan	Integraal Afvalwaterketenplan 2017-2021
Vastgesteld	2017
Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	n.v.t.
Looptijd	n.v.t.
Actualisatie	n.v.t.
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Riolering

Onderwerp	2022	2023	2024	2025
(x € 1.000)				
Investeringsbedragen	368	2608	953	2276

Voorziening Riolering

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	2219	2668	1311	1369
Storting	709	765	830	888
Uitname	260	2122	772	1892
Stand per 31 december	2668	1311	1369	365

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

Aanleg drainage Van Speijkstraat gedeelte Kanaalstraat - De Ruijterstraat

Rioolvervanging-renovatie/aanleg drainage/afkoppelen J. Israelstraat, V. Ostadestraat en J. van Ruysdaelplein gedeeltelijk

Sanering drie rioleringsoverstorten Zeeheldenwijk

Toelichting

In het integraal afvalwaterketenplan staat het gemeentelijk beleid beschreven voor het stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. Met het oog op de bescherming van de volksgezondheid, het tegengaan van wateroverlast en de bescherming van het milieu, zijn hiervoor speciale voorzieningen nodig. Het plan is afgestemd op het riolerings- en zuiveringsbeleid in de Bollenstreek en is de basis voor integrale toetsing aan de geldende wet- en regelgeving in de regio. Daarnaast biedt het beleidskaders in de afvalwaterketen, wat tot betere afstemming van het riool- en zuiveringsbeheer in de zuiveringskring leidt.

Het is voor de gemeente van belang een goede integrale beleidsafweging te maken op het gebied van de rioleringszorg, de bodem- en waterkwaliteit en de gemeentelijke infrastructuur. Het afvalwaterketenplan helpt hierbij. Daarnaast heeft de gemeente zorgplicht voor inzameling en transport van stedelijk afvalwater, doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater en voor het treffen van maatregelen om nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of beperken. Op basis van de financiële consequenties van het plan stellen we de hoogte van de rioolheffing vast.

Eind 2021 wordt in het Cluster Bollenstreek in samenwerking met de gemeenten Katwijk, Noordwijk en Teylingen, het hoogheemraadschap van Rijnland en het waterleidingbedrijf Dunea, een nieuw geactualiseerd waterketenplan ter vaststelling voorgelegd aan de raad.

Groen	
Naam Beleidsplan	Groenatlas 2008 - 2017
Vastgesteld	2008
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	Wordt meegenomen in de omgevingsvisie
Vastgesteld kwaliteitsniveau	A in het winkelgebied en B in de rest van Lisse.
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Groenbeheerplan 2021-2030
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2030
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2022	2023	2024	2025
(x € 1.000)				
Investeringsbedragen	250	475	475	475

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

Wegwerken uitgestelde vervanging.

Onderwerp				
(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Voor het versterken van biodiversiteit is in de exploitatiebegroting (65702001 3809001) het volgende opgenomen.	50	50	50	50

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

Uitvoering geven aan de beheervisie 'Bermen en oevers' en beheervisie 'Groen-Biodiversiteit-Klimaatadaptatie'. De uitvoering richt zich steeds meer op ecologisch beheer, wat de biodiversiteit van planten en insecten bevordert. Zo gaan we testen met sinusbeheer om de omstandigheden voor insecten, met name vlinders, zo goed mogelijk te krijgen.

Toelichting

In 2019 is het groenbeleid geactualiseerd en vastgelegd in een nieuw (concept) groenbeleidsplan. Omdat in 2022 de omgevingsvisie voor Lisse wordt opgesteld en beleidsplannen hiermee komen te vervallen, is besloten om het nieuwe groenbeleid niet te laten vaststellen. Wel vormt dit beleidsplan een belangrijke basis voor het onderdeel groen in de omgevingsvisie.

Groenbeheerplan 2021-2030

Op 17 juni 2021 heeft de raad het 'Groenbeheerplan Lisse 2021-2030' vastgesteld en daarmee de kaders voor het groenbeheer voor een periode van tien jaar. Het plan beschrijft het areaal, de huidige en beoogde kwaliteit en de bijbehorende inzet van de financiële middelen.

Bomen	
Naam Beleidsplan	Bomenbeleidsplan
Vastgesteld	2014
Looptijd	15 jaar
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	N.v.t.
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Opgenomen in het groenbeheerplan Lisse 2021-2030.
Looptijd	
Actualisatie	
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening herplantplicht bomen

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

Uitvoering van uitgestelde vervanging van bomen in 2020 en 2021.

Voorziening herplantplicht bomen				
(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	16	16	16	16
Storting	0	0	0	0

Uitname	0	0	0	0
Stand per 31 december	16	16	16	16

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

Onderhoud:jaarlijks wordt een derde deel van de bomen beoordeeld, waarna zo nodig maatregelen worden genomen als het snoeien en incidenteel vervangen van bomen.

In 2022 worden de wijken Meer en Duin, Meerenburgh, Oranjewijk, Zeeheldenwijk, Centrum, Bloemenwijk en Van Rijckevorsel beoordeeld.

Vervanging bomen:

Voor het vervangen van bomen staan de volgende locaties ingepland: Schilderwijk, in verband met rioolvervanging.

Ziekte en Plagen:

Prioriteit ligt bij de bestrijding van de eikenprocessierups en essentaksterfte.

Toelichting

De afgelopen jaren zijn de achterstanden in het onderhoud ingelopen. De kwaliteit van de bomen neemt af door onder andere ziekten, plagen, klimaatstress en ouderdom. In 2019 werden in Lisse voor het eerst nesten van de eikenprocessierups in een paar bomen waargenomen. In 2021 is dit aantal opgelopen en bevinden zich nesten in honderd tot tweehonderd bomen. Bestrijding vindt plaats door het wegzuigen van de nesten uit de bomen.

Om de rups tegen te gaan, hangen we nestkasten op locaties waar vorig jaar eikenprocessierupsen zijn waargenomen. Op de lange termijn streven wij naar een natuurlijke balans. Dit doen we daarnaast door bermen ecologisch te maaien en in te zaaien voor een toename van het aantal plantensoorten in een gebied. Dit trekt natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups aan. Bovendien streven we naar meer diversiteit in het bomenbestand.

De (preventieve) bestrijding van de eikenprocessierups en essentaksterfte wordt de komende jaren naar verwachting steeds intensiever. Dit heeft financiële gevolgen.

Wegen	
Naam Beleidsplan	Beleidsplan Wegen
Vastgesteld	2018
Looptijd	2017-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheer- en onderhoudplannen	Meerjarenplanning groot onderhoud wegen
Looptijd	2 jaar
Actualisatie	Jaarlijks
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Wegen

Onderwerp				
(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Bedragen t.l.v. voorziening	620	620	620	620

Voorziening Wegen				
(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	978	978	978	978

Storting	620	620	620	620
Uitname	620	620	620	620
Stand per 31 december	978	978	978	978

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

Klein onderhoud wegen op diverse locaties

Groot onderhoud elementenverhardingen op diverse locaties

Groot onderhoud asfaltverhardingen op diverse locaties

Onderhoud belijning

Toelichting

Het beleidsplan 'Wegen' omvat het gemeentelijk wegenbeleid. Doel ervan is doelhet leggen van een bestuurlijke, beheersmatige en financiële basis voor het wegbeheer in de komende vijf jaar, met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren.

In het beleidsplan worden de beleidskaders omschreven en uitgewerkt tot beleidsdoelstellingen en strategieën. Ook bevat het de kwaliteitsniveaus waaraan de wegen moeten voldoen. Eind 2021 wordt een nieuw geactualiseerd beleidsplan voor de planperiode 2022 tot en met 2026 ter vaststelling voorgelegd, inclusief de keuze voor het kwaliteitsniveau per type weg. Deze kwaliteitsniveaus zijn gebaseerd op de richtlijnen van het CROW (nationaal kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte).

Speelplaatsen

Naam Beleidsplan	Uitvoeringsprogramma spelen en sporten buitenruimte 2020
Vastgesteld	2020
Looptijd	2020 - 2030
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Vervangingsplan spelen
Looptijd	Wordt jaarlijks herzien door de beheerder op basis van inspectiegegevens.
Actualisatie	2021
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Investeringsbedragen	137	97	143	102
Exploitatiebedragen	31	31	31	31
Exploitatiebedrag (Verwijderen speelplaatsen)	3	3	3	3

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

- Herinrichten van speelplaatsen op basis van het vervangingsplan spelen
- Hoofdinspectie laten uitvoeren
- Actualiseren van de online plattegrond met speelplaatsen
- Uitvoeren van groot onderhoud
- Uitvoeren onderhoud kunstgras
- Oude speelplaatsen verwijderen conform het uitvoeringsprogramma

Straatmeubilair, bebording en bewegwijzering

Naam Beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	2021
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Eind 2021 krijgt het college het uitvoeringsprogramma 'straatmeubilair' aangeboden.
Naam voorziening/reserve	-

Onderwerp

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Investeringsbedragen	-	-	-	-
Exploitatiebedragen	36	36	36	36

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

- Straatnaamborden op orde brengen
- Jaarlijks beheer en onderhoud op de openbare watertappunten

Openbare verlichting

Naam Beleidsplan	Beleidsplan Openbare verlichting
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Alle verlichting in 2030 vervangen door LED
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan Openbare Verlichting 2018-2022
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Investeringsbedragen	181	219	191	
Bedragen t.i.v. exploitatie	78	78	78	78

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)

In 2018 is het beheerbeleidsplan 'Openbare verlichting 2018-2022' vastgesteld. Hierin is een programma opgenomen voor de vervanging van lichtmasten door LED-verlichting in de periode 2018-2022, inclusief de financiële gevolgen daarvan.

Investering: op basis van het beleidsplan wordt ieder jaar een deel van de verlichting vervangen door LED-verlichting met als doel om in 2030 50 procent energie te besparen ten opzichte van 2013. In 2030 is dan alles LED-verlichting.

Exploitatie: onderhoud is jaarlijks € 78.000.

Civiele kunstwerken

Naam Beleidsplan	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2018-2022
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2018-2022
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening M.O.P. Bruggen

Onderwerp				
(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Investeringsbedragen	130	93	0	150
Bedragen t.i.v. exploitatie	42	43	44	45
Bedragen t.i.v. voorziening	37	37	37	37

Voorziening M.O.P. Bruggen

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	90	109	127	149
Storting	56	56	56	56
Uitname	37	37	37	37
Stand per 31 december	109	127	149	156

Uitvoering in 2022 (omschrijving activiteit)

In het beheerbeleidsplan 'Civiele kunstwerken 2018-2022' is een programma voor onderhoud en de vervanging van de civiele kunstwerken opgenomen voor 2018-2022 en de financiële gevolgen daarvan.

Voorziening groot onderhoud.

Exploitatie: klein onderhoud (€12.000), overige goederen en diensten (€20.500).

Investering: In 2022 staat de vervanging van de fietsbruggen 10 en 14 in de Blinkerd gepland.

Baggeren

Naam Beleidsplan	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Vastgesteld	2018

Looptijd	2013-2022
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Looptijd	2013-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	Voorziening Baggeren

Voorziening Baggeren

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	563	609	609	609
Storting	70	70	70	70
Uitname	58	70	70	70
Stand per 31 december	609	609	609	609

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)

In HLT-verband is een baggerbestek opgesteld en uitgevoerd in 2018 –2019 en in 2020 is een nieuw uitvoeringsbestek opgesteld voor de uitvoeringsperiode 2021-2022. De baggerwerkzaamheden van circa 3.000m³ starten in het vierde kwartaal van 2021 om te worden afgerond in het eerste kwartaal van 2022. Baggeren is tevens onderdeel van het Programma Water en Klimaatadaptatie dat in het vierde kwartaal van 2021 wordt opgemaakt. Hierin geeft de gemeente een doorkijk in het beheer van watergangen, oevers en duikers in relatie klimaatverandering.

Oevers

Naam Beleidsplan	Beleidsplan oevers 2019-2028
Vastgesteld	2018
Looptijd	2019-2028
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	Voorziening beschoeiingen

Voorziening beschoeiingen

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	266	266	266	266
Storting	169	169	169	169
Uitname	149	149	149	149
Stand per 31 december	286	306	326	346

Uitvoering in 2021 (omschrijving activiteit)

In het vierde kwartaal van 2021 wordt er een Programma Water en Klimaatadaptatie opgesteld voor de uitvoering in 2022. De aanbesteding en uitvoering oeverbescherming wordt in HLT-verband opgepakt.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders van de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Centraal in deze wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit doet en een beeld te geven van de stand van zaken, gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen.

Algemeen

De raad heeft in oktober 2014 de nota 'Financiering' vastgesteld. Deze nota vormt het kader voor beleid en uitvoering van de *treasury*functie. Afhankelijk van de hoogte en de verwachte duur van een liquiditeitstekort of -overschot, wordt vermogen tijdelijk of langdurig aangetrokken of uitgezet. Het uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is dat de kasgeldlimiet optimaal wordt benut en zoveel mogelijk kort vermogen wordt aangetrokken. Benadrukt wordt dat de *treasury*functie uitsluitend de publieke taak dient en dat een prudent beleid wordt gevoerd dat past binnen de kaders van de Wet fido.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Rente ontwikkelingen/rentevisie

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft in maart 2016 de herfinancieringsrente verlaagd naar 0,00 procent. Momenteel (augustus 2021) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaandskasgeldleningen -0,15 procent (te ontvangen). Het tarief voor negatieve saldi op de rekening-courant (rood staan) is 2,45 procent (te betalen). De vergoedingen bij het schatkistbankieren staan op 0,00 procent.

De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen voor looptijden van vijf en tien jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel respectievelijk -0,14 procent en 0,05 procent. De verwachting is dat deze rentetarieven voorlopig ongeveer op dit niveau blijven of iets dalen. Substantiële rentestijgingen liggen niet in de lijn der verwachting, vooral omdat de inflatieverwachting nog achterblijft bij de ECB-doelstellingen.

Gemeentelijke ontwikkelingen

In 2020 heeft Lisse een langlopende lening ter grootte van € 12.000.000 aangetrokken. Gelet op de schuldpositie en het solvabiliteitspercentage is het raadzaam om de investeringsuitgaven te temporiseren.

Liquiditeitsprognoses

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we één à twee liquiditeitsprognoses op met een horizon van vier jaar.

Garantiestelling leningen en verstrekken van leningen

Op 1 juli 2021 is de beleidsregel 'Leningen en garanties' in werking getreden. Deze beleidsregel voorziet in een uniform proces en objectief beoordelingskader voor nieuwe leningen en garanties. Beleid is leningen of garanties uit hoofde van de publieke taak alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Is er een andere voorziening beschikbaar? Dan verstrekt de gemeente uitsluitend een aanvullende lening of garantie. Voor garantstelling gelden de voorwaarden uit de nota 'Financiering'.

Risicobeheer

Het risicobeheer is gericht op het beperken van financiële risico's. In het financieringsstatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is voornamelijk gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten.

De Wet fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico. Daarbij zijn de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen ter beperking van renterisico's. De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot één jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5 procent van de totale lasten op de begroting.

De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar. De verplichte aflossingen en renteherzieningen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20 procent van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is om het risico te beperken dat bij herfinanciering van de leningen een rentestijging leidt tot financiële problemen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2022 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 4,9 miljoen te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.

Gelet op de te verwachten relatief lage rente voor kort krediet, maken we zoveel mogelijk gebruik van de toegestane norm, tenzij we sterke rentestijgingen verwachten op de kapitaalmarkt.

Bedragen x €1.000

Kasgeldlimiet	2022	2023	2024	2025
Begrotingstotaal lasten	57.912	58.222	58.374	57.781
Maximaal toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	4.923	4.949	4.962	4.911
Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	954	721	-401	-661
Ruimte onder kasgeldlimiet	3.969	4.228	5.362	5.572

Renterisiconorm

De renterisiconorm bedraagt voor 2022 afgerond € 11,6 miljoen.

De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisiconorm blijven.

Bedragen x €1.000

	Renterisiconorm	2022	2023	2024	2025
1	Renteherziening op langlopende schuld o	0	0	0	0
2	Te betalen aflossingen	3.766	4.083	4.183	4.383
3	Renterisico (1 en 2)	3.766	4.083	4.183	4.383
4	Renterisiconorm	11.582	11.644	11.675	11.556
5a	Ruimte onder risiconorm	7.816	7.561	7.492	7.173
5b	Overschrijding risiconorm				
4a	Begrotingstotaal lasten	57.912	58.222	58.374	57.781
4	Renterisiconorm 20% van begrotingstota	11.582	11.644	11.675	11.556

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2022 houden we boekhoudkundig rekening met een financieringsbehoefte van € 1 miljoen. Dit is een uitkomst van de geprognosticeerde balans. Er is een meer gedetailleerde liquiditeitsprognose voor de lange termijn gemaakt op basis van verwachte inkomsten en uitgaven gedurende 2022 tot en met 2025.

Bedragen x €1.000

	Financieringsbehoefte	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025
1	Reserves en voorzieningen	24.924	21.971	19.945	18.950
2	Langlopende leningen	86.889	90.806	89.623	91.239
3	Totaal vaste financieringsmiddelen	111.813	112.777	109.568	110.189
4	Boekwaarde investeringen, incl. voorraden grond	112.801	113.697	110.089	108.867
5	Financieringstekort/overschot (3 – 4)	-988	-920	-521	1.322

Verstreckte leningen

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de publieke taak. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Bedragen x €1.000

Verstreckte leningen	Begin 2022	Aflossing	Eind 2022
Duimelijntje	11	5	6
Stichting Jenaplanscholen	6	1	5
FC Lisse	135	15	120
Stg. Expl. Gebouw 't Speelkwartier	233		233
Stichting Volkshuisvesting Nederland (SVn)	3.099		3.099
Deelnemingen	1.322		1.322
Hypotheke gemeentepersoneel	2.791	600	2.191
Totaal	7.597	621	6.976

Rentemethodiek

In het vernieuwde BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook verplicht inzicht moet geven in:

- de rentelasten uit externe financiering;
- het renteresultaat;
- de wijze van rentetoerekening.

Met onderstaand overzicht en bijbehorende toelichting geven we invulling aan deze verplichting.

Renteomslag	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025
Restant korte financiering	4.500.000	4.500.000	4.500.000	4.500.000	4.500.000
Restant lange financiering	78.896.000	86.889.000	90.806.000	89.623.000	91.239.000
Totaal externe financiering	83.396.000	91.389.000	95.306.000	94.123.000	95.739.000
Gewogen gemiddeld rentepercentage externe financiering	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	1,5%
tbv rente eigen vermogen (nvt)					

a1. De externe rentelasten over de korte financiering	+	0	0	0	0	0
a2. De externe rentelasten over de lange financiering	+	1.854.631	1.806.530	1.736.761	1.692.750	1.522.528
b. De externe rentebaten	-/-	93.799	92.027	84.695	84.695	84.695
Totaal door te rekenen externe rente		1.760.832	1.714.503	1.652.066	1.608.055	1.437.833
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	0	0	0	0	0
c2. De rentelasten van projectfinanciering	-/-	0	0	0	0	0
c3. De rentebaten van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	+	0	0	0	0	0
Saldo door te rekenen externe rente		1.760.832	1.714.503	1.652.066	1.608.055	1.437.833
d1. Rente over eigen vermogen	+	0	0	0	0	0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+	0	0	0	0	0
De aan taakvelden toe te rekenen rente		1.760.832	1.714.503	1.652.066	1.608.055	1.437.833
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	1.888.330	2.070.075	2.113.740	2.122.652	2.078.488
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		-127.498	-355.572	-461.674	-514.597	-640.655
Boekwaarde activa tbv renteomslag, excl. verstrekte leningen		93.714.000	107.147.000	108.564.000	105.374.000	104.469.000
Omslagrenteberekening		1,88%	1,60%	1,52%	1,53%	1,38%
Na afronding		2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	1,00%

EMU-saldo en de Wet HOF

De Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF) bevat een richtlijn over de tekortnorm voor de decentrale overheden. Dit houdt in dat aan de kasstroom van de lagere overheden gezamenlijk (het EMU-saldo, waarbij EMU staat voor Economische en Monetaire Unie) een maximum is gesteld. Dit is voor iedere gemeente vertaald in een zogenoemde referentiewaarde (fictief aandeel). Voor Lisse bedraagt deze waarde ± € 1,9 miljoen. Aan eventuele overschrijdingen zijn nog geen sancties verbonden.

Overzicht EMU-saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3 procent waarmee Nederland in het verleden werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken, zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel. Zie het overzicht 'Financiële positie' in deze begroting.

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo schrijft het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voor. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo. Zie het overzicht 'Financiële positie' in deze begroting.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Gemeenschappelijke regeling werkorganisatie HLTsamen

De bedrijfsvoering van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. HLTsamen is een ambtelijke werkorganisatie; de gemeenten zijn bestuurlijk zelfstandig.

De werkorganisatie HLTsamen ondersteunt de zelfstandige gemeentebesturen bij de strategische denkkraft en de uitvoering van hun taken. De aandacht van HLTsamen richt zich daarbij op de realisatie van de visie en de ambities op het gebied van kwaliteit, kostenreductie, kwetsbaarheid en een verbeterde strategische positie (3K's en S).

In 2021 is de organisatie gestart met de fase van het verder doorontwikkelen van HLTsamen, wetende dat de basis grotendeels op orde is. Pijlen zijn gericht op behouden van het goede en een oplossing zoeken voor zaken die nog niet optimaal verlopen, zoals het integraal samenwerken aan complexe opgaven. De organisatie is zich er hierbij van bewust dat maatschappelijke en technologische ontwikkelingen elkaar steeds sneller opvolgen en de vraagstukken complexer maken. Eind 2021 is er zicht op de organisatiekoers tot 2025 en de noodzakelijke stappen om daar te komen. De evaluatie van HLTsamen volgt medio 2022.

In deze programmabegroting zijn kosten opgenomen van de werkorganisatie HLTsamen. Deze zijn gebaseerd op de uitvoering van de politieke programma's van Hillegom, Lisse en Teylingen.

Invoering rechtmatigheidsverantwoording

De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording voor gemeenten is uitgesteld. De verwachting is dat dit ingaat op 1 januari 2022. In de huidige situatie geeft de accountant in de controleverklaring een oordeel over de rechtmatigheid van het handelen van de gemeente. Met ingang van volgend jaar legt het college van B&W rechtstreeks verantwoording af over de (financiële) rechtmatigheid van het gevoerde bestuur. Dit doet het aan de hand van de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening. De accountant controleert vervolgens de rechtmatigheidsverantwoording op getrouwheid. De accountant kijkt dus of de verantwoording van het college juist en volledig is.

Binnen HLTsamen wordt gewerkt aan de implementatie van de rechtmatigheidsverantwoording op basis van 'three lines management'-model. In de tabel hieronder zijn de 'three lines' uitgewerkt.

Lines of Defence	Algemeen	Gemeente	Rol
	Raad van Commissarissen	Gemeenteraad	Toezicht
	Raad van Bestuur	College van B&W	Eindverantwoordelijk en toezicht
3 ^e Lijn	<ul style="list-style-type: none"> • Interne auditfunctie 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbijzonderde interne controlefunctie • Concern control 	Totaaloverzicht, aanvullende zekerheid over in control zijn
2 ^e Lijn	<ul style="list-style-type: none"> • Controlling • Riskmanagement • Compliance • Kwaliteitsmanagement • Etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Business control • Financial control • Dienst-/Sector-/Domeincontroller • Kwaliteitsmedewerker • Etc. 	Ondersteunend en verantwoordelijk voor de infrastructuur, methodiek, richtlijnen etc.
1 ^e Lijn	<ul style="list-style-type: none"> • Business management • Divisie-/unitmanagement 	<ul style="list-style-type: none"> • Directie • Afdelingsmanager/-hoofd • Teammanager/-leider • Coördinator • Etc. 	Primair verantwoordelijk voor goede interne beheersing (control)

De nieuwe rechtmatigheidsverantwoording vraagt van HLTsamen een beweging van interne controle naar interne beheersing. Met andere woorden: van achteraf gegevensgericht controleren en repareren, naar vooraf sturen en beheersen. De implementatie van het 'three lines'-model is hierbij een logische stap. In het laatste kwartaal van 2021 en in de loop van 2022 gaan we verder met de uitwerking en wordt u nader geïnformeerd.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft en medeverantwoordelijkheid draagt is (mede-eigenaarschap). Van een financieel belang is sprake als de gemeente middelen beschikbaar heeft gesteld die ze kwijt is wanneer de verbonden partij failliet gaat en/of in de financiële problemen komt en als de daaraan verbonden kosten verhaald kunnen worden op de gemeente. Van een bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, nv's en bv's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente met dat mede-eigenaarschap loopt, geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (*governance*). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, zoals bepaald in artikel 15 uit het BBV, de algemene visie op het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Welke ontwikkelingen spelen er?

In februari 2018 heeft de raad de nota 'Verbonden partijen' vastgesteld. Uitgangspunt daarvan is dat de gemeente uitsluitend overgaat tot samenwerking met een verbonden partij als dat bijdraagt aan de behartiging van het openbaar belang en het bevorderen van de doelmatigheid daarvan. Vervolgens is er een *governance*-regime voor prioritaire gemeenschappelijke regelingen vastgesteld. De vier grote gemeenschappelijke regelingen worden periodiek besproken in de expertteams. Dat zijn: Holland Rijnland, werkorganisatie HLTsamen, de MareGroep en de Intergemeentelijke Sociale Dienst Bollenstreek.

Stand van zaken wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen

De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) wordt gewijzigd. In oktober 2020 vond hierover een rondetafelgesprek plaats bij de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken. De VNG plaatste toen enkele kanttekeningen bij de voorgestelde wijzigingen. Zo vraagt zij zich af of deze wetswijziging de oplossing brengt voor de problemen waar raden mee kampen. Gemeenten hebben daarnaast een principieel bezwaar, namelijk potentiële rolvermenging tussen gemeenteraad en het college bij de nieuw te introduceren instrumenten, zoals de verruiming van de mogelijkheid om zienswijzen in te dienen. Dit geldt ook voor de instelling van een gemeenschappelijke adviescommissie. Binnen twee jaar na de datum van inwerkingtreding van de wet moeten deelnemers hun regeling in overeenstemming te brengen met de gewijzigde Wgr. De wijzigingen treden in werking op een bij Koninklijk Besluit te bepalen tijdstip. De VNG verwacht dat niet het geval is voor 1 januari 2022.

Overzicht met verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV. Hierbij onderscheiden we de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen en overige verbonden partijen. Per verbonden partij maken we duidelijk wat het belang van de gemeente is, welk openbaar belang daarmee wordt gediend en hoe groot dat belang is. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk mede-opdrachtgeverschap dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de

gemeente. Die rol komt terug in de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners die geen verbonden partijen zijn.

Onderstaand overzicht bevat de geprognosticeerde cijfers 2022 voor zover deze bekend zijn op het moment van schrijven. In regionaal verband is afgesproken dat de gemeenschappelijke regelingen bij een gelijkblijvend takenpakket de lasten voor de loonkosten met maximaal 1,4 procent mogen indexeren en voor de materiële kosten een indexering van 1,1 procent mogen toepassen.

Totaal overzicht bijdragen aan verbonden partijen

Naam	Begroot 2021	Begroot 2022
Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 11.819.000	€ 12.947.620
Holland Rijnland	€ 374.807	€ 383.794
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 10.287.599	€ 10.709.117
Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroepe	€ 1.886.145	€ 1.990.367
Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden	€ 1.385.000	€ 1.416.000
Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	€ 1.522.803	€ 1.460.559
Samenwerking Belastingen Bollenstreek	€ 474.575	€ 484.605
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 678.000	€ 688.000
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 107.479	€ 129.422
Vennootschappen en coöperaties		
De Meerlanden N.V.	€ 3.508.816	€ 2.567.927
Stichtingen en verenigingen		
Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	€ 142.244	€ 142.244
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	€ 32.186.468	€ 32.919.655

1. Gemeenschappelijke regelingen

HLTsamen			
Vestigingsplaats	Hillegom		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	De werkorganisatie biedt een kwalitatief hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen: per gemeente een wethouder en de burgemeester.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 800	€ 250

	Vreemd vermogen	€ 7.137	€ 8.919
	Resultaat		€ 0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van kwaliteit, kostenreductie, kwetsbaarheid en de verbeterde strategische positie.		
Overige informatie			

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. Het algemeen bestuur bestaat uit 33 leden, waarvan drie leden afkomstig uit de gemeente Hillegom. Het dagelijks bestuur bestaat uit acht leden waarvan 1 lid afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 839	€ 839
	Vreemd vermogen	€ 56.901	€ 56.901
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Sinds 2020 werkt Holland Rijnland met een nieuwe regionale agenda 2019-2023. Hierin staan gezamenlijk gedragen ambities op de beleidsterreinen ruimte (onder andere wonen, mobiliteit en biodiversiteit), de Regionale Energie Strategie, het sociaal domein en de strategische positionering van de regio.		
Overige informatie			

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	
Vestigingsplaats	Lisse
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit twee wethouders per deelnemende gemeente en het dagelijks bestuur uit één wethouder per deelnemende gemeente.

Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen		
	Vreemd vermogen		
	Resultaat		
Risico's	De ISD heeft geen eigen vermogen. De deelnemende gemeenten hebben bij de oprichting besloten dat de ISD geen reserves vormt. Eventuele financiële tegenvallers zijn voor rekening en risico van de deelnemende gemeenten. De ISD heeft te maken met onzekerheden en risico's. Een aantal daarvan is nagenoeg uit te sluiten, te beheersen of te beperken door tijdig maatregelen te nemen, verzekeringen af te sluiten en alert te zijn op veranderingen. De ISD heeft in haar begroting 2022 in kaart gebracht welke risico's de gemeenten dan wel de ISD lopen.		
Ontwikkelingen	<ul style="list-style-type: none"> - Het verder professionaliseren van de vroegtijdige signalering van schulden en de ondersteuning van ondernemers met problematische schulden. - Het in werking treden van de nieuwe Wet inburgering vanaf 1 januari 2022. -De verwachte stijging van het aantal bijstandsklanten in 2022 als een economisch gevolg van de coronacrisis. -Gemeenten onderzoeken de mogelijkheden van algemene voorzieningen (bijvoorbeeld een was- en strijkservice). Deze ontwikkelingen kunnen invloed hebben op de maatwerkvoorzieningen die de ISD uitvoert. 		
Overige informatie			

Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep (GR KDB)			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Maregroep verzorgt de plaatsing van mensen met een Wsw-indicatie. MareGroep verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstroom medewerkers.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit één wethouder en het dagelijks bestuur uit één wethouder.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 3.550	€ 3.550
	Vreemd vermogen	€ 1.600	€ 1.600
	Resultaat		€ 1.630

Risico's	<p>Vanuit de risico-inventarisatie zijn de volgende risico's naar voren gekomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daling resultaat MareGroep: door de afbouw van de Wsw-populatie en mogelijke economische ontwikkelingen kan het resultaat van MareGroep lager worden dan voorheen. Het resultaat van MareGroep wordt aan de Gr KDB uitgekeerd en vormt zo een deel van de dekking in het exploitatietekort Gr KDB. • Personeelskosten Wsw: arbeidsvoorwaardelijke omstandigheden kunnen leiden tot een stijging van de personeelskosten. Een voorbeeld hiervan is de verplichting om een transitievergoeding te betalen bij ontslag. • Personeelskosten SPW: de huidige bezetting is mogelijk niet toereikend, omdat er andere kwaliteiten gevraagd om de taken te vervullen. Extra kosten kunnen ontstaan in de vorm van omscholing, outplacement en het aantrekken van extra vast personeel.
Ontwikkelingen	De realisatie van de toekomstvisie MareGroep 2.0 en de integratie van het Servicepunt Werk en de Maregroep in één werkorganisatie waarin de huidige taken worden uitgevoerd.
Overige informatie	

Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	<p>De Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden, met als uitvoerende eenheden de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hollands Midden, bureau GHOR Hollands Midden, de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Hollands Midden en het Zorg- en Veiligheidshuis, heeft ten doel de belangen te behartigen van de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid en de ambulancezorg.</p> <p>De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisisomstandigheden.</p>		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit de portefeuillehouders volksgezondheid en burgermeesters van de achttien deelnemende gemeenten. Het dagelijks bestuur bestaat uit zes leden, van wie geen afkomstig is uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	De kosten van RDOG Hollands Midden worden gedragen door de deelnemende gemeenten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 3.401	€ 3.533
	Vreemd vermogen	€ 31.697	€ 29.983
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	<p>Met het programma RDOG 2024 wil de RDOG Hollands Midden de organisatie betrouwbaar, wendbaar en datagedreven laten werken. Doel is dat de organisatie de interne processen verbetert, zodat de inwoners van Hollands Midden merkbaar betere ondersteuning krijgen. Een nieuwe organisatiestructuur is op 1 januari 2021 geïmplementeerd en er is een nieuw administratief systeem ingericht. Ten slotte zijn de projectplannen voor de overige projecten van het programma uitgewerkt. Dit heeft goed zicht gegeven op de maatschappelijke baten, de totale kosten en opbrengsten van het programma. Dit is verwerkt in de tweede businesscase RDOG2024.</p> <p>Sinds 1 januari 2021 zijn twee bestuursadviescommissies (BAC) ingesteld binnen de RDOG HM: de BAC publieke gezondheid HM (BAC PG) en de BAC Zorg- en veiligheidshuis (BAC ZVH). Deze BAC's geven een zwaarwegend advies aan het algemeen bestuur over de onderwerpen die zij behandelen. De RDOG HM is door de coronapandemie-taken (bron- en contactonderzoek, testen en vaccineren) fors gegroeid. Alle deze taken zijn belegd in een aparte Resultaat Verantwoordelijke Eenheid (RVE).</p>
Overige informatie	

Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)			
Vestigingsplaats			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. De achttien burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het dagelijks bestuur is samengesteld uit zes burgemeesters, van wie één afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 5.623	€ 5.473
	Vreemd vermogen	€ 48.868	€ 53.527
	Resultaat		€ -258
Risico's	<p>Uit het huidige risicoprofiel blijkt dat vier onderwerpen de komende jaren van grote invloed zijn op de risico's:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ klimaatadaptatie ■ energietransitie ■ cybersecurity ■ continuïteit 		

Ontwikkelingen	<p>Naast de beleidsdoelen op de vijf taken van de VRHM (meldkamer, risico- en crisisbeheersing, bevolkingszorg, GHOR en brandweerzorg), zijn in het beleidsplan ook gezamenlijke doelen benoemd, die gelden voor de gezamenlijke taakuitvoering over alle taken voor de periode 2020-2023:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Wij kennen en duiden de risico's uit het regionaal risicoprofiel en vertalen deze naar maatregelen voor de hele veiligheidsketen. ■ Wij maken burgers meer zelfredzaam en richten ons op risicogroepen. ■ Wij zijn competente adviseurs binnen het nieuwe omgevingsrecht. ■ Wij maken meer en slimmer gebruik van informatie. ■ Wij vergroten het inzicht in ons presteren. ■ Wij kennen onze partners (partnerprofiel). ■ Wij werken met en voor gemeenten aan (fysieke) veiligheid.
Overige informatie	

Samenwerking Belastingen Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Noordwijk		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Belastingen Bollenstreek verricht voor een aantal gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen: Wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.		
Bestuurlijk belang			
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 0	€ 0
	Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
	Resultaat		€ 0
Risico's	Geen bijzondere risico's		
Ontwikkelingen	Belastingen Bollenstreek is in gesprek met de Gemeentelijke Belastingen Kennemerland Zuid over samenwerking.		
Overige informatie			

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	
Vestigingsplaats	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	Uitvoering van de VTH-A taken (Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving en Advies) volgens de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming en Besluit Bodemkwaliteit.
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het algemeen bestuur en is afhankelijk van de gemeentebijdrage in verhouding tot de totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit vijf leden, van wie geen afkomstig uit de gemeente Hillegom. Het algemeen bestuur bestaat uit 26 leden, van wie twee bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.

Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 972	€ 1.318
	Vreemd vermogen	€ 5.226	€ 7.500
	Resultaat		€ 327
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	<ul style="list-style-type: none"> - De inwerkingtreding van de Omgevingswet in juli 2022 en de bijbehorende overdracht van de Bodemtaken van provincie naar gemeente. - Nieuwe manier van werken onder de Wet Kwaliteitsborging Bouwen (Wkb) per juli 2022. - In 2022 wordt een nieuwe Strategienota opgesteld. 		
Overige informatie	www.odwh.nl		

Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	De VAB verzorgt voor de 6 bollengemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: één wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 31	€ 31
	Vreemd vermogen	€ 84	€ 201
	Resultaat		
Risico's	De installatie is verouderd en de huurovereenkomst van de stationslocatie met Prorail loopt tot eind 2023. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek moeten investeringen worden gedaan om de continuïteit en de bedrijfszekerheid van de overslag te garanderen tot minimaal de einddatum van de huidige contracten voor de overslag, transport en de verwerking van gft- en restafval.		
Ontwikkelingen	Het contract voor het beheer van het overlaadstation is in 2019, via een Europese aanbesteding gegund aan de MeerlandenNV. Het nieuwe contract loopt tot en met 2023.		
Overige informatie			

2. Vennootschappen en coöperaties

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	
Vestigingsplaats	Hillegom

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij GOM zijn vijf Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling, waarbij vorm en inhoud worden gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.		
Bestuurlijk belang	Lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders: één wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Er is geen sprake van een jaarlijkse bijdrage.		
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere vier deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van 7 miljoen.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 325	€ 325
	Vreemd vermogen	€ 18.511	€ 15.321
	Resultaat		
Risico's	Met inachtneming van de kapitaalbreng van de gemeenten (€ 325.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels, is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere twee deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.		
Ontwikkelingen	In 2022 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2021-2025.		
Overige informatie			

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 0,62 procent aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit drie leden, van wie geen leden afkomstig uit de gemeenten.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 4.687.000	€ 4.991.000

	Vreemd vermogen	€ 135.041.000	€ 132.518.000
	Resultaat		€ 337.000
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. Met een balans van EUR 140 miljard is BNG Bank de vierde bank van Nederland.		
Overige informatie			

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)			
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	De gemeente Lisse is aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit één lid, dat niet afkomstig is uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	De gemeente heeft 377.188 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 205.272	€ 220.923
	Vreemd vermogen	€ 371.717	€ 358.551
	Resultaat		€ 15.651
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Dunea voert vaak innovatieve projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen, of om processen verder te optimaliseren zoals schone maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan greenport.		
Overige informatie			

Alliander N.V.	
Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Doelstelling/publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.
Bestuurlijk belang	De gemeente Lisse is aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit drie leden, van wie geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.

Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 3.942.000	€ 4.129.000
	Vreemd vermogen	€ 4.127.000	€ 4.216.000
	Resultaat		€ 334.000
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstroom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.		
Overige informatie			

De Meerlanden N.V.			
Vestigingsplaats	Hoofddorp		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	De Meerlanden werkt samen met een aantal gemeenten aan een schone en duurzame leef- en werkomgeving. Dit doen zij door de gemeenten schoon, heel en veilig te houden en door afval innovatief in te zamelen en te verwerken.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: één wethouder. Dagelijks bestuur: geen.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang			
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 28.209	€ 37.761
	Vreemd vermogen	€ 28.340	€ 26.633
	Resultaat		€ 2.200
Risico's	De (uniforme) tarieven zijn gebaseerd op (werkelijke) kostenallocatie. Dat betekent dat meer-/minderkosten doorberekend worden naar de aangesloten gemeenten.		
Ontwikkelingen	Meerlanden, als gezamenlijk overheidsbedrijf, verzorgt zijn diensten steeds meer op basis van uniforme tarieven. Dit betekent dat de aangesloten gemeenten evenredig belast worden met de kosten. Daarnaast investeert Meerlanden (in beleid en uitvoering) in een verdere ontwikkeling naar een circulaire economie. In 2021 wordt een aanpassing van de kapitaalstructuur van de Meerlanden ingezet. Naar verwachting geldt de nieuwe kapitaalstructuur vanaf 2022. Daarbij krijgen Hillegom en Lisse een groter belang. Het uitgangspunt bij de aanpassing van de kapitaalstructuur is dat de eigendomsverhouding van de deelnemende gemeenten een weerspiegeling is van het aantal huishoudens per gemeente.		
Overige informatie			

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)			
Vestigingsplaats	Heemstede		
Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen		
Doelstelling/publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie van gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.		
Bestuurlijk belang	De gemeentesecretaris van Lisse zit in het algemeen bestuur.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van contractueel vastgelegd afname capaciteit, vier maal acht uur per week.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2022	31-12-2022
	Eigen vermogen	€ 332	€ 332
	Vreemd vermogen	€ 198	€ 183
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Het maatschappelijk verantwoord inkopen is toegenomen in de werkzaamheden van Stichting RIJK. Stichting RIJK staat weer open voor een toename van het aantal deelnemers. Een groei van RIJK is beter om het voorzieningenniveau te kunnen garanderen. Naast nieuwe gemeenten is het ook belangrijk om verbonden partijen aan RIJK te blijven binden.		
Overige informatie			

Paragraaf Grondbeleid

Grondbeleid vormt een belangrijk middel om te kunnen sturen in de ruimtelijke planvorming en ontwikkeling. Het bevindt zich op het snijvlak van ruimtelijk ordeningsbeleid en financiën, en moet passen binnen de financiële mogelijkheden en ruimtelijke doelstellingen van de gemeente. De grote financiële belangen en risico's die gepaard gaan met ruimtelijke projecten vragen om voldoende sturingsmogelijkheden voor college en raad. In juni 2016 heeft de gemeenteraad de nota 'Grondbeleid' vastgesteld. In deze en andere beleidsstukken (zoals het handboek 'Projectmatig werken en de financiële verordening') en in wet- en regelgeving zijn de taken en bevoegdheden van gemeenteraad, college en ambtelijk apparaat omtrent grondbeleid verwoord.

De nadruk van het huidige grondbeleid van de gemeente Lisse ligt op het faciliteren van projectontwikkelaars, waardoor de risico's voor de gemeente kleiner worden. Onze rol hierbij is hoofdzakelijk kaderstellend en toetsend. Het voornemen van het college, zoals verwoord in het coalitieprogramma 2018-2022, is om een verschuiving in te zetten van faciliterend naar actief grondbeleid.

Ontwikkelingen

In de Integrale Structuurvisie (2011) worden de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen afgewogen die volgen uit verschillende beleidsterreinen. Om de hierin genoemde doelstellingen te realiseren zoeken we actief naar marktpartijen die de projectontwikkelingen voor eigen risico willen realiseren. In de Woonvisie 2021 staan kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen ten aanzien van de woningvoorraad. Deze doelstellingen zijn van groot belang voor de uitgangspunten van (nieuw vast te stellen) bouwprojecten.

In het coalitieprogramma 2018-2022 wordt ingezet op actiever grondbeleid. We gaan bekijken waar het mogelijk is gronden aan te kopen om de bouwopgave te versnellen. In het kader van de omgevingsvisie maken we een integrale ruimtelijke vertaalslag van de woningbouwopgave. Hierbij verkennen we op hoofdlijnen of actief grondbeleid bijdraagt aan het realiseren van de doelen.

Sinds de vaststelling van de jaarrekening 2016 heeft de gemeente geen projecten met een BIE-status (Bouwgronden in Exploitatie) meer in haar portefeuille. Er lopen nu vier facilitaire projecten. Dit zijn projecten waarbij de gemeente het project van een marktpartij begeleidt binnen de door de raad gestelde kaders. Voor de begeleiding van de projecten worden de kosten door de gemeente verhaald bij de projectontwikkelaars. Naast de facilitaire projecten zijn er projecten in de initiatieffase. De kosten daarvoor beschouwen wij als immateriële vaste activa, gelet op het raadsbesluit van december 2017.

Visie op grondbeleid

Grondbeleid is dienend beleid ter ondersteuning en verwezenlijking van hogere beleidsdoelstellingen zoals huisvesting, economie en openbare ruimte (verwoord in onder andere de Woonvisie en de Detailhandelsvisie). In de nota 'Grondbeleid' uit 2016 (aangevuld in 2019) worden de volgende doelstellingen ten aanzien van grondbeleid geformuleerd:

1. Bevorderen van gewenst ruimtegebruik.
2. Bevorderen van de gewenste ruimtelijke kwaliteit.
3. Bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten.
4. Beheersen van risico's van ruimtelijke ontwikkelingen voor de gemeente.

Het grondbeleid staat dus duidelijk ten dienste van andere beleidsdoelstellingen. Om de doelstellingen te verwezenlijken, kan de gemeente verschillende grondbeleidsinstrumenten inzetten. Denk aan onteigening of kostenverhaal. De keuze voor een instrument is maatwerk en

hangt in hoge mate af van de specifieke hogere doelstelling en de grondeigendomsverhoudingen. In de nota 'Grondbeleid' wordt de werkwijze voor het uitvoeren van grondbeleid beschreven.

Uitgangspunten en kaders

- Besluit Begroting Verantwoording (BBV)/Renteomslag;
- Vennootschapsbelasting;
- notitie 'Grondbeleid' (commissie-BBV);
- nota 'Grondbeleid';
- financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen;
- grondbeleid en risico's.

Besluit Begroting Verantwoording (BBV)/Renteomslag

Om de transparantie en de vergelijkbaarheid te verbeteren en de administratieve lasten terug te dringen, is in het BBV met ingang van het begrotingsjaar 2017 een aantal wijzigingen doorgevoerd. Wijzigingen die effect hebben op de voorraad gronden zijn:

- De rentetoerekening wordt gebaseerd op werkelijke rente over het vreemd vermogen.
- Richttermijn voor een grondexploitatie wordt tien jaar. Voor eventueel langer durende grondexploitaties moeten aanvullende beheersmaatregelen worden getroffen.
- Afschaffing van de categorie 'Niet in exploitatie opgenomen gronden'. Deze gronden vallen voortaan onder de materiële vaste activa.

Vennootschapsbelasting

Als gemeenten handelingen verrichten die worden beschouwd als ondernemingsactiviteit, moeten zij sinds 1 januari 2016 vennootschapsbelasting (VPB) betalen. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van (actief) grondbeleid (bouwgrond in exploitatie), is in beginsel belastbaar voor VPB. Op basis van de aangifte 2016 heeft de Belastingdienst het standpunt ingenomen dat er in Lisse geen actief grondbeleid wordt gevoerd en dat er geen sprake is van VPB-plicht. Tot op heden hanteren we bij de jaarlijkse aangifte VPB dit standpunt. Het enige resterende risico is dat de Belastingdienst bij latere aangiftes tot een ander oordeel komt op basis van gewijzigde feitelijke omstandigheden.

Notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken (commissie BBV)

Sinds de wijziging van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) in 2016 heeft de commissie BBV diverse stellige uitspraken en aanbevelingen gedaan en een veelheid aan vragen beantwoord over grondexploitatie en grondbeleid en de daarmee samenhangende problematiek. Om dit complexe vraagstuk voor de gebruiker overzichtelijk te houden, is besloten de verschillende uitingen samen te voegen in één document.

De nieuwe notitie 'Grondbeleid' geeft hieraan invulling. Hierin zijn niet alleen de bestaande notities over grondexploitatie en faciliterend grondbeleid aangevuld en geactualiseerd, maar zijn ook hoofdstukken toegevoegd over het belang van het grondbeleid voor raadsleden en over de paragraaf grondbeleid en de overige paragrafen. Hiermee wordt specifiek ingegaan op de informatiebehoefte voor de raad. Met deze notitie zijn de volgende notities en uitingen buiten werking gesteld:

- Notitie 'Grondexploitaties 2016' (maart 2016);
- Notitie 'Faciliterend grondbeleid' (maart 2016);
- Aanvulling 'Tussentijds winst nemen grondexploitaties' (maart 2018);
- Verwerken 'Onderhandenwerk grondexploitatie' (februari 2008).

Financiële uitgangspunten

In het geval van een particuliere (facilitaire) ontwikkeling waaraan de gemeente medewerking verleent, brengen we de te verhalen kosten in beeld. Het betreft minimaal de kosten van interne

uren van het ambtelijk apparaat en de inhuur. De kosten zijn gebaseerd op de zogenaamde plankostenscan en worden op de ontwikkelaar verhaald via een anterieure overeenkomst.

Nota 'Grondbeleid'

In juni 2016 heeft de gemeenteraad de nota 'Grondbeleid' vastgesteld. Hierin is omschreven dat de gemeente kiest voor gereserveerd grondbeleid. Deze beleidskeuze komt voor een groot deel voort uit financiële overwegingen: de gemeente wil zich richten op haar kerntaken en (financiële) risico's zoveel mogelijk uit de weg gaan. Daarom richt de gemeente zich actief op risicomanagement en projectmatig werken. De wijze waarop dat gebeurt, is vastgelegd in de nota 'Risicomanagement' en het handboek 'Projectmatig Werken'. De projectmatige werkwijze hebben we nog gedetailleerder uitgewerkt in het plan- en besluitvormingsinstrument. Het grondbeleid is in 2019 bijgesteld via een addendum bij de bestaande nota. In lijn met het coalitieakkoord hebben we daarmee de mogelijkheden tot het voeren van een actiever grondbeleid verruimd.

In de tweede helft van 2021 zijn we gestart met de herziening van de nota 'Grondbeleid'. De nieuwe nota wordt in 2021 ter vaststelling aan de raad voorgelegd.

Grondbeleid en risico's

Ruimtelijke projecten gaan altijd gepaard met risico's. Niet alleen operationele en strategische risico's, maar zeker ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen. Deze laatste risico's zijn door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden. Als risico's zich verwezenlijken, heeft dit gevolgen voor het financiële beeld van de gemeente. Daarom voeren we regelmatig risicoanalyses uit om risico's te identificeren, te beoordelen en waar nodig beheersmaatregelen te treffen.

Categorieën projecten Grondbeleid

Het BBV maakt onderscheid tussen verschillende soorten gronden: gronden die in bezit zijn van de gemeente en gronden die in bezit zijn van derden. Ook is van belang of de gronden een vaste of te veranderen bestemming hebben en met welk doel ze zijn verworven. In lijn met het BBV wordt in Lisse onderscheid gemaakt in de volgende soorten gronden en projecten:

- bouwgrond in exploitatie (BIE) (niet van toepassing in Lisse);
- faciliterende projecten;
- warme gronden;
- materiële vaste activa (MVA).

Hieronder lichten we van toepassing zijnde categorie in Lisse nader toe.

Faciliterend Grondbeleid

Definitie: Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente zelf geen grond in haar bezit. Niet de gemeente, maar een private ontwikkelaar voert de grondexploitatie. De kosten die de gemeente maakt, worden verhaald op de private partijen. Er is dus geen sprake van een bouwgrond in exploitatie of een voorraad grond in bezit van de gemeente, maar van een vordering op een derde partij. Feitelijk schiet de gemeente kosten voor die op basis van een overeenkomst worden teruggevorderd bij een derde partij, dan wel op basis van het exploitatieplan mogelijk in de toekomst kunnen worden teruggevorderd van een derde partij.

Relevante onderwerpen

Ook al is de gemeente bij de projecten niet risicodragend betrokken, er kan toch sprake zijn van risico's en verliezen:

1. Op basis van de wetgeving zijn niet alle te maken kosten via de plankostenscan verhaalbaar.
2. Er worden kosten gemaakt die bij het opstellen van de plankostenscan niet voorzien waren.
3. Uiteindelijk wordt er geen overeenkomst gesloten en/of gaat het project niet door.

4. Door de verkoop van gemeentelijke grond kan er winst gemaakt worden op het faciliterende project. Dit is naar de letter van de wet niet toegestaan.
5. Op de verkoop van gemeentelijke grond kan het VPB-regime van toepassing zijn.

Bij sommige facilitaire projecten wordt een overeenkomst opgesteld en ondertekend. Er kan ook sprake zijn van faciliterende projecten in de initiatief- of onderzoeksfase. Hierbij worden verkennende gesprekken gevoerd en mogelijkheden onderzocht. Voor activiteiten die uiteindelijk leiden tot de totstandkoming van een te ondertekenen overeenkomst, wordt geen budget (voorheen krediet) meer bij de raad aangevraagd. Het verhalen van deze door de gemeente gemaakte en voorgeschoten kosten is verzekerd en afdwingbaar door het kostenverhaal: hetzij via een anterieure overeenkomst, hetzij via een posterieure overeenkomst.

Facilitaire projecten; grote gebiedsontwikkelingsprojecten

ELKA

Exploitatiebijdrage	284.568	
In rekening gebracht	170.741	
In rekening te brengen	113.827	
Boekwaarde 1-1-2021	450.525	N
- Kosten	11.780	N
- Opbrengsten plankosten	0	N
- Opbrengsten bovenwijken	0	N
- Opbrengsten grondverkoop	0	N
Boekwaarde 31-12-2021	462.305	N
Nog te maken kosten	74.360	N
Nog te realiseren opbrengst plankosten	-65.952	V
Nog te realiseren opbrengst bovenwijken	-47.875	V
Nog te realiseren opbrengst	0	N
Eindwaarde saldo 31-12-2023	422.838	N
Getroffen voorziening (in 2019)	422.838	

Op 26 maart 2013 is een anterieure overeenkomst gesloten met bouwbedrijf Adriaan van Erk om bouwplan Elka te realiseren. Op 21 december 2016 heeft het college een allonge afgesloten. In de jaren daarna hebben we hard gewerkt om het bestemmingsplan gereed te maken en onherroepelijk vastgesteld te krijgen. In april 2020 is het bestemmingsplan door een uitspraak van de Raad van State onherroepelijk geworden. Daarna heeft de ontwikkelaar de locatie bouwrijp gemaakt en is gestart met de bouwwerkzaamheden. Naar verwachting wordt het project medio 2023 afgerond.

De huidige boekwaarde bedraagt per 31 december 2021 € 462.305 negatief (meer kosten dan opbrengsten gerealiseerd). Vanaf 1 januari 2022 wordt in totaal nog circa € 74.360 geïnvesteerd. Dit betreft plankosten. De nog te realiseren opbrengst bedraagt € 113.827 (40 procent van de exploitatiebijdrage en de bijdrage bovenwijkse voorzieningen). Deze opbrengst wordt in rekening gebracht bij oplevering van het openbaar gebied, naar verwachting begin 2023. Het tijdvak van de exploitatie loopt daarmee tot medio 2023. Dit betekent dat alle kosten en opbrengsten per 31 december 2023 zijn gerealiseerd. Het financiële resultaat komt naar verwachting uit op € 422.838 negatief (meer kosten dan opbrengsten). Voor dit negatieve resultaat is (in 2019) een voorziening getroffen.

Sportlaan

Boekwaarde 1-1-2021	1.755.680	N
- Kosten	482.950	N
- Winstneming	815.000	N
- Opbrengsten grondverkoop	-3.331.558	V
Boekwaarde 31-12-2021	-277.928	V
Nog te maken kosten	277.928	N
Nog te realiseren opbrengst plankosten	0	N
Nog te realiseren opbrengst	0	N
Eindwaarde saldo 31-12-2023	0	N

De gemeenteraad van Lisse heeft met het raadsbesluit in 2013 de grondexploitatie Sportlaan vastgesteld. In 2012 is de gebiedsontwikkelingsovereenkomst 'Herontwikkeling Sportlaan - Van Speykstraat' gesloten tussen de gemeente, woningcorporatie Stek en ontwikkelaar VOF De Waterkanten (ABC Vastgoed en Vorm Bouw). Daarna zijn diverse andere overeenkomsten en allonges tussen partijen gesloten. Deze rapportage is op die overeenkomsten gebaseerd.

In 2017 is de status van een aantal projecten gewijzigd als gevolg van wijzigingen van het BBV en de invoering van de VPB-plicht. Sindsdien geldt de Sportlaan als een faciliterend project. Hoewel qua werkwijze de systematiek van een grondexploitatie wordt gevolgd, is dit project formeel geen grondexploitatie meer. De uitkomst van de berekening betreft het verwachte verkoopresultaat van de grondpositie van de gemeente.

Het resultaat op einddatum 31 december 2023 bedraagt € 0. Opgeteld bij de tussentijdse winstnemingen van € 725.000 (jaarrekening 2018), € 1.002.000 (jaarrekening 2019), € 761.000 (jaarrekening 2020) en de verwachte winstneming van € 815.000 (jaarrekening 2021) komt het totale verwachte verkoopresultaat daarmee uit op € 3.303.000. Per 1 januari 2020 lag deze prognose op € 3.446.000. De boekwaarde bedraagt per 1 januari 2021 € 1.755.680 negatief (meer kosten dan opbrengsten gerealiseerd). Naar verwachting wordt in 2021 ook het laatste deel van de nog te realiseren winst genomen. In de tussenrapportages van 2021 wordt hier nader over gerapporteerd.

Vanaf 2021 is alleen nog sprake van plankosten en kwaliteitsimpuls als uitgaven. Qua opbrengsten zijn de gronden van de derde tranche begin 2021 overgedragen aan de ontwikkelaar. Stek neemt naar verwachting later in 2021 veld 4 over voor de realisatie van sociale huurwoningen. Na realisatie van de woningen in deze laatste fase door zowel ontwikkelaar als Stek wordt het project naar verwachting in 2023 afgerond.

Ruigrok/Den Dekker

Exploitatiebijdrage	290.533	
In rekening gebracht	290.533	
In rekening te brengen	0	
Bijdrage bovenwijks	148.844	
In rekening gebracht	112.471	
In rekening te brengen	36.373	
Boekwaarde 1-1-2021	20.144	N
- Kosten	2.700	N
- Opbrengsten plankosten	0	N
- Opbrengsten bovenwijks	0	N
- Opbrengsten grondverkoop	0	N
Boekwaarde 31-12-2021	22.844	N
Nog te maken kosten	46.216	N
Nog te realiseren opbrengst aovk	0	N
Nog te realiseren opbrengst bovenwijks	-36.373	V
Nog te realiseren opbrengst	-25.410	V
Eindwaarde saldo 31-12-2022	7.277	N
Getroffen voorziening (in 2019)	7.277	

Het kostenverhaal van het project 'Ruigrok – Den Dekker' is verzekerd door de anterieure overeenkomst die in 7 juni 2017 is afgesloten. Het totale plan is opgeknipt in twee fasen. Fase I bevat 25 woningen, waarvan twaalf twee-onder-een-kap woningen, twee vrijstaande woningen, vier seniorenwoningen en zeven eengezinswoningen. Deze woningen hebben een hoog ambitieniveau op het gebied van duurzaamheid. Deze woningen zijn geheel zelfvoorzienend in hun eigen energievoorziening en zijn *smart homes* in een *smart grid*.

De gemeenteraad heeft het bestemmingsplan voor fase I in maart 2019 vastgesteld. De start verkoop is uitgesteld omdat er onzekerheid is over het realiseren van steigers en het aanmeren van boten voor de tien woningen aan de Greveling. De verwachting is dat er hierover duidelijkheid is in september 2021, nadat er onderzoek is uitgevoerd over de vaarveiligheid op de Greveling. De plannen voor fase II omvatten zestien woningen, waarvan vier seniorenwoningen, vijf sociale koopappartementen en zeven eengezinswoningen. De ontwikkelaar van fase I is nog in gesprek met de eigenaar van de gronden in fase II om deze te verwerven. Als fase II in ontwikkeling wordt genomen, wordt een afspraak gemaakt over een extra exploitatiebijdrage aan de plankosten van de gemeente. Deze onderhandelingen zijn opgeschort om dezelfde reden als hierboven bij fase I omschreven.

De huidige boekwaarde bedraagt per 31 december 2021 € 22.844 negatief (meer kosten dan opbrengsten gerealiseerd). Voor fase I zal de ontwikkelaar in 2021 een stuk grond van de gemeente kopen tegen een grondwaarde van € 25.410 (excl. prijsindexatie). De overige nog te realiseren opbrengst bedraagt € 36.373: dit betreft de bijdrage voor fase II aan de bovenwijkse voorzieningen. De nog te maken plankosten voor de komende jaren zijn ingeschat op ruim € 46.000. Het financiële resultaat komt naar verwachting uit op ruim € 7.000 negatief (meer kosten dan opbrengsten). Voor dit negatieve resultaat is (in 2019) een voorziening getroffen.

Nieuw Meerzicht

Exploitatiebijdrage	223.225	
In rekening gebracht	223.225	
In rekening te brengen	0	
Boekwaarde 1-1-2021	-13.026	V
- Kosten	29.200	N
- Opbrengsten plankosten	-54.490	V
- Opbrengsten overig	-5.000	V
- Opbrengsten grondverkoop	-65.274	V
Boekwaarde 31-12-2021	-108.590	V
Nog te maken kosten	9.000	N
Nog te realiseren opbrengst aovk	0	N
Eindwaarde saldo 31-12-2022	-99.590	V

Het bestemmingsplan voor Nieuw Meerzicht is begin januari 2020 onherroepelijk geworden en in juni 2020 is begonnen met de bouw van zestig woningen. De eerste woningen zijn in het vierde kwartaal van 2021 opgeleverd. Na oplevering van de woningen wordt het gebied woonrijp gemaakt en de openbare ruimte weer teruggeleverd aan de gemeente. De boekwaarde bedraagt per 31 december 2021 € 108.590 positief (meer opbrengsten dan kosten gerealiseerd). Volgens de overeenkomst zijn de laatste termijnen van de exploitatiebijdrage en grondverkoop in 2021 bij ontwikkelaar Timpaan in rekening gebracht en is de gemeentelijke bijdrage in het watersysteem van € 20.000 betaald. De nog te maken kosten zijn ingeschat op € 9.000. Het financiële resultaat zal ultimo 2022 naar verwachting uitkomen op € 99.590 positief (meer opbrengsten dan kosten).

Samenvatting Facilitaire projecten

Project	Exploitatie bijdrage	In rekening		Boek waarde 1-1-2021	Kosten	Winst neming	Opbrengsten		Boek waarde 31-12-2021		
		gebracht	brengen				aovk	verkoop			
Elka	284.568	170.741	113.827	450.525	N	11.780	0	0	462.305	N	
Nieuw Meerzicht	223.225	223.225	0	-13.026	V	29.200	0	-54.490	-70.274	-108.590	V
Sportlaan	nvt	nvt	nvt	1.755.680	N	482.950	815.000	0	-3.331.558	-277.928	V
Ruigrok/Dekker	439.377	403.004	36.373	20.144	N	2.700	0	0	22.844	N	
Totaal	947.170	796.970	150.200	2.213.323	N	526.630	815.000	-54.490	-3.401.832	98.631	N

Voorziening

Definitie voorziening: er is een bedrag apart gezet voor toekomstige uitgaven die onvermijdelijk zijn, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend is.

Zoals in het BBV is bepaald, mogen verwachte positieve en negatieve resultaten niet worden gesaldeerd en moeten we voor verwachte tekorten direct een voorziening treffen. De voorziening Stadsvernieuwing is eind 2020 vastgesteld op € 430.115.

Project	Boek-waarde	Voorziening			
		31-12-2021	31-12-2020	mutatie 2021	31-12-2021
Elka	462.305	N	422.838	0	422.838
Ruigrok/Dekker	22.844	N	7.277	0	7.277
Totaal	485.149	N	430.115	0	430.115

Facilitaire projecten; kleine gebiedsontwikkelingsprojecten in uitvoering

Project	Boekwaarde 1-1-2021	2021			Boekwaarde 31-12-2021
		kosten	opbrengsten	afsluiting	
ITS gebouw	-25.292	1.800	-26.800	0	-50.292
3e Poellaan 89	3.520	4.500	-36.868	0	-28.848
Broekweg 112 (Cardea school)	0	4.100	0	0	4.100
Grachtweg 69-71	8.049	9.000	0	0	17.049
Heereweg 26	0	10.300	0	0	10.300
Heereweg 331 Microformat	7.540	9.000	0	0	16.540
Heereweg 347b (van Erk)	3.895	7.750	0	0	11.645
Hoek Oranjelaan / Heereweg 33	5.370	6.300	0	0	11.670
Trompenburg fase II	32.989	60.000	0	0	92.989
Vivaldistraat 2	0	0	0	0	0
Kanaalstraat 11	0	0	-16.830	0	-16.830
Haven 1 Flynth	-26.823	4.500	0	0	-22.323
Totaal	9.248	117.250	-80.498	0	46.000

Project	Exploitatie bijdrage	In rekening gebracht	In rekening te brengen	kosten t/m 2021	Restant budget	Verwachte
						kosten
ITS gebouw	53.600	53.600	0	3.574	50.026	50.000
3e Poellaan 89	30.588	30.588	0	8.270	22.318	22.000
Broekweg 112 (Cardea school)	8.000	0	8.000	4.100	3.900	3.900
Grachtweg 69-71	21.127	0	21.127	17.049	4.078	4.000
Heereweg 26	pm	0	pm	10.300	-10.300	pm
Heereweg 331 Microformat	pm	0	pm	16.540	-16.540	pm
Heereweg 347b (van Erk)	pm	0	pm	11.645	-11.645	pm
Hoek Oranjelaan / Heereweg 33	41.000	0	41.000	11.670	29.330	29.000
Trompenburg fase II	87.195	0	87.195	92.989	-5.794	0
Vivaldistraat 2	8.650	0	8.650	2.250	6.400	6.400
Kanaalstraat 11	17.928	14.862	3.066	0	17.928	17.000
Haven 1 Flynth	27.200	27.200	0	4.877	22.323	22.000
Totaal	295.288	126.250	169.038	183.264	112.024	154.300

ITS-gebouw, hoek Heereweg 177-179, Kanaalstraat 1 – 7

Voor de locatie Heereweg 177-179 en hoek Kanaalstraat 1 tot en met 7 in Lisse is voor de aanvraag van een omgevingsvergunning voor 24 woningen op de verdiepingen en detailhandel in de plint aan de Kanaalstraat een uitgebreide procedure doorlopen. Hiervoor was een verklaring van geen bedenkingen van de benodigd. Voordat de planologische procedure werd gestart, is tussen de gemeente en de ontwikkelaar een anterieure overeenkomst gesloten.

In 2019 is de omgevingsvergunning voor het bouwen van de 24 appartementen en de commerciële ruimte verleend. Tegen de vastgestelde besluiten zijn twee beroepsschriften bij de Rechtbank Den Haag ingediend. 10 december 2020 heeft de Rechtbank uitspraak gedaan. Een beroep is ongegrond verklaard en het andere beroep is deels gegrond verklaard. Dit houdt in dat het besluit van de gemeente vernietigd is, maar de rechtsgevolgen van het verlenen van de omgevingsvergunning in stand blijven. De omgevingsvergunning is onherroepelijk.

Lopende de procedure heeft initiatiefnemer bij ons een verzoek ingediend voor een wijziging van de verleende omgevingsvergunning. Deze procedure wordt in 2021 doorlopen.

3e Poellaan 89

Het college heeft in 2019 positief besloten op het principeverzoek om vier vrijstaande woningen en de bestaande bedrijfswooning als reguliere woning in gebruik te nemen. In verband met de groei van het bedrijf en de toename van transportbewegingen hebben de initiatiefnemers de locatie verlaten. Zij vestigen zich elders. De locatie is leeg komen te staan. Het ingekomen bouwplan is strijdig met het geldende bestemmingsplan 'Landelijk Gebied 2012' en de provinciale verordening 'Ruimte' en het plangebied is gelegen binnen de 20 Ke-contour van Schiphol. De provincie en de GOM zijn bereid tot medewerking van het amoveren van de huidige bebouwing en de realisatie van maximaal vier 'Greenport-woningen'. Het realiseren van kassen/bedrijfsgebouwen wordt tegelijk wegbestemd. Als bedrijfsgebouwen eenmaal zijn gesloopt, dan kunnen deze niet meer terugkomen. Gemeente en initiatiefnemers hebben een anterieure overeenkomst ondertekend.

Het college heeft in 2020 ingestemd met het voorontwerpbestemmingsplan en in 2021 heeft het college het ontwerpbestemmingsplan vrijgegeven voor het inbrengen van zienswijzen. Het bestemmingsplan is in 2021 door de raad vastgesteld en voor beroep ter inzage gelegd.

Broekweg 112

De voormalige Cardeaschool is in 2019 verkocht. De akte van levering wordt gepasseerd binnen twee weken na datum wijziging passende woonbestemming of zoveel eerder of later als partijen tezamen overeenkomen. De reguliere omgevingsvergunning (met passende woonbestemming) is in 2021 verleend. Er worden elf appartementen gerealiseerd, waarvan zes voor senioren met een zorgvraag. Voor het project is in 2021 ook een anterieure overeenkomst afgesloten.

Grachtweg 69-71

De herontwikkeling van een kantoorpand naar een appartementencomplex met twintig appartementen. Het plan bestaat uit van 30 procent sociale koopwoningen (zes woningen). Op de begane grond is ruimte vrijgemaakt voor een parkeergarage (zestien parkeerplaatsen). In augustus 2020 is in principe medewerking verleend aan het principeverzoek. In december 2020 is voor dit project een aanvraag omgevingsvergunning ingediend. In 2021 is de anterieure overeenkomst gesloten en is de ontwerp-omgevingsvergunning ter inzage gelegd.

Hoek Oranjelaan/Heereweg 33

In 2019 heeft het college positief besloten op het principeverzoek voor de realisatie van zes vrijstaande woningen en de wijziging van het bestemmingsplan van 'Bedrijven' naar 'Wonen'. Het ontwerpbestemmingsplan Heereweg 31a-33a voorziet in een woonbestemming voor zes vrijstaande woningen. De nieuwe kopers kunnen zelf een aanvraag om een omgevingsvergunning indienen voor de bouw van hun woning. Met de initiatiefnemer wordt een anterieure overeenkomst afgesloten. Ondertekening heeft in 2021 plaatsgevonden en ook het ontwerpbestemmingsplan is ter inzage gelegd.

Trompenburg fase II

In 2016 hebben de gemeente Lisse en Woningstichting Eigen Haard een intentieovereenkomst getekend voor het woningbouwproject 'Trompenburg Lisse'. Dit woningbouwproject maakte deel uit van een exploitatieovereenkomst die in 2011 gesloten is. Hiervan was ook het vernieuwde en inmiddels gerealiseerde woonzorgcomplex Rustoord onderdeel. In de intentieovereenkomst is overeengekomen dat Eigen Haard de woningbouwlocatie mag overdragen aan een projectontwikkelaar ten behoeve van de realisatie van woningbouw. Wilma Wonen heeft de woningbouwlocatie aangekocht en is van plan om maximaal 65 woningen te ontwikkelen op het braakliggende terrein 'Trompenburg'. De ontwikkeling betreft een divers woningbouwprogramma bestaande uit een vrijstaande woningen, twee-onder-een kapwoningen, appartementen en rijwoningen. In 2020 heeft het college ingestemd met het voorontwerp bestemmingsplan 'Trompenburg'. In 2021 is de anterieure exploitatieovereenkomst ondertekend. Het ontwerpbestemmingsplan is in 2021 ter inzage gelegd.

Vivaldistraat 2

Na het positieve besluit op het principeverzoek in 2019 is er in 2020 een uitgebreide omgevingsvergunning aangevraagd voor de realisering van zes huurappartementen. Hiervoor is een anterieure overeenkomst afgesloten. Onderzoeken en onderhandeling zijn nog niet afgerond. Naar verwachting is na de zomer van 2021 overeenstemming over de anterieure overeenkomst te bereiken en kunnen we een ontwerpbesluit ter inzage leggen.

Kanaalstraat 11

In 2021 is de anterieure overeenkomst getekend. In een deel van het pand Kanaalstraat 11 hoek Wagenstraat worden 4 appartementen gerealiseerd. In 2021 is de omgevingsvergunning verleend. De gemeente heeft geen bezwaren ontvangen.

Haven 1 Flynth

Bij besluit van 5 juli 2018 hebben wij een omgevingsvergunning verleend voor het afwijken van het bestemmingsplan 'Centrum Lisse 2011' voor het wijzigen van de kantoorfunctie naar een woonfunctie op de locatie Haven 1-3 in Lisse. Het tegen dit besluit ingediende beroep is door de rechtbank in een uitspraak van 22 oktober 2020 ongegrond verklaard. Bezwaarmaker heeft geen hoger beroep ingediend. Het is dus mogelijk om negen appartementen in het complex te realiseren.

De locatie Haven 1-3 heeft een grondoppervlak van circa 3.153m². Eind 2020 wilde een andere partij dan de eigenaar van de locatie onderzoeken of het mogelijk is om binnen de bestaande stedenbouwkundige massa een ontwikkeling te realiseren van 45 tot 50 startersappartementen. In een eerste verkennend gesprek hebben wij aangegeven dit te willen onderzoeken als de initiatiefnemer een principeverzoek indient. Een anterieure overeenkomst, waarin de planschade is geregeld, maakt onderdeel uit van een eventuele planologische procedure.

In 2021 is een vooroverleg ingediend voor het realiseren van 28 sociale huurappartementen en 22 middeldure huurappartementen. De aanvraag is in behandeling.

Facilitaire projecten; initiatief- of onderzoeksfase

Project	Kosten t/m 2021	V/N
Hoogvliet	24.811	N
Kanaalstraat 33 De Zon	8.270	N
vml Rembrandtschool	71.937	N
Totaal	105.018	N

De bovenstaande bedragen betreffen de geactiveerde voorbereidingskosten in de initiatief- of onderzoeksfase. Ook deze kosten zijn vanaf 2020 in beeld gebracht. Naar verwachting worden deze kosten bij het afsluiten van de anterieure overeenkomst verrekend met de ontwikkelaar. Niet verrekenbare kosten worden afgeboekt ten laste van het rekeningresultaat. Vooralnog worden deze kosten als risico aangemerkt.

Warme gronden

Definitie: de door de gemeente verworven gronden met het oog op gebiedsontwikkeling, maar waarvoor nog geen operationele grondexploitatie door de raad is vastgesteld.

Op basis van de wijziging van het BBV in 2016 worden deze warme gronden verantwoord onder materiële vaste activa en wel tegen de verwervingskosten. Het toerekenen (activeren) van andere

kosten is niet toegestaan. Bij duurzame waardevermindering vindt afwaardering plaats naar de waarde volgens de geldende bestemming. Voor gronden die zijn verworven en waarvoor nog geen bestemmingswijziging is doorgevoerd, kan dit betekenen dat er (tijdelijk) een forse afwaardering moet plaatsvinden. Deze kan grotendeels worden teruggedraaid zodra tot de bestemming van bouwgrond wordt besloten. Dit leidt met name bij de gebiedsontwikkeling tot ongewenste effecten, zoals grote fluctuaties in de waardering van deze gronden – en dientengevolge ook in het resultaat en de financiële positie van de gemeente.

Materiële Vaste Activa (MVA)

Definitie: grond als materiële vaste activa heeft een vaste bestemming heeft en zit niet in een transformatieproces. Dit geldt ook voor gronden die anticiperend en strategisch zijn aangekocht maar waarbij geen sprake is van gebiedsontwikkeling. Bij grond als materiële vaste activa gaat het veelal om ondergrond van gebouwen, wegen, parken, pleinen of van land-/bosbouwgronden.

In relatie tot het grondbeleid is deze categorie niet relevant. In deze paragraaf grondbeleid wordt daarom niet ingegaan op grond als materiële vaste activa .

Dever-Zuid en Geestwater

Boekwaarde 1-1-2021 gronden	476.432	N
Boekwaarde 1-1-2021 overig	499.532	N
Boekwaarde 1-1-2021 totaal	975.964	N
Kosten 2021	62.470	N
Opbrengsten 2021	0	N
Boekwaarde 31-12-2021	1.038.434	N

Gemeente, woningstichting Stek en Amvest hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Het doel hiervan is eind 2021/begin 2022 te komen tot een voorlopig ontwerp voor de nieuwe woonwijk, medewerking van publieke stakeholders en overeenkomsten tussen partijen voor de ontwikkeling en realisatie van de nieuwe woonwijk.

Heemskerkplein (voorheen De Factorij)

Boekwaarde 1-1-2021 gronden	650.000	N
Boekwaarde 1-1-2021 overig	0	N
Boekwaarde 1-1-2021 totaal	650.000	N
Kosten 2021	11.700	N
Afboeking immateriele kosten 2021	-11.700	V
Resultaat op verkoop 2021	0	N
Gerealiseerde opbrengsten	0	N
Boekwaarde 31-12-2021	650.000	N

Het oorspronkelijke integrale plan de Factorij is verlaten. De uitvoering van de ontwikkelingen worden nu per deelplan uitgewerkt. Door deze fasering is de uitvoering eenvoudiger geworden. De opbrengsten van de deelstukken (plan 4 en de kavels aan de Schoolstraat) moeten voldoende zijn om de boekwaarde en de kosten af te dekken. In 2020 is er een nieuwe berekening gemaakt, inclusief een realisatieprognose in zowel tijd als geld.

Josephschool Lindenlaan (bouwkavels Achterweg ook bekend als Villa's Achterweg)

Boekwaarde 1-1-2021 gronden	0	N
Boekwaarde 1-1-2021 overig	101.160	N
Boekwaarde 1-1-2021 totaal	101.160	N
Kosten 2021	24.500	N
Opbrengsten 2021	0	N
Boekwaarde 31-12-2021	125.660	N

De raad heeft in september 2018 het haalbaarheidsonderzoek vastgesteld voor de herontwikkeling van de oude St. Josephschool naar zes vrijstaande woningen en een krediet verstrekt om deze herontwikkeling te realiseren. De gemeenteraad heeft ook in september 2018 per amendement

besloten dat de ontwikkeling meervoudig onderhands aanbesteed moet worden. De aanbesteding is in 2020 afgerond. Met de nieuwe partij wordt een koop- en anterieure overeenkomst afgesloten voor de realisatie van zes duurzame villa's.

Samenvatting Materiële Vaste Activa (MVA)

Project	Boekwaarde 1-1-2021			Gerealiseerde				Boekwaarde 31-12-2021	
	gronden	overig	totaal	kosten	afboeking	winst	opbrengsten		
Dever-Zuiden Geestwater	476.432	499.532	975.964	62.470			0	1.038.434	N
Heemskerkplein (vh Factorij)	650.000	0	650.000	11.700	0	0	0	661.700	N
Bouwkavels Achterweg	0	101.160	101.160	24.500			0	125.660	N
Totaal	1.126.432	600.692	1.727.124	98.670	0	0	0	1.825.794	N

Reserves en voorzieningen

Definitie reserves: deze worden aangehouden als buffer voor risico's, om lasten te egaliseren en om te sparen voor toekomstige uitgaven.

Definitie voorziening: er is een bedrag apart gezet voor toekomstige uitgaven die onvermijdelijk zijn, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend is.

Het meest essentiële verschil tussen een reserve en een voorziening is dat de raad de bestemming van een reserve kan wijzigen. Er is dus sprake van vrije besteedbaarheid. Bij een voorziening kan dat niet: er is sprake van verplichte bestedingsrichting.

Reserve grondexploitatie

Voor de risico's die de gemeente loopt met betrekking tot het grondbeleid, wordt geen aparte reserve grondexploitatie gevormd. In lijn met het beleid (nota 'Reserve weerstandsvermogen') wordt de risicoreservering meegenomen bij de bepaling van de hoogte van het algemene weerstandsvermogen.

Voorziening Stadsvernieuwing

Zoals in het BBV is bepaald, mogen verwachte positieve en negatieve resultaten niet worden gesaldeerd en moeten we verwachte tekorten direct een voorziening treffen.

Elka	422.838
Ruigrok/Den Dekker	7.277
	430.115

Financiële begroting

De financiële begroting heeft de volgende doelen:

- Autorisatie: na vaststellen door de gemeenteraad goedkeuring geven aan het doen van uitgaven;
- Allocatie: keuzes maken voor welke taken de middelen worden ingezet;
- Inzicht: verschaffen van inzicht in de financiële begroting (ook op lange termijn).

Het BBV stelt eisen aan de specifieke informatie die is opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is om de transparantie van de gemeentelijke begroting te verhogen. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting. Hierbij gaat het om het overzicht van baten en lasten in de begroting en de uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.

In het hoofdstuk Programmaplan zijn per programma, onder het kopje 'Wat gaat dit kosten?', overzichten opgenomen van de raming van baten en lasten, inclusief de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Het BBV schrijft voor dat de overzichten per programma in de financiële begroting ook worden opgenomen in totaaloverzichten. Er moeten dus totaaloverzichten zijn met alleen de financiële gegevens van alle programma's, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien. De reden hiervoor is dat het programmaplan veel beleid bevat, waardoor het zicht op de baten en lasten van de totale begroting veelal niet voldoende zal zijn. In deze overzichten presenteren we de cijfers van de jaren 2022 tot en met 2025: de jaarschijven waarover de begroting en de meerjarenraming gaat.

Naast het totaaloverzicht 'raming van baten en lasten' treft u de volgende totaaloverzichten aan:

1. incidentele baten en lasten;
2. structurele en incidentele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.

Financieel overzicht van baten en lasten

Grondslagen begroting en meerjarenraming

Enkele van de volgende uitgangspunten zijn vastgesteld bij de Kadernota 2022-2025 en andere uitgangspunten zijn opgenomen in de begroting.

Ontwikkeling salarislasten

Gerekend is met een cao-stijgingspercentage per 1 januari 2021 van 1,4%.

Prijzen 2020 voor inkopen, inhuur en leveranties

Hiervoor wordt gehanteerd de inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex volgens het Centraal Economisch Plan. Deze bedraagt 1,1% voor 2022, zonder automatische toekenning van compensatie.

Renteontwikkeling geld- en kapitaalmarkt

De rente op de geldmarkt wordt geraamd op -0,0% en voor de kapitaalmarkt op 0,6% (10 jaar) in 2022. De omslagrente blijft gehandhaafd op 2%.

Belastingen en retributies

In het coalitieakkoord staat een gezond, solide en toekomstbestendig financieel beleid centraal. Daarbij is het uitgangspunt dat we geen stijging van de lokale lasten willen doorvoeren, tenzij dit door inflatie noodzakelijk is of dat er sprake is van duidelijk aanwijsbare redenen. Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden dat voortvloeit uit de CPB-publicaties; dat wil zeggen 1,1%. Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt het uitgangspunt 100% kostendekkendheid. De belastingvoorstellen worden in december door de raad definitief vastgesteld.

Vervallen precariobelasting kabels en leidingen

Het kabinet heeft de precariobelasting op nutsbedrijven afgeschaft. Per 1 januari 2022 mogen gemeenten deze belasting niet meer heffen op nutsbedrijven en is deze ook niet meer opgenomen in de begroting.

De afgelopen jaren is gewerkt met het stapsgewijs verhogen van de OZB, om een te grote verhoging van de OZB in 2022 te voorkomen.

Verbonden partijen

De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor al onze gemeenschappelijke regelingen geldt dat zij de Financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen Hollands-Midden (FKGR) voor begrotingen 2022 volgen.

Voor het jaar 2022 is het percentage vastgesteld voor beloning werknemers op 1,4% en 1,1% voor netto materiële budgetten.

Werkorganisatie HLTsamen

De effecten van beleidsbeslissingen bij de vaststelling van de gemeentebegroting op de werkorganisatie HLTsamen worden als beslipspunt in de programmabegroting zichtbaar gemaakt. Vervolgens zal dit via een begrotingswijziging in de HLT-begroting worden verwerkt.

Onvoorzien

Voorheen beschouwden wij het positieve resultaat als de post onvoorzien. In de begroting is een stelpost voor onvoorzien opgenomen van € 25.000.

Overhead

Het percentage voor de overhead, zoals bedoeld in artikel 12 van de Financiële verordening, berekenen we op 17,50%. Dit percentage rekenen we extracomptabel toe aan de kostprijs van rechten en heffingen.

Uitgangspunten

In de programmabegroting 2022 zijn verwerkt:

- alle autonome ontwikkelingen (inflatie, loonstijging etc.);
- de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen;
- de wijzigingen van raadsbesluiten tot en met juli 2021;
- de wijzigingen van de twee tussentijdse rapportages 2021;
- de meicirculaire gemeentefonds 2021 van de algemene uitkering.

Overzicht van baten en lasten

In onderstaand overzicht treft u voor de programmarekening 2020, in één totaaloverzicht, de baten en lasten en de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien, aan.

		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2020	2021	2022	2023	2024	2025
Programma 1. Vitaliteit	Lasten	-29.112	-29.882	-28.525	-28.898	-28.658	-28.456
	Baten	7.553	4.665	4.345	4.386	4.236	4.236
Saldo		-21.559	-25.218	-24.179	-24.511	-24.422	-24.220
Programma 2. Leefomgeving	Lasten	-15.991	-14.982	-14.655	-15.201	-15.223	-15.191
	Baten	11.154	7.835	7.452	7.826	7.560	7.599
Saldo		-4.838	-7.148	-7.204	-7.375	-7.663	-7.592
Programma 3. Bedrijvigheid	Lasten	-2.691	-2.490	-2.220	-2.117	-2.064	-1.652
	Baten	290	393	394	394	394	394
Saldo		-2.401	-2.097	-1.826	-1.723	-1.670	-1.258
Programma 4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	-2.555	-2.735	-2.514	-2.515	-2.514	-2.514
	Baten	1.021	465	455	455	455	455
Saldo		-1.533	-2.270	-2.058	-2.059	-2.059	-2.058
Saldo programma's		-30.331	-36.733	-35.267	-35.668	-35.814	-35.128

Algemene dekkingsmiddelen:

Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	Saldo	31.078	32.349	33.436	32.622	32.384	32.456
Belastingen overig	Saldo	1.856	1.874	-289	-289	-289	-289
Overhead	Saldo	-9.833	-7.570	-7.422	-7.460	-7.332	-7.341
Overige baten en lasten	Saldo	-32		-25	-100	-100	-100
OZB niet-woningen	Saldo	2.327	2.334	2.866	2.866	2.866	2.866
OZB woningen	Saldo	2.672	2.647	3.820	3.820	3.820	3.820
Treasury	Saldo	565	543	844	966	1.060	1.101
Saldo algemene dekkingsmiddelen		28.633	32.177	33.230	32.425	32.409	32.513

Saldo voor resultaatbestemming		-1.699	-4.556	-2.038	-3.242	-3.404	-2.611
---------------------------------------	--	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Stortingen in reserves

1. Vitaliteit	Lasten	-2.000	-2.018	-2.457	-2.567	-2.615	-2.699
2. Leefomgeving	Lasten	0	0	0	0	0	0
3. Bedrijvigheid	Lasten	0	0	0	0	0	0

4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal stortingen in reserves		-2.000	-2.018	-2.457	-2.567	-2.615	-2.699

Onttrekkingen reserves

1. Vitaliteit	Baten	3.856	5.096	4.074	4.109	4.026	3.972
2. Leefomgeving	Baten	569	594	410	410	410	0
3. Bedrijvigheid	Baten	299	119	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Baten	301	219	40	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves		5.025	6.028	4.524	4.519	4.436	3.972

Resultaat na bestemming		1.323	-545	26	-1.295	-1.584	-1.342
--------------------------------	--	--------------	-------------	-----------	---------------	---------------	---------------

Verschillen tussen de begroting 2022 en de gewijzigde begroting 2021

In de financiële toelichting per programma worden afwijkingen tussen de begroting 2022 en de gewijzigde begroting 2021 toegelicht. Hierbij treft u een overzicht met de belangrijkste verschillen aan.

Programma 1 Vitaliteit

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Gezondheid & Vitaliteit			
Sportaccommodaties	-2.491	-2.553	-62
Sportbeleid en activering	-1.126	-1.126	0
Volksgezondheid	-1.449	-1.440	9
Totaal Gezondheid & Vitaliteit	-5.066	-5.119	-53
Thema Onderwijs			
Onderwijshuisvesting	-2.618	-2.436	182
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-683	-512	171
Openbaar basisonderwijs	-141	-81	60
Totaal Onderwijs	-3.442	-3.029	413
Thema Sociaal domein			
Inkomensregelingen	-4.461	-4.478	-17
Wijkteams	-1.752	-1.538	214
Samenkracht en burgerparticipatie	-2.589	-1.659	930
Arbeidsparticipatie	-269	-299	-30
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-1.421	-472	949
Geëscaleerde zorg 18-	-475	-499	-24
Geëscaleerde zorg 18+	-17	-17	0
Maatwerkdienstverlening 18-	-3.547	-4.747	-1.200
Begeleide participatie	-1.691	-1.622	69
Maatwerkdienstverlening 18+	-4.312	-5.045	-733
Totaal Sociaal domein	-20.534	-20.376	158
Totaal lasten	-29.042	-28.524	518

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Gezondheid & Vitaliteit			
Sportaccommodaties	396	397	1
Volksgezondheid	94	0	-94
Totaal Gezondheid & Vitaliteit	490	397	-93
Thema Onderwijs			
Onderwijshuisvesting	320	322	2
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	99	61	-38
Totaal Onderwijs	419	383	-36
Thema Sociaal domein			
Inkomensregelingen	3.703	3.670	-33
Samenkracht en burgerparticipatie	61	0	-61
Begeleide participatie	-72	-105	-33
Totaal Sociaal domein	3.692	3.565	-127
Totaal baten	4.601	4.345	-256
Saldo voor resultaatbestemming	-24.441	-24.179	262
Reserves			
	2021	2022	
Toevoegingen reserves	-2.000	-2.457	457
Onttrekkingen reserves	5.081	4.074	1.007
Totaal reserves	3.081	1.617	1.464
Saldo na resultaatbestemming	-21.359	-22.563	-1.204

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2021 na wijzigingen en de programmabegroting 2022:

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Onderwijs				
Onderwijsbeleid en leerling zaken	€ 171		OAB (onderwijs achterstandbeleid) Begrotingswijziging 2022 vanwege lagere bijdrage Rijk leidt is budgetneutraal, zie ook lagere baten onder baten.	€ 47
			In de begroting van Holland-Rijnland TWO wordt vanaf 2023 rekening gehouden met de effecten van het nieuwe inkoopbeleid Jeugd. We verwachten in 2022 ook al een voordelig effect van € 100.000.	€ 100
			Een groot deel van de kosten wordt momenteel uit de OAB-middelen betaald. Dit leidt tot een voordeel in de begroting van Lisse.	€ 25
			Overige	€ -1
			subtotaal	€ 171
Openbaar basisonderwijs	€ 60		Voor onderhoud van gymnastieklokalen was € 75.000 opgenomen. Binnen dit taakveld wordt maar € 15.000 gebruikt, als vergoeding voor het beheer van gymzalen Heereweg. De rest van het onderhoud is opgenomen in de exploitatie van sportfondsen. Het restantbudget kan hierdoor vrijvallen.	€ 60
			subtotaal	€ 60
Onderwijshuisvesting	€ 182		Afschrijvingen: actualisatie van de kapitaallasten 2022-2025	€ -143
			Overige goederen en diensten wel in 2021 niet in 2022.	€ 337
			Overige	€ -12
			subtotaal	€ 182
Totaal thema		€ 413	Totaal thema	€ 413
Thema Sociaal domein				
Arbeidsparticipatie		€ -30	Overige	€ -30
			subtotaal	€ -30
Wijkteams	€ 213		Preventie Jeugd en gezin: Bijdrage aan overige instellingen POH jeugd op basis van begroting 2022 extra lasten	€ 12

			Jeugd en gezinsteams, kwaliteitsimpuls TWO in begroting 2022 hogere lasten .	€ -36
			Toegang wijkteams stichting MEE in 2021 is eenmalig €200 vrijgemaakt voor het vernieuwingsprogramma integrale toegang. In 2022 geen kosten.	€ 200
			Overige	€ 37
			subtotaal	€ 213
Geëscaleerde zorg 18-		€ -25	Overige	€ -25
			subtotaal	€ -25
Begeleide participatie	€ 69		Bijstelling van de begroting op basis van de Begroting KDB.	€ 69
			subtotaal	€ 69
Inkomensregelingen		€ -17	Armoede en minimabeleid, in 2021 zaten kosten uit overheveling 2020 (-115) en ook was er corona steunpakket vanuit december circulaire (€28). In 2022 zijn deze posten niet opgenomen in de begroting.	€ 140
			In 2021 waren overgehevelde kosten voor project meedoen. In 2022 zijn deze posten niet opgenomen in de begroting.	€ 60
			In 2021 is een incidentele post opgenomen vanuit de kadernota 2021, die in 2022 niet meer voorkomt voor armoedebeleid.	€ 33
			Betreft herverdeling van lasten van de ISD naar juiste thema	€ -245
			Overige	€ -5
			subtotaal	€ -17
Maatwerkdienstverlening 18-		€ -1.199	Naar aanleiding van Meicirculaire 2021 is de bijdrage aan Holland Rijnland voor voogdij 18+ verhoogd, wat leidt tot hogere lasten.	€ -107
			De indexatie bijdrage aan Holland Rijnland TWO vanuit de kadernota 2022 leidt tot hogere lasten.	€ -59
			De meerjarenbegroting van Holland Rijnland TWO geeft voor 2022 een verhoging van de kosten.	€ -1.033
			subtotaal	€ -1.199
Maatwerkdienstverlening 18+/maatwerkvoorziening (WMO)	€ 214		ISD exploitatielasten Indexatie vanuit de kadernota 21 leidt tot hogere lasten	€ -114
			Betreft herverdeling van lasten van de ISD naar juiste thema	€ 245

		Terugdringen kosten maatwerkvoorzieningen: diverse maatregelen moeten in 2022 leiden tot een afname van de kosten voor maatwerkvoorzieningen.	€ 85
		Overige	€ -2
		subtotaal	€ 214
Samenkracht en burgerparticipatie	€ 930	Ondersteuning organisaties i.v.m. Corona in 2021, 1e tranche. Budget in 2022 niet opgenomen, betreft incidenteel budget 2021.	€ 103
		In 2021 was een bedrag overgeheveld uit 32020 voor Steunfonds maatschappelijke organisaties i.v.m. Corona, in 2022 geen budget beschikbaar.	€ 297
		In de eerste begrotingswijziging 2020 is een taakstelling vastgesteld voor indexering subsidies voor welzijnswerk. Voor 2022 leidt dit tot lagere lasten. Taakstelling was opgenomen in programma 4, nu in programma 1.	€ 123
		Het vernieuwingsprogramma Wmo heeft een lager budget en daardoor lagere lasten	€ 104
		In 2021 was budget uit overheveling voor pilot beschermd wonen. In 2022 is hiervoor geen budget opgenomen.	€ 68
		In 2021 een incidentele post 3e werkplan maatschappelijke zorg; dit leidt in 2022 tot lagere lasten. Ook de baten zijn niet gebudgetteerd, dus per saldo budgetneutraal.	€ 61
		In 2021 zit een incidentele post voor aanpak dak- en thuislozen.	€ 50
		Op basis van de gerealiseerde bezuiniging op de subsidies tot en met 2021 kan in 2022 € 60.000 meer bezuinigd worden, dan begroot in 2020. Tevens kan € 60.000 worden bezuinigd eenmalig in 2022 door organisaties met een groot eigen vermogen een jaar geen subsidie te verstrekken. Dit levert samen een voordeel op van € 120.000.	€ 120

			Overige	€ 4
			subtotaal	€ 930
Totaal thema		€ 155	Totaal thema	€ 155
Thema Sport en gezondheid				
Sportaccommodaties		€ -63	Actualisatie van de kapitaallasten leidt voor de sportaccommodaties tot hogere lasten in 2022.	€ -63
			subtotaal	€ -63
Sportbeleid en activering			Overige	
			subtotaal	€ -
Volksgezondheid	€ 9		in 2022 is in tegenstelling tot 2021 is geen bedrag gebudgetteerd voor nieuwe taken bestrijding infectieziekten. Uiteindelijk is het budgetneutraal omdat ook geen baten zijn ontvangen.	€ 94
			De meerjarenbegroting van de RDOG geeft voor 2022 een verhoging van de kosten.	€ -73
			overig	€ -12
			subtotaal	€ 9
Totaal thema		€ -54	Totaal thema	€ -54
Totaal lasten	€ 514			€ 514
Baten				
Thema Onderwijs				
Onderwijsbeleid en leerling zaken		€ -38	OAB Lagere baten door minder rijksbijdrage	€ -47
			overige	€ 9
			subtotaal	€ -38
Onderwijshuisvesting	€ 2		Overige	€ 2
			subtotaal	€ 2
Totaal thema	€ -36		Totaal thema	€ -36
Thema Sociaal domein				
Inkomensregelingen		€ -33	de originele begroting voor BUIG voor 2022 is lager dan de begroting na begrotingswijzigingen 2021.	€ -33
			Overige	
			subtotaal	€ -33
Samenkracht en burgerparticipatie		€ -61	In 2022 is geen bedrag opgenomen 'bijdrage maatschappelijke zorg' voor het werkplan. Dit is ook in de lasten terug te vinden per saldo budgetneutraal.	€ -61
			Overige	
			subtotaal	€ -61

Begeleide participatie		€ -33	In de meicirculaire staat een taakmutatie die is hoger is dan 2021. Dit leidt tot hogere baten.	€ -33
			subtotaal	€ -33
Totaal thema	€ -127		Totaal thema	€ -127
Thema Sport & Gezondheid				
Sportaccommodaties	€ 1		overige	€ 1
Volksgezondheid		€ -94	In 2022 zijn net als geen lasten voor infectieziekten ook geen baten voor infectieziekten (zie bij baten Volksgezondheid).	€ -94
			Overige	
			subtotaal	€ -93
Totaal thema	€ -93		Totaal thema	€ -93
Totaal baten	€ -256			€ -256
Reserves				
Toevoegingen reserves		€ -457	Verschil in toevoeging 2022 t.o.v. 2021:	
			Op basis van de actualisatie van de kapitaallasten blijkt dat er meer kapitaallasten aan de reserve IHP/Accommodaties onttrokken moet worden dan begroot. De toevoegingen aan de reserve wordt met hetzelfde bedrag opgehoogd om de reserve op peil te houden.	€ -330
			Originele begroting 2018: Jeugd en Onderwijs Huisvesting onderwijs	€ -73
			Kadernota 2019: Jeugd en Onderwijs Huisvesting onderwijs	€ 66
			Kadernota 2020: Jeugd en Onderwijs Huisvesting onderwijs	€ -119
			Kadernota 2019: Jeugd en Onderwijs Huisvesting onderwijs	€ -80
			Kadernota 2020: Jeugd en Onderwijs Huisvesting onderwijs	€ 119
			Originele begroting 2018: Cultuur en sport accommodaties	€ -42
			Overig	€ 3
			subtotaal	€ -457
Onttrekkingen reserves		€ -1.007	Verschil in toevoeging 2022 t.o.v. 2021:	

Op basis van de actualisatie van de kapitaallasten blijkt dat er meer kapitaallasten aan de reserve IHP/Accommodaties onttrokken moet worden dan begroot. De toevoegingen aan de reserve wordt met hetzelfde bedrag opgehoogd om de reserve op peil te houden.	€	330
1e TR 2021: Verval van de post; stelpost extra krediet Josephschool	€	28
1e TR 2021: Structurele baten en lasten uit reserve Accommodaties en IHP	€	56
Overheveling van 2020: Invoeringsbudget wet Inburgering	€	-45
Overheveling van 2020: Ondersteuning tussengroep inburgeraars	€	-26
Overheveling van 2020: Pilot beschermd wonen	€	-68
Overheveling van 2020: Project Meedoen	€	-59
Overheveling van 2020: Steunfonds maatschappelijke organisaties	€	-297
Overheveling van 2020: Uitvoering armoedebeleid	€	-115
Overheveling van 2020: Vernieuwingsprogramma WMO	€	-95
Overheveling van 2020: Projectbudget integrale toegang	€	-200
Overheveling van 2020: Project eenzaamheid	€	-45
Programmabegroting 2019: Cultuur, sport en onderwijs accommodaties	€	267
Programmabegroting 2019: Cultuur, Sport en onderwijs Huisvesting onderwijs	€	-261
Programmabegroting 2019: Cultuur, sport en onderwijs accommodaties	€	-294
Uitstel investering nieuwbouw Lisbloemschool met 1 jaar	€	-50
Kadernota 2019: Cultuur, Sport en onderwijs Huisvesting onderwijs	€	-36
Begroting. 2022: Verval van de post; stelpost extra krediet Josephschool	€	-27

			Overige	€ -68
			subtotaal	€ -1.007
Eindtotaal	€ -1.206			€ -1.206

Programma 2 Leefomgeving

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	-2.977	-2.853	124
Parkeren	-149	-184	-35
Totaal Mobiliteit	-3.126	-3.037	89
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.109	-2.206	-97
Afval	-2.714	-2.894	-180
Riolering	-1.684	-1.425	259
Milieubeheer	-1.166	-1.165	1
Begraafplaatsen en crematoria	-3	-3	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-7.676	-7.693	-17
Thema Veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	-729	-734	-5
Crisisbeheersing en brandweer	-1.655	-1.638	17
Totaal Veiligheid	-2.384	-2.372	12
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-881	-912	-31
Ruimtelijke ordening	-674	-641	33
Totaal Wonen	-1.555	-1.553	2
Totaal lasten	-14.741	-14.655	86

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	162	184	22
Parkeren	7	7	0
Totaal Mobiliteit	169	191	22
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	53	53	0
Afval	3.484	4.137	653
Riolering	2.401	2.130	-271

Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	5.938	6.320	382
Thema Veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	20	20	0
Crisisbeheersing en brandweer	110	110	0
Totaal Veiligheid	130	130	
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	447	810	363
Totaal Wonen	447	810	363
Totaal baten	6.684	7.451	767
Saldo voor resultaatbestemming	-8.056	-7.204	852
Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2021	2022	
Toevoegingen reserves			
Onttrekkingen reserves	536	410	126
Totaal reserves	536	410	126
Saldo na resultaatbestemming	-7.522	-6.796	726

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2021 na wijzigingen en de programmabegroting 2022:

Bedragen x € 1.000

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Veiligheid				
Openbare orde en veiligheid		€ -5	overig	€ -5
			subtotaal	€ -5
Crisisbeheersing en brandweer	€ 17		overig	€ 17
			subtotaal	€ 17
Totaal thema		€ 12	Totaal thema	€ 12
Thema Openbare ruimt en duurzaamheid				
Afval		€ -180	Wijzigingen in het afvalbestek	€ -60
			Indexatie meerlanden	€ -75
			Inzet Vennestraat volledig naar afval. Voorheen werden de kosten van de gemeentewerf door meerdere taakvelden "gebruikt". Nu wordt de Vennestraat alleen nog gebruikt als gemeentewerf. De kosten komen daarmee volledig ten laste van het taakveld Afval.	€ -51
			overige	€ 6
			subtotaal	€ -180
Milieubeheer	€ 1		Overige	€ 1
			subtotaal	€ 1
Openbaar groen en recreatie		€ -75	De actualisatie van het investeringsplan leidt in 2022 tot hogere kapitaallasten voor het taakveld Openbaar groen en recreatie ten opzichte van 2021.	€ -108
			Kosten huur Vennestraat naar naar het taakveld afval.	€ 22
			overig	€ 11
			subtotaal	€ -75
Begraafplaatsen en crematoria			subtotaal	€ -
Riolering	€ 259		In 2021 was er sprake van een incidenteel budget voor adviezen.	€ 61
				€ 40
			In 2022 is een onttrekking aan de voorzieningen opgenomen ter dekking van de kosten in 2022.	€ 167
			overig	€ -9
			subtotaal	€ 259
Totaal thema		€ 5	Totaal thema	€ 5
Thema Mobiliteit				
Verkeer en vervoer	€ 101		De actualisatie van het investeringsplan leidt voor 2022 tot lagere kapitaallasten voor het taakveld Verkeer en Vervoer ten opzichte van 2021.	€ 111
			Overige	€ -10
			subtotaal	€ 101
Parkeren		€ -35	De actualisatie van het investeringsplan leidt voor 2022 tot hogere kapitaallasten voor parkeren ten opzichte van 2021.	€ -37
			Overige	€ 2
			subtotaal	€ -35
Totaal thema		€ 66	Totaal thema	€ 66

Thema wonen				
Wonen en bouwen		€ -31	In 2021 is eenmalig een budget van € 20.000 overgeheveld vanuit 2020 voor het woonprogramma en was het budget voor de woonvisie € 10.000 hoger.	€ 30
			De actualisatie van het investeringsplan leidt in 2022 tot lagere kapitaallasten voor het taakveld ten opzichte van 2021.	€ 30
			In 2022 is eenmalig een budget van € 40.000 opgenomen voor de implementatie Omgevingswet.	€ -40
			Het verschil met 2021 wordt veroorzaakt door de indexatie van het DVO van de Meerlanden. Dit zorgt voor een verschil van € 48.000, en wordt met de 2de tussenrapportage in 2021 hersteld.	€ -48
			overig	€ -3
			subtotaal	€ -31
Ruimtelijke ordening	€ 33		In 2021 was eenmalig een budget beschikbaar voor een extra bijdrage aan HLTsamen voor capaciteit voor de Duinpolderweg.	€ 31
			In 2021 was eenmalig een budget beschikbaar voor een extra bijdrage aan HLTsamen voor capaciteit voor de omgevingsvisie.	€ 80
			Een actualisatie van de kapitaallasten leidt voor 2022 tot een extra last.	€ -33
			Bij de Kadernota 2022 is voor 3 jaar budget ter beschikbaar gesteld voor het omgevingsplan (voor 2022 € 40.000).	€ -40
			Overige	€ -5
			subtotaal	€ 33
Totaal thema		€ 2	Totaal thema	€ 2
Totaal lasten		€ 85		€ 85
Baten				
Thema Veiligheid				
Openbare orde en veiligheid	€ -			
			subtotaal	€ -
Crisisbeheersing en brandweer	€ -			
			subtotaal	€ -
Totaal thema	€ -		Totaal thema	€ -
Thema Openbare ruimt en duurzaamheid				
Afval	€ 653		Hogere baten afvalstoffenheffing als gevolg van de geactualiseerde kosten en tarieven.	€ 653
			subtotaal	€ 653
		€ -271	Lagere inkomsten rioolheffing als gevolg van de geactualiseerde kosten en tarieven. Tevens wordt een deel van de kosten voor riool gedekt uit de voorziening riolering ter compensatie van de afvalstoffenheffing.	€ -271
Riolering			subtotaal	€ -271
Totaal thema	€ 382		Totaal thema	€ 382
Thema Mobiliteit				
	€ 22			
			overig	€ 22
Verkeer en vervoer			subtotaal	€ 22
			overig	
Parkeren			subtotaal	€ -

Totaal thema		€ 22	Totaal thema	€ 22
Thema wonen				
Wonen en bouwen	€ 363		De opbrengst uit leges omgevingsvergunningen is aangepast op basis van de laatste prognoses. In 2022 worden meer opbrengsten verwacht als gevolg van diverse projecten.	€ 363
			subtotaal	€ 363
Ruimtelijke ordening	€ -		subtotaal	€ -
Totaal thema	€ 363		Totaal thema	€ 363
Totaal baten	€ 767			€ 767
Reserves				
Toevoegingen reserves			subtotaal	€ -
Onttrekkingen reserves		€ -126	Overheveling vanuit 2020, EAW-subsidie.	€ -21
			Overheveling vanuit 2020, Mobiliteitsplan en parkeerbeleid.	€ -75
			Overheveling vanuit 2020, verblijfsrecreatie.	€ -10
			Overheveling vanuit 2020, woonprogramma	€ -20
			subtotaal	€ -126
Totaal reserves		€ -126		€ -126
Eindtotaal	€ 726			€ 726

Programma 3 Bedrijvigheid

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Kunst & Cultuur			
Media	-684	-687	-3
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-255	-218	37
Cultureel erfgoed	-81	-56	25
Musea	-77	-77	0
Totaal Kunst & Cultuur	-1.097	-1.038	59
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-64	-65	-1
Economische promotie	-222	-223	-1
Economische ontwikkeling	-1.071	-895	176
Totaal Regionale economie	-1.357	-1.183	174
Totaal lasten	-2.454	-2.221	233

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Kunst & Cultuur			
Media	233	233	0
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	23	23	0
Totaal Kunst & Cultuur	256	256	
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	13	13	0
Economische promotie	124	125	1
Totaal Regionale economie	137	138	1
Totaal baten	393	394	1
Saldo voor resultaatbestemming	-2.061	-1.827	234

Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Toevoegingen reserves			
Onttrekkingen reserves	119		119
Totaal reserves	119		119
Saldo na resultaatbestemming	-1.944	-1.825	119

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2021 na wijzigingen en de programmabegroting 2022:

Bedragen x € 1.000

Analyse Bedrijvigheid	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Regionale economie				
Economische promotie		€ -1	Overige	€ -1
			subtotaal	€ -1
Economische ontwikkeling	€ 176		Door een hogere stijging van de opbrengsten uit de OZB stijgt ook de bijdrage aan het Ondernemersfonds.	€ -26
			In 2021 was vanuit 2020 het budget voor de revitalisering van het Dorpshart overgeheveld.	€ 50
			De continuering van de bijdrage voor de Brede economische agenda is voor 2022 geraamd op € 100.000 en verder overige jaren nog niet geraamd. De bijdrage is afhankelijk van de uitkomsten van de evaluatie. Het verschil met 2021	€ 87
			In 2021 was vanuit 2020 het budget voor het Gebiedsprogramma overgeheveld.	€ 44
			Overige	€ 21
			subtotaal	€ 176
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen		€ -1	Overige	€ -1
			subtotaal	€ -1

Totaal thema	€ 174		Totaal thema	€ 174
Thema Kunst en cultuur				
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	€ 37		De kapitaallasten van Floralis nemen in 2022 ten opzichte van 2021 af.	€ 24
			Overige	€ 13
			subtotaal	€ 37
Cultureel erfgoed	€ 25		In 2021 was vanuit 2021 het budget voor de cultuurhistorische waardenkaart overgeheveld.	€ 25
			subtotaal	€ 25
Media		€ -3	Overige	€ -3
			subtotaal	€ -3
Musea			Overige	€ -
			subtotaal	€ -
Totaal thema	€ 59		Totaal thema	€ 59
Totaal lasten	€ 233			€ 233
Baten				
Regionale economie				
Economische promotie	€ 1		Overige	€ 1
			subtotaal	€ 1
			Totaal thema	€ 1
Totaal baten	€ 1			€ 1
Reserves				
Onttrekkingen reserves		€ -119	Overheveling vanuit 2020, cultuurhistorische waardenkaart	€ -25
			Overheveling vanuit 2020, Gebiedsprogramma	€ -44
			Overheveling vanuit 2020, revitalisering Dorpshart	€ -50
			subtotaal	€ -119
Totaal reserves		€ -119		€ -119
Eindtotaal	€ 115			€ 115

Programma 4 Bestuur en ondersteuning

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	-237	-188	49
Burgerzaken	-719	-594	125
Totaal Dienstverlening	-956	-782	174
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	-1.680	-1.732	-52
Totaal Regionale samenwerking	-1.680	-1.732	-52
Totaal lasten	-2.636	-2.514	122

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	138	138	0
Burgerzaken	293	283	-10
Totaal Dienstverlening	431	421	-10
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	34	34	0
Totaal Regionale samenwerking	34	34	
Totaal baten	465	455	-10
Saldo voor resultaatbestemming	-2.170	-2.058	112

Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Toevoegingen reserves			
Onttrekkingen reserves	219	40	179
Totaal reserves	219	40	179
Saldo na resultaatbestemming	-1.951	-2.020	-69

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2021 na wijzigingen en de programmabegroting 2022:

Bedragen x € 1.000

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema dienstverlening				
Burgerzaken	€ 125		In 2021 waren er extra middelen nodig voor de verkiezingen i.v.m. de regels rondom Covid-19	€ 32
			In 2021 was er een overheveling uit 2020 van een incidenteel budget voor Arbeidsmigranten	€ 91
			Overig	€ 2
			subtotaal	€ 125
Beheer overige gebouwen en gronden	€ 49		In 2021 was er een overheveling uit 2020 van een incidenteel budget voor het opstellen van de MOP's onderhoud gebouwen	€ 33
			Overig	€ 16
			subtotaal	€ 49
Totaal thema	€ 174		Totaal thema	€ 174
Thema Regionale samenwerking				
Bestuur		€ -52	Overig	€ -52
			subtotaal	€ -52
Totaal thema		€ -52	Totaal thema	€ -52
Totaal lasten	€ 122			€ 122
Baten				
Thema Dienstverlening				
Burgerzaken		€ -10	Overig	€ -10
			subtotaal	€ -10
Beheer overige gebouwen en gronden		€ -	subtotaal	€ -
Totaal thema		€ -10	Totaal thema	€ -10
Totaal baten		€ -10		€ -10
Reserves				
Toevoegingen reserves		€ -		€ -
Onttrekkingen reserves		€ -179	Overheveling van 2020. Arbeidsmigranten	€ -82
			Overheveling van 2020: coronacompensatie	€ -64
			Overheveling van 2020: Opstellen MOP gebouwen	€ -33
			subtotaal	€ -179
Totaal reserves		€ -180		€ -180
Eindtotaal		€ -68		€ -68

Algemene dekkingsmiddelen

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Algemene dekkingsmiddelen			
Overhead	-7.380	-7.422	42
Overige baten en lasten	-9	-25	16
Treasury	426	314	112
Belastingen overig	-414	-405	-9
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	-7.377	-7.538	161
Totaal lasten	-7.377	-7.538	161

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Thema Algemene dekkingsmiddelen			
Overhead	75	0	-75
Treasury	846	530	-316
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	31.503	33.436	1.933
OZB niet-woningen	2.169	2.866	697
OZB woningen	2.862	3.820	958
Belastingen overig	2.263	116	-2.147
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	39.718	40.768	1.050
Totaal baten	39.718	40.768	1.050
Saldo voor resultaatbestemming	32.341	33.230	889

Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2021	2022	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	32.341	33.230	889

Toelichting op de verschillen tussen de programmabegroting 2021 na wijzigingen en de programmabegroting 2022:

Bedragen x € 1.000

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Algemene middelen				
Overhead		€ -42	De kapitaallasten die worden toegerekend aan verleende hypothecaire geldleningen nemen ten opzichte van 2021 af.	€ 40
			In 2021 waren nog lasten geraamd voor de inhuur van de gemeentesecretaris, zie overigens ook de baten.	€ 75
			In de Begroting 2022 zijn ramingen opgenomen in verband met de Wet Open overheid naar aanleiding van de Meicirculaire.	€ -50
			De bijdrage aan HLTsamen neemt toe als gevolg van de nieuwe taak privacy en gegevensbescherming.	€ -64
			Overige	€ -43
			subtotaal	€ -42
Treasury		€ -112	Een doorrekening van de te betalen rente en de door te berekenen rente laat zien dat die ten opzichte van 2021 hoger zijn, zie overigens ook de baten.	€ -112
			subtotaal	€ -112
Belastingen overig	€ 9		Overige	€ 9
			subtotaal	€ 9
Overige baten en lasten		€ -16	De post onvoorzien precario bestaat in 2022 niet meer.	€ 75
			De stelpost bezuinigingen op subsidies staat in 2022 elders verantwoord.	€ -62
			In 2022 is geen stelpost voor loonstijgingen voor het ambtelijk en bestuurlijk apparaat opgenomen.	€ -36
			In verband met de nieuwe dienstverlenings-overeenkomst met Meerlanden is de stelpost voor het sociaal plan vervallen.	€ -150
			Post onvoorzien terugbrengen naar een saldo van € 25.000	€ 75
			In 2021 is eenmalig een budget opgenomen als overheveling vanuit 2020 als saldo coronacompensatie.	€ 82
			subtotaal	€ -16

Totaal lasten	€ -161			€ -161
Baten				
Thema Algemene middelen				
Overhead		€ -75	Bij de 1e tussentijdse rapportage 2021 is een opbrengst geraamd voor de inzet van de voormalige gemeentesecretaris.	€ -75
			subtotaal	€ -75
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	€ 1.933		De ramingen voor de ontvangsten uit het Gemeentefonds zijn aangepast aan de laatste circulaire's.	€ 1.933
			subtotaal	€ 1.933
Treasury		€ -316	De ontvangen rente over verstrekte leningen neemt af. De grootste oorzaak hiervan is de teruglopende rente over verstrekte hypothecaire geldleningen aan personeel.	€ -46
			De opbrengsten uit dividend zijn aangepast op basis van de laatste dividendnota's/ -ontwikkelingen.	€ -270
			subtotaal	€ -316
OZB niet-woningen	€ 697		De opbrengsten OZB zijn aangepast op basis van een actualisatie en kaders bij de Kadernota 2022.	€ 697
			subtotaal	€ 697
OZB woningen	€ 958		De opbrengsten OZB zijn aangepast op basis van een actualisatie en kaders bij de Kadernota 2022.	€ 958

			subtotaal	€ 958
Belastingen overig		€ -2.147	De opbrengsten uit precariobelasting op kabels en leidingen zijn vervallen per 1 januari 2022.	€ -2.147
			subtotaal	€ -2.147
Totaal baten	€ 1.050			€ 1.050
Reserves				
Saldo mutaties reserves				
			subtotaal	€ -
Totaal reserves	€ -	€ -		€ -
Eindtotaal	€ 889			€ 889

Overzicht van incidentele baten en lasten

Er volgt nu een overzicht van incidentele baten en lasten op programmaniveau.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroting		Begroting		Begroting		Begroting	
	2022		2023		2024		2025	
(- = nadeel)	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma Vitaliteit								
Subtotaal programma 1	-	-	-	-	-	-	-	-
Programma Leefomgeving								
Kwaliteitsimpuls mobiliteit via HLTsamen	-36		-36		-36			
Mobiliteit planbeoordeling via HLTsamen	-28		-28		-28			
Ontsluiting Noordelijke duin- en bollenstreek via HLTsamen	-80							
Legalisatieonderzoeken via HLTsamen	-30							
Subtotaal programma 2	-174	-	-64	-	-64	-	-	-
Programma Bedrijvigheid								
Ontwikkelagenda Centrumontwikkeling Lisse	-50		-50					
Bijdrage Holland Rijnland Regionaal investeringsfonds	-410		-410		-410			
Mutaties reserve bijdrage Holland Rijnland Regionaal investeringsfonds		410		410		410		
Subtotaal programma 3	-460	410	-460	410	-410	410	-	-
Programma Bestuur en ondersteuning								
Datagedreven werken via HLTsamen	-125		-125					
Subtotaal programma 4	-125	-	-125	-	-	-	-	-
Totaal incidentele baten en lasten	-759	410	-649	410	-474	410	-	-

Structureel begrotingsevenwicht

Kengetal structureel evenwicht verplichting BBV

Eén van de verplichte kengetallen van het BBV (Besluit, Begroting en Verantwoording) is het aantonen van het structurele evenwicht. Dit houdt in dat structurele lasten kunnen worden gedekt met structurele baten. Indien dit niet het geval zou zijn, zou de kans aanwezig zijn dat er op termijn een (begrotings)tekort ontstaat. Op basis van onderstaande overzicht wordt aangetoond of de begroting de komende jaren, conform de uitgangspunten in het BBV, structureel in evenwicht is.

Berekening structureel evenwicht

Om vast te kunnen stellen of er sprake is van een structureel evenwicht is het belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welk deel structureel.

Onder incidenteel wordt beschouwd 3 jaar of korter. Voor structureel geldt een looptijd langer dan 3 jaar achtereenvolgens. In het onderstaande overzicht wordt de berekening van het structureel evenwicht gepresenteerd. Voor de specificatie van de incidentele baten en lasten verwijzen wij naar de hoofdstuk 3.6.

Uitkomst structureel evenwicht is positief

De uitkomst van het structureel evenwicht voor 2022 is € 375.000 positief (0,7%). Dit betekent dat de gemeente Lisse haar structurele lasten door de structurele baten kan dekken.

Materieel in evenwicht

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo
	2022	2022	2022
Vitaliteit	-28.526	4.345	-24.181
Leefomgeving	-14.656	7.452	-7.205
Bedrijvigheid	-2.220	394	-1.826
Bestuur en ondersteuning	-2.514	455	-2.059
Totaal lasten en baten	-47.916	12.646	-35.270
Algemene dekkingsmiddelen	-115	40.768	40.653
Overhead	-7.398	-	-7.398
Onvoorzien	-25	-	-25
Subtotaal	-55.455	53.414	-2.041
Mutaties reserves	-2.457	4.524	2.067
Saldo incl. mutaties reserves	-57.912	57.939	26
Correctie incidentele baten en lasten	759	-410	349
Structureel resultaat begroting	-57.153	57.529	375

Lasten	Baten	Saldo
2023	2023	2023
-28.899	4.386	-24.512
-15.201	7.826	-7.376
-2.118	394	-1.724
-2.516	455	-2.060
-48.733	13.061	-35.672
39	39.947	39.986
-7.461	-	-7.461
-100	-	-100
-56.255	53.008	-3.247
-2.567	4.519	1.952
-58.822	57.528	-1.295
649	-410	239
-58.173	57.118	-1.056

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo
	2024	2024	2024
Vitaliteit	-28.660	4.236	-24.423
Leefomgeving	-15.222	7.560	-7.662
Bedrijvigheid	-2.064	394	-1.670
Bestuur en ondersteuning	-2.514	455	-2.059
Totaal lasten en baten	-48.460	12.646	-35.814
Algemene dekkingsmiddelen	132	-39.709	-39.577
Overhead	-7.332	-	-7.332
Onvoorzien	-100	-	-100
Subtotaal	-55.760	52.355	-3.405
Mutaties reserves	-2.615	4.436	1.821
Saldo incl. mutaties reserves	-58.374	56.791	-1.584
Correctie incidentele baten en lasten	474	-410	64
Structureel resultaat begroting	-57.900	56.381	-1.520

Lasten	Baten	Saldo
2025	2025	2025
-28.457	4.236	-24.221
-15.191	7.599	-7.592
-1.652	394	-1.258
-2.514	455	-2.059
-47.814	12.685	-35.129
173	39.781	39.954
-7.341	-	-7.341
-100	-	-100
-55.082	52.466	-2.617
-2.699	3.973	1.274
-57.781	56.438	-1.342
-	-	-
-57.781	56.438	-1.342

Uiteenzetting van de financiële positie

Geprognostiseerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven. Dat geeft de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo.

Geprognosticeerde balans per 31 december

(bedragen x € 1.000)

Activa	Rekening 2020	Primaire begroting 2021 voor wijzigingen	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
VASTE ACTIVA						
Immateriële vaste activa						
materiële vaste activa						
met economisch nut	71.829	77.990	77.248	75.704	72.583	69.567
met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	16.198	20.325	18.297	18.669	19.036	20.630
met maatschappelijk nut	3.624	9.050	10.280	12.869	12.433	12.950
<i>sub-totaal materiële vaste activa</i>	91.651	107.365	105.825	107.242	104.052	103.147
financiële vaste activa						
Len. aan openb. Lich., woningb., deelnemingen, ov. verb. partijen	741	713	0	0	0	0
Overige langlopende leningen	6.968	7.104	5.654	5.133	4.715	4.398
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	1.322	1.322	1.322	1.322	1.322	1.322
<i>sub-totaal financiële vaste activa</i>	9.031	9.139	6.976	6.455	6.037	5.720
Totaal vaste activa	100.682	116.504	112.801	113.697	110.089	108.867
VLOTTENDE ACTIVA						
onderhanden werk, gronden in exploitatie	0	0	0	0	0	0
voorraad overige grond en hulpstoffen	0	0	0	0	0	0
<i>sub-totaal voorraden</i>	0	0	0	0	0	0
vorderingen op openbare lichamen	10.775	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Vordering ivm faciliterend grondbeleid						
overige vorderingen						
kortlopende uitzettingen						
liquide middelen	434	500	500	500	500	500
overlopende activa	5.178	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal vlottende activa	16.387	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
Totaal generaal	117.069	128.504	124.801	125.697	122.089	120.867

Passiva	Rekening 2020	Primaire begroting 2021 voor wijzigingen	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
EIGEN VERMOGEN						
algemene reserves	2.125	1.429	1.678	1.678	1.678	1.678
bestemmingsreserves	18.544	16.804	14.727	12.775	10.954	9.681
nog te bestemmen resultaat	1.326	71	26	-1.222	-1.511	-1.270
<i>sub-totaal Eigen vermogen</i>	21.995	18.304	16.431	13.231	11.121	10.089
VOORZIENINGEN	7.940	7.558	8.493	8.740	8.824	8.861
VASTE SCHULDEN	78.896	88.821	86.889	90.806	89.623	91.239
Totaal vaste passiva	108.831	114.683	111.813	112.777	109.568	110.189
VLOTTENDE PASSIVA						
Netto vlottende schulden	1.873	9.821	8.988	8.920	8.521	6.678
overlopende passiva	6.365	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal vlottende passiva	8.238	13.821	12.988	12.920	12.521	10.678
Totaal algemeen	117.069	128.504	124.801	125.697	122.089	120.867

EMU saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. (EMU staat voor Economische en Monetaire Unie.) Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3% waar Nederland in het verleden mee werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel.

EMU saldo prognose (x € 1.000)		2022	2023	2024	2025
1 Exploitatiesaldo voor toevoeging aan (+) cq onttrekking uit reserves (-)	-/+	-2.038	-3.170	-3.331	-2.542
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+	3.793	4.348	4.447	4.495
3 Bruto dotaties aan de voorzieningen ten laste van de exploitatie	+	1.385	1.381	1.381	1.324
4 Uitgaven aan investeringen in (im) materiële vaste activa	-	4.670	5.055	2.287	3.652
5 De in mindering op 4 gebrachte bijdragen van Rijk, Provincie, EU en ov.	+	260	260	0	0
6a Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	+	0	0	0	0
6b Boekwinst op desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	-	0	0	0	0
7 Uitgaven aan aankoop van grond en uitgaven van bouwrijp maken	-	0	0	0	0
8a Verkoopopbrengsten van grond	+	0	0	0	0
8b Boekwinst op grondverkoop	-	0	0	0	0
9 Betalingen ten laste van voorzieningen	-	741	863	715	715
10 Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	-	0	0	0	0
Geraamd EMU-saldo		-2.011	-3.099	-505	-1.090

Investerings 2022-2025

Omschrijving investering	2022	2023	2024	2025	Afschrijvings termijn
Gebiedsprogramma 2022	25.000				20
Gebiedsprogramma 2023		25.000			20
Reconstructies wegen 2022	455.000				40
Reconstructies wegen 2023		455.000			40
Reconstructies wegen 2024			455.000		40
Reconstructies wegen 2025				455.000	40
Duurzaam Veilig 2022	37.500				40
Verkeersstructuur 2022	818.000				40
Verkeersstructuur 2023		818.000			40
Openbare verlichting 2022	190.000				20
Openbare verlichting 2023		222.000			20
Openbare verlichting 2024			194.000		20
Openbare verlichting 2025				194.000	20
Vervangen 2 voetgangersbruggen 2022	130.000				35
Vervangen voetg.brug Grote Beer Weegschaal 2023		93.000			35
GRP drukriol 3e Poelln Jachth.dam en Rijckev. 2022	15.000				15
GRP indiv behandeling afvalwater Loosterw Nrd 2022	9.000				15
GRP randvoorziening Tasmanstraat 2022	65.000				15
GRP rioolgemalen V d Veldstraat en Grev.str 2022	61.000				15
GRP drukriol buitengeb aanlg.jr 1985 elec mech 2023		916.000			15
GRP rioolgem Driehuizenprk De Engel elec mech 2023		63.000			15
GRP verbetering vrijvervalriolering 2022	218.000				50
GRP verbetering vrijvervalriolering 2023		1.631.000			50
GRP verbetering vrijvervalriolering 2024			829.000		50
GRP verbetering vrijvervalriolering 2025				2.276.000	50
GRP rioolgem. Blinkerd Meerenburgh Fr Halsstr 2024			191.000		15
Vernieuwbouw Lisbloemschool 2021	2.000.000				40
Groenbeheerplan 2022	250.000				
Groenbeheerplan 2023		475.000			30

Omschrijving investering	2022	2023	2024	2025	Afschrijvings termijn
Groenbeheerplan 2024			475.000		30
Groenbeheerplan 2025				475.000	30
Herinrichting speelplekken 2022	136.581				15
Herinrichting speelplekken 2023		96.920			15
Herinrichting speelplekken 2024			143.496		15
Herinrichting speelplekken 2025				101.827	15
Vervangen 2 fietsbruggen Krelagestraat en Linnaeuspark				150.000	35
TOTAAL	4.410.081	4.794.920	2.287.496	3.651.827	

Reserves en voorzieningen 2022-2025

Overzicht van reserves

bedragen x € 1.000

Saldo 31 december	2022	bij	af	2023	bij	af	2024	bij	af	2025
Algemene reserve	1.678	-	-	1.678	-	-	1.678	-	-	1.678
Bestemmingsreserves:										
Weerstandsvermogen	2.512	-	-	2.512	-	-	2.512	-	-	2.512
Overhevelen budgetten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IHP/Accommodatiebeleid	11.394	2.567	-4.109	9.852	2.615	-4.026	8.441	2.699	-3.972	7.168
Regionaal Invest.fonds	820	-	-410	410	-	-410	0	-	-	0
Totaal bestemmingsreserve	14.727	2.567	-4.519	12.775	2.615	-4.436	10.954	2.699	-3.972	9.681
Totaal reserves	16.405	2.567	-4.519	14.453	2.615	-4.436	12.632	2.699	-3.972	11.359

Overzicht van voorzieningen

bedragen x € 1.000

Saldo 31 december	2022	bij	af	2023	bij	af	2024	bij	af	2025
Stadsvernieuwing	476			476			476			476
Baggeren	509	20	-20	509	20	-20	509	20	-20	509
Reiniging	-	-		-	-		-	-		-
Riolering	1.905		-41	1.864		-41	1.823		-41	1.782
M.O.P. Gebouwen	756	174	-143	787	174	-306	655	174	-296	533
M.O.P. Accommodaties	631	305	-124	812	305	-124	993	305	-124	1.174
Herplantplicht bomen	16			16			16			16
Beschoeiingen	117	149	-149	117	149	-149	117	149	-149	117
M.O.P. Bruggen	109	56	-37	129	56	-37	148	56	-37	167
Pensioenen wethouders	2.995	57		3.052	57		3.109			3.109
Wegen	978	620	-620	978	620	-620	978	620	-620	978
Totaal voorzieningen	8.493	1.381	-1.134	8.740	1.381	-1.297	8.824	1.324	-1.287	8.861

bedragen x € 1.000

Saldo 31 december	2022	bij	af	2023	bij	af	2024	bij	af	2025
Reserves	16.405	2.567	-4.519	14.453	2.615	-4.436	12.632	2.699	-3.972	11.359
Voorzieningen	8.493	1.381	-1.134	8.740	1.381	-1.297	8.824	1.324	-1.287	8.861
TOTAAL	24.898	3.948	-5.653	23.193	3.996	-5.733	21.456	4.023	-5.259	20.220

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld

De Financiële verordening bepaalt dat u autoriseert op het niveau van taakvelden. Een overzicht van lasten en baten op het niveau van taakvelden mag om die reden niet ontbreken.

Bedragen x € 1.000

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Afval						
Lasten	-2.485	-2.714	-2.894	-2.991	-3.085	-3.084
Baten	3.461	3.498	4.137	4.277	4.402	4.401
Saldo	976	782	1.243	1.286	1.317	1.317
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds						
Lasten						
Baten	31.078	32.349	33.436	32.622	32.384	32.456
Saldo	31.078	32.349	33.436	32.622	32.384	32.456
Arbeidsparticipatie						
Lasten	-223	-269	-299	-299	-299	-299
Baten						
Saldo	-223	-224	-299	-299	-299	-299
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen						
Lasten	-27	-64	-65	-65	-65	-65
Baten	8	13	13	13	13	13
Saldo	-19	-51	-52	-52	-52	-52
Begeleide participatie						
Lasten	-1.968	-1.691	-1.622	-1.622	-1.622	-1.622
Baten		-72	-105	-67	-42	-42
Saldo	-1.968	-2.026	-1.727	-1.689	-1.664	-1.664
Begraafplaatsen en crematoria						
Lasten	-2	-3	-3	-3	-3	-3
Baten						
Saldo	-2	-3	-3	-3	-3	-3
Beheer overige gebouwen en gronden						
Lasten	-161	-237	-188	-188	-188	-187
Baten	730	138	138	138	138	138

Saldo	569	-158	-50	-50	-50	-49
Belastingen overig						
Lasten	-415	-414	-405	-405	-405	-405
Baten	2.271	2.293	116	116	116	116
Saldo	1.856	1.874	-289	-289	-289	-289
Bestuur						
Lasten	-1.928	-1.680	-1.732	-1.701	-1.701	-1.701
Baten	65	34	34	34	34	34
Saldo	-1.862	-1.686	-1.697	-1.666	-1.666	-1.666
Burgerzaken						
Lasten	-466	-719	-594	-626	-626	-626
Baten	226	293	283	283	283	283
Saldo	-240	-426	-311	-343	-343	-343
Crisisbeheersing en brandweer						
Lasten	-1.506	-1.655	-1.638	-1.676	-1.676	-1.676
Baten	111	110	110	110	110	110
Saldo	-1.395	-1.545	-1.528	-1.566	-1.566	-1.566
Cultureel erfgoed						
Lasten	-16	-81	-56	-56	-56	-56
Baten						
Saldo	-16	-81	-56	-56	-56	-56
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie						
Lasten	-723	-255	-218	-215	-212	-209
Baten	25	23	23	23	23	23
Saldo	-699	-239	-195	-192	-189	-186
Economische ontwikkeling						
Lasten	-1.001	-1.071	-895	-795	-745	-335
Baten						
Saldo	-1.001	-1.100	-895	-795	-745	-335
Economische promotie						
Lasten	-136	-222	-223	-223	-223	-223
Baten	59	124	125	125	125	125
Saldo	-77	-98	-98	-98	-98	-98

Fysieke bedrijfsinfrastructuur						
Lasten	-9					
Baten						
Saldo	-9					
Geëscaleerde zorg 18-						
Lasten	-292	-475	-499	-499	-499	-499
Baten						
Saldo	-292	-339	-499	-499	-499	-499
Geëscaleerde zorg 18+						
Lasten		-17	-17	-17	-17	-17
Baten						
Saldo		-17	-17	-17	-17	-17
Inkomensregelingen						
Lasten	-6.618	-4.461	-4.478	-4.478	-4.478	-4.478
Baten	6.408	3.703	3.670	3.670	3.670	3.670
Saldo	-210	-1.390	-808	-808	-808	-808
Maatwerkdienstverlening 18-						
Lasten	-3.689	-3.547	-4.747	-4.654	-4.524	-4.386
Baten	-23					
Saldo	-3.712	-4.276	-4.747	-4.654	-4.524	-4.386
Maatwerkdienstverlening 18+						
Lasten	-4.629	-4.312	-5.045	-5.130	-5.130	-5.130
Baten						
Saldo	-4.629	-4.741	-5.045	-5.130	-5.130	-5.130
Maatwerkvoorzieningen (WMO)						
Lasten	-943	-1.421	-472	-472	-472	-472
Baten						
Saldo	-943	-395	-472	-472	-472	-472
Media						
Lasten	-702	-684	-687	-687	-687	-687
Baten	198	233	233	233	233	233
Saldo	-504	-451	-454	-454	-454	-454
Milieubeheer						
Lasten	-1.046	-1.166	-1.165	-1.124	-1.064	-1.063

Baten	139					
Saldo	-907	-1.154	-1.165	-1.124	-1.064	-1.063

Musea

Lasten	-77	-77	-77	-77	-77	-77
Baten						
Saldo	-77	-77	-77	-77	-77	-77

Mutaties reserves

Lasten	-2.000	-2.000	-2.457	-2.567	-2.615	-2.699
Baten	5.025	6.028	4.524	4.519	4.436	3.972
Saldo	3.025	4.009	2.067	1.952	1.821	1.273

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Lasten	-632	-683	-512	-636	-636	-636
Baten	79	99	61	61	61	61
Saldo	-552	-583	-451	-576	-576	-575

Onderwijshuisvesting

Lasten	-2.467	-2.618	-2.436	-2.501	-2.437	-2.402
Baten	429	320	322	324	149	149
Saldo	-2.038	-2.494	-2.114	-2.176	-2.288	-2.253

Openbaar basisonderwijs

Lasten	-190	-141	-81	-141	-141	-141
Baten						
Saldo	-190	-141	-81	-141	-141	-141

Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Lasten	-1.573	-2.109	-2.184	-2.242	-2.275	-2.289
Baten	61	53	53	53	53	53
Saldo	-1.511	-2.241	-2.153	-2.211	-2.244	-2.258

Openbare orde en veiligheid

Lasten	-677	-729	-734	-734	-734	-734
Baten	10	20	20	20	20	20
Saldo	-667	-709	-714	-714	-714	-714

Overhead

Lasten	-9.875	-7.380	-7.422	-7.460	-7.332	-7.341
Baten	42	75				
Saldo	-9.833	-7.570	-7.422	-7.460	-7.332	-7.341

Overige baten en lasten

Lasten	-32	-9	-25	-100	-100	-100
Baten						
Saldo	-32		-25	-100	-100	-100

OZB niet-woningen

Lasten						
Baten	2.327	2.334	2.866	2.866	2.866	2.866
Saldo	2.327	2.334	2.866	2.866	2.866	2.866

OZB woningen

Lasten						
Baten	2.672	2.647	3.820	3.820	3.820	3.820
Saldo	2.672	2.647	3.820	3.820	3.820	3.820

Parkeren

Lasten	-82	-149	-184	-210	-208	-207
Baten	5	7	7	7	7	7
Saldo	-77	-121	-177	-203	-201	-200

Riolering

Lasten	-1.699	-1.684	-1.425	-1.681	-1.670	-1.706
Baten	2.557	2.601	2.130	2.399	2.389	2.429
Saldo	858	1.046	705	718	719	724

Ruimtelijke ordening

Lasten	-3.740	-674	-641	-631	-531	-491
Baten	3.599	815				
Saldo	-141	-60	-641	-631	-531	-491

Samenkracht en burgerparticipatie

Lasten	-1.683	-2.589	-1.659	-1.718	-1.715	-1.712
Baten	220	61				
Saldo	-1.463	-2.303	-1.659	-1.718	-1.715	-1.712

Sportaccommodaties

Lasten	-2.152	-2.491	-2.553	-2.692	-2.666	-2.639
Baten	410	459	397	398	398	398
Saldo	-1.742	-1.840	-2.156	-2.294	-2.268	-2.241

Sportbeleid en activering

Lasten	-1.040	-1.126	-1.126	-1.098	-1.098	-1.098
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Baten	7					
Saldo	-1.033	-1.126	-1.126	-1.098	-1.098	-1.098

Treasury

Lasten	-62	426	314	443	537	578
Baten	626	538	530	523	523	523
Saldo	565	543	844	966	1.060	1.101

Verkeer en vervoer

Lasten	-2.373	-2.977	-2.876	-3.037	-3.105	-3.067
Baten	169	184	184	184	184	184
Saldo	-2.205	-2.640	-2.669	-2.830	-2.898	-2.860

Volksgezondheid

Lasten	-1.348	-1.449	-1.440	-1.440	-1.440	-1.440
Baten	23	94				
Saldo	-1.325	-1.538	-1.440	-1.440	-1.440	-1.440

Wijkteams

Lasten	-1.240	-1.752	-1.538	-1.499	-1.483	-1.483
Baten						
Saldo	-1.240	-1.785	-1.538	-1.499	-1.483	-1.483

Wonen en bouwen

Lasten	-808	-881	-912	-871	-871	-871
Baten	1.042	547	810	775	395	395
Saldo	234	-503	-102	-96	-476	-476

Totaal saldo taakvelden	1.326	-547	29	-1.290	-1.583	-1.338
--------------------------------	--------------	-------------	-----------	---------------	---------------	---------------

